

**T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ULUSLARARASI İLİŞKİLER BÖLÜMÜ
ANABİLİM DALI**

KUZEY KORE’NİN NÜKLEER POLİTİKASI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Hazırlayan: Angar KHALIUN

Ankara, 2007

**T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ULUSLARARASI İLİŞKİLER BÖLÜMÜ
ANABİLİM DALI**

KUZEY KORE’NİN NÜKLEER POLİTİKASI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**Hazırlayan:
Angar KHALIUN**

**TEZ DANIŞMANI:
Doç. Dr. Funda KESKİN**

Ankara, 2007

T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ULUSLARARASI İLİŞKİLER
ANABİLİM DALI

KUZEY KORE’NİN NÜKLEER POLİTİKASI

Yüksek Lisans Tezi

Tez Danışmanı: Doç. Dr. Funda KESKİN

Tez Jürisi Üyeleri

Adı ve Soyadı

İmzası

.....
.....
.....
.....
.....
.....

Tez Sınavı Tarihi : 2007

İÇİNDEKİLER

İÇİNDEKİLER	3
KISALTMALAR	7
GİRİŞ	8

BİRİNCİ BÖLÜM: KUZEY KORE’NİN NÜKLEER VE ONUNLA BAĞLANTILI FAALİYETLERİ

I. İKİNCİ DÜNYA SAVAŞI SONRASI KORE YARIMADASI

- A. Kore Cumhuriyeti ve Kore Demokratik Halk Cumhuriyetinin Kuruluşu..11
- B. Kore Savaşı ve Nükleer Politika Açısından Etkileri15

II. KORE SAVAŞI SONRASI KUZEY KORE NÜKLEER PROGRAMININ GELİŞİMİ

- A. SSCB ve Çin Halk Cumhuriyeti’nin Desteği.....17
- B. Kuzey Kore’nin Kendi Nükleer Programını Geliştirme Çabalarının
Nedenleri24
- 1. SSCB’deki Gelişmeler: Gorbaçov’un İktidara Gelmesi Sonrası İlişkiler.....27
- 2. Çin’in Desteğinin Azalması.....30
- 3. Güney Kore Faktörü31
- 4. ABD’nin İzolasyon Politikası32
- 5. Japonya’nın Askeri Harcamalarındaki Artış.....34

III. KUZEY KORE’NİN FÜZE TEKNOLOJİSİ VE FÜZE PROGRAMLARI

A. Kuzey Kore’nin Füze Programının Gelişimi.....	35
B. Çin, Japonya, Güney Kore, Rusya Federasyonu ve ABD’nin Kuzey Kore’nin Füze Programlarına Yaklaşımı	41
1. Çin	41
2. Japonya	42
3. Güney Kore	42
4. ABD	43
5. Rusya Federasyonu	44

İKİNCİ BÖLÜM: İLGİLİ ANTLAŞMALAR VE ÖRGÜTLER

ÇERÇEVESİNDE KUZEY KORE’NİN

NÜKLEER PROGRAMI

I. ULUSLARARASI ATOM ENERJİSİ AJANSI VE NÜKLEER

SİLAHLARIN YAYILMASININ ÖNLENMESİ ANTLAŞMASI

A. Uluslararası Atom Enerjisi Ajansı’nın Kuruluşu ve Yapısı	45
B. Uluslararası Atom Enerjisi Ajansı’nın Denetleme Yetkisi ve Nükleer Silahların Yayılmasının Önlenmesine Dair Güvenlik Denetimi Uygulanmasına İlişkin Anlaşma.....	50
C. Kuzey Kore Nükleer Programının Güvenlik Denetimi Dizgesi Çerçevesinde Değerlendirilmesi.....	55
1. Güvenlik Denetimi Dizgesinin Zayıf Noktaları.....	55

2. Kuzey Kore'ye Uygulanması.....	58
D. Nükleer Silahların Yayılmasının Önlenmesi Anlaşması ve Kuzey Kore'nin Anlaşmaya Taraf Olması.....	59
1. Anlaşma'nın Getirdiği Yükümlülükler.....	59
2. Kuzey Kore'nin Taraf Olmasının ve Çekilmesinin Nedenleri.....	63

II. KORE YARIMADASINDAKİ BİRİNCİ VE İKİNCİ NÜKLEER KRİZ

A. ABD'nin Kuzey Kore Nükleer Faaliyetlerine Tepkisi.....	66
1. ABD'nin Nükleer Politikalar Bağlamında Soğuk Savaş Sonrası Uyguladığı Dış Politika	66
2. Birinci Nükleer Kriz ve “Çerçeve” Anlaşması.....	67
3. Kore'nin Enerjisini Geliştirme Örgütü (KEDO)'nün Kuruluşu ve Faaliyetleri.....	74
B. İkinci Nükleer Kriz ve Kuzey Kore'nin NPT'den Çekilmesi.....	76

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM: KORE NÜKLEER KRİZİNİN ÇÖZÜLMESİ YOLLARI

I. ABD, GÜNEY KORE, JAPONYA, RUSYA FEDERASYONU VE ÇİN'İN KUZAY KORE'YE YÖNELİK YAKLAŞIMLARI

A. Amerika Birleşik Devletleri.....	83
B. İki Kore Arası İlişkiler ve Güney Kore	90
C. Japonya	96

D. Rusya Federasyonu	100	
E. Çin Halk Cumhuriyeti	106	
II. ALTI TARAFLI GÖRÜŞMELER		
A. Altı Taraflı Görüşmeler (2003-2005)	111	
B. Kuzey Kore'nin Nükleer Silah Denemesi ve Uluslararası Tepkiler.....	121	
1. BM'nin 1718 Sayılı Kararı	121	
2. Diğer uluslararası tepkiler	123	
III. SON GELİŞMELER.....		126
SONUÇ		133
KAYNAKLAR		137
EKLER		
I. KUZAY KORE'NİN NÜKLEER TESİSLERİ HARİTASI		146
II. KUZAY KORE'NİN FÜZE ÜSLERİNİN HARİTASI		147
ÖZET		148
ABSTRACT		150

KISALTMALAR

AB	Avrupa Birliği
ABD	Amerika Birleşik Devletleri
BM	Birleşmiş Milletler
ÇHC	Çin Halk Cumhuriyeti
SSCB	Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği
UAEA	Uluslararası Atom Enerji Ajansı
CVID	Complete Verifiable Irreversible Deployment (Tam, Kanıtlanabilir ve Ters Çevrilemez Konuşlanma)
DPRK	Democratic People Republic of Korea (Demokratik Kore Halk Cumhuriyeti)
HEU	Highly Enriched Uranium (Yüksek Derecede Zenginleştirilmiş Uranyum)
KEDO	Korean Peninsula Energy Development Organization (Kore'nin Enerjisini Geliştirme Örgütü)
MTCR	Missile Technology Control Regime (Füze Teknolojisini Kontrol Rejimi)
NPT	Non Proliferation Treaty (Nükleer Silahların Yayılmasının Önlenmesi Antlaşması)
PSİ	Proliferation Security Initiative (Yayılma Güvenliği Girişimi)
TMD	Theatre Missile Defense (Saha Füze Savunma Sistemi)

GİRİŞ

Uluslararası ilişkilerin güncel sorunlarından biri nükleer silahların yayılmasının önlenmesi sorunudur. Uluslararası hukukun gereği olarak, insanlığa karşı tehdit unsuru olan bu silahların ortadan kaldırılması, dünya düzeni açısından önemli bir aşama olarak değerlendirilmektedir. Fakat, son on yıl içerisindeki sürece bakıldığında, Kuzey Doğu Asya nükleer silanlanma bağlamında ilginin yüksek olduğu bir bölge haline gelmiştir. Bölgedeki devletlerden, Rusya Federasyonu ve Çin Halk Cumhuriyeti nükleer silahlara sahip devletler olarak kabul edilmiştir. Japonya, Tayvan ve Güney Kore ise kısa sürede nükleer silah üretebilir teknolojiye sahip devletler arasında gösterilmektedir.¹

Bu çalışmanın temel amacı, Kuzey Kore'nin nükleer politikasının oluşum ve gelişim aşamalarını, başta ABD olmak üzere, diğer bölge ülkeleriyle ilişkileri çerçevesinde incelemektir. Ayrıca, Kore Yarımadası'nda 1990'ların başında ortaya çıkan birinci nükleer kriz ve sonrasında 2003'te başlayan ikinci nükleer kriz ele alınarak, sorunun barışçıl yollarla çözülmesinde etkin rol oynayan altılı görüşmelerdeki aktörlerin tutumları da incelenmeye çalışılmıştır. Çalışma tarihsel süreç olarak ise İkinci Dünya Savaşı sonundan başlayıp, genel gelişmeler çerçevesinde, 2000 yılının ilk 5 yılıyla sınırlandırılmıştır. Dolayısıyla çalışmanın ana kurgusu, uluslararası güvenlik-nükleer politikalar eksenine oturtulmaktadır. Bu bağlamda, konu üç ana bölüme ayrılarak incelenmiştir.

Çalışmanın ilk bölümünde, Kore Yarımadası'ndaki temel güvenlik paradigmaları iki Kore devletinin kuruluşu çerçevesinde açıklanacaktır. Bu bağlamda, Kore Savaşı, kronolojik olaylar diziminden ziyade Kore Savaşı'nın Kuzey

¹ James Clary Molz, "Future Nuclear Proliferation Scenarios in North East Asia", **The Nonproliferation Preview**, Cilt 13, No: 3, Kasım 2006. S. 595.

Kore'nin nükleer politikasındaki etkileri açısından değerlendirilecektir. Ayrıca, Soğuk Savaş süresince, Kuzey Kore'nin nükleer politikaları ve füze programının oluşunu ve şekillenii de irdelenmeye çalışılacaktır. İkinci bölümde, Uluslararası Atom Enerjisi Ajansı ve Nükleer Silahların Yayılmasının nlenmesi Antlaşması, Kuzey Kore'nin nükleer politikaları çerçevesinde ele alınacaktır. Bu bağlamda, sonraki konulara ışık tutması açısından, Uluslararası Atom Enerjisi Kurumu'nun kuruluşuna kısaca değinilecek, sonrasında ise nükleer silahların yayılmasının önlenmesi konusundaki çabalar ve Kuzey Kore'nin nükleer faaliyetleri karşılaştırılarak incelenecektir. İkinci bölümün son kısmında ise Kuzey Kore'nin Nükleer Silahların Yayılmasının nlenmesi Antlaşması erevesindeki genel tavırları, antlaşmaya taraf olmasının ve çekilmesinin temel nedenleri ve yine Kuzey Kore'nin nükleer faaliyetlerinden kaynaklanan birinci ve ikinci nükleer kriz ayrıntılandırılmaya çalışılacaktır. nc bölümde, Kore Yarımadası'ndaki nükleer krizin çözülmesi konusunda Amerika Birleşik Devletleri, Rusya Federasyonu, Güney Kore, Japonya ve Çin Halk Cumhuriyeti'nin Kuzey Kore'ye yönelik yaklaşımları uluslararası güvenlik mekanizmaları ve uluslararası sistemin genel yapısı çerçevesinde değerlendirilmeye çalışılacaktır. Bilindiği zere, NPT rejimi çerçevesinde altı taraflı görüşmelerin temel amacı, Kore Yarımadası'ndaki nükleer krizin barışçıl yollarla çözüme ulaştırılması olarak değerlendirilebilir. Bu bağlamda, Kuzey Kore'nin NPT rejimi dahilinde hareket etmesinin sağlanması ulaşılması gereken bir nokta olarak görülmüştür. Bu temel gayeden hareketle, üçüncü bölümde, ayrıca altılı görüşmelere taraf olan devletlerin, ortak politika açısından, Kuzey Kore'nin dış politikasına olan yaklaşımları da ele alınabilecektir.

Kuzey Kore'nin nükleer politikalarını uluslararası güvenlik paradigmaları bağlamında ortaya koymayı amaçlayan bu çalışma, iki temel varsayımın sınanması üzerine kurgulanmıştır. Birinci varsayım, Kuzey Kore'nin kendi nükleer faaliyetlerini geliştirmek istemesinin temelinde esasen ulusal güvenlik kaygıları ve uluslararası arenada kendisini kanıtlama gayreti olduğudur. Bu varsayımın önde gelen savunucuları arasında, *Bargaining Failure and the North Korean Nuclear Program's Impact on International Nonproliferation Regimes* adlı makalenin sahibi A. Pinkston Daniel gösterilebilir. Yazar, Kuzey Kore'nin nükleer faaliyetlerini artırmasının nedenini temelde ülkenin ulusal güvenlik kaygılarına dayandırmaktadır. İkinci varsayım, Kuzey Kore'nin Nükleer Silahların Yayılmasının Önlenmesi Antlaşması'na taraf olmak istememesinin temelinde, komşu ülkelerin uyguladığı nükleer geliştirme politikalarının etkili olduğu ve bu çerçevede Kuzey Kore'nin de bu gelişmelere duyarsız kalmak istememesidir.

Çalışmanın önemi, Kuzey Kore'nin dış ve güvenlik politikasının uluslararası sistemde nasıl algılandığını ortaya koymak, nükleer silahların yayılması sorununun Doğu Asya özelinde uluslararası ilişkileri nasıl etkilediğine dikkat çekmek, ve daha da önemlisi Uluslararası İlişkiler'de Türkçe literatüre küçük bir katkı yapabilmektir. Temelde, Kuzey Kore'nin, uluslararası güvenlik paradigmaları bağlamında nükleer politikalarını çözümlenmeyi amaçlayan bu çalışma, realist yaklaşımda işlendiği gibi, uluslararası ortamın anarşik olduğu temeline dayanmaktadır. Bilindiği üzere, realist teoride devletler arası güç mücadelesinin ön planda olduğu ileri sürülmektedir. Bu çerçevede, Kuzey Kore'nin, uluslararası sisteme duyarlılığına hem uluslararası gelişmeler açısından bakılabilecek, hem de bu ülkenin nükleer politikalarını oluşturma sürecinde, uluslararası toplumdan gelen tepkilerin ne derece etkili olduğu

ve teoride gelişen taleplerin politikaya dönüşmesi veya dönüşmemesi süreci incelenebilecektir.

BİRİNCİ BÖLÜM

KUZEY KORE’NİN NÜKLEER VE ONUNLA BAĞLANTILI FAALİYETLERİ

I. İKİNCİ DÜNYA SAVAŞI SONRASI KORE YARIMADASI

A. Kore Cumhuriyeti ve Kore Demokratik Halk Cumhuriyeti’nin

Kuruluşu²

İkinci Dünya Savaşı süresince uluslararası arenada gerilimin zirveye ulaştığı bölgelerden biri de Kore Yarımadası olmuştur. Bunun temel nedenini, Amerika Birleşik Devletler (ABD) ve Sovyetler Birliği (SSCB), bölge üzerindeki ulusal çıkarlarını gerçekleştirme çabalarında arayabiliriz. Konuyla ilgili tarih kitapları incelendiğinde, Kore tarihinin M.Ö. 3000 yılına kadar uzandığı görülür. Kore Yarımadası Çin’in eline geçtikten sonra Budizmin ve Çinlilerin etkisinde kalmış, daha sonraları yedinci yüzyıldan yirminci yüzyıla kadar değişik hanedanların idaresi altında bağımsız olarak yaşamıştır. Kore, 1910 yılından itibaren ise Japonya’nın sömürgesi olmuştur. İkinci Dünya Savaşı’nın sonlarına doğru ise, müttefik kuvvetler Japonya’nın işgal ettiği Kuzey ve Güney Doğu Asya bölgesinin gelecekteki kaderi üzerinde söz sahibi olmuşlardır. İlk olarak bu konuya 1943 Kahire Konferansı sırasında ABD, Büyük Britanya ve Çin liderleri tarafından temas edilmiştir.

² Çalışmanın bundan sonraki kısımlarında Kore Cumhuriyeti için Güney Kore, Kore Demokratik Halk Cumhuriyeti için ise Kuzey Kore olarak atıf yapılacaktır.

Bu dönemde Amerikan hükümeti, Japonya'nın yaklaşık 40 yıl boyunca sürdürdüğü işgalden sonra, Kore'nin kendi kendini yönetecek kapasiteye sahip olmadığını düşünmüştür. 1942 yılının Şubat ayında ABD Dış İşleri Bakanlığının siyasi planlama işlerinden sorumlu uzmanı U. Lengdon bu durumu şu sözlerle dile getirmiştir: “Çoğu Koreli yoksul, eğitimsiz ve siyasi anlamda tecrübesizdir (...) Yalnızca bir kısım yaşlı kesim Kore'nin bağımsızlık dönemlerini hatırlamaktadır. Bu bakımdan, kuşkusuz Kore bir dönem boyunca “büyük devletler” tarafından idare edilmeli, korunmalı ve onların desteğini almalıdır.”³

Yalta Konferansı sırasında Amerikan Başkanı Roosevelt, Japonya'nın yenilmesinin ardından Kore'nin, büyük devletler tarafından yönetilmesi gerektiğini SSCB ve Büyük Britanya liderlerine iletmiştir.⁴

Kore'deki bazı siyasi gruplar ise Kore'nin büyük devletlerin vesayeti altında kalması fikrini kuşkuyla karşılaşıp, bütün Kore'yi yönetmek için bir takım faaliyetlere girişmişlerdir. Örneğin, Yo Un Hyon milliyetçi solcuların ve komünistlerin desteğini alarak 6 Eylül 1945 tarihinde Seul'de Kore Halk Cumhuriyeti'ni kurmuştur. Fakat sağ kesimin desteği alınamamıştır, zira sağcılar Çin'deki Kore geçici hükümetinin geri dönmesini bekliyordu. Kim Gu tarafından yönetilen Kore Geçici hükümeti Kasım 1945'te Seul'e dönmüştür. Yeni kurulan Kore Halk Cumhuriyeti ve Geçici Kore Hükümetinin dönmesi, Kore yarımadasının siyasetinde herhangi bir değişiklik yapamamıştır, çünkü ne SSCB'nin ne de ABD'nin desteği sağlanabilmiştir.⁵

³ Mc. Donald S.D. “Causes of the Division of Korea”, **the Prospects for Korean Reunification**. The Keck Center for International and Strategic Studies, Clarmoun & Mc. Kennan Colledge. 1993. s. 5.

⁴ Ю. В. Ванин. **Корейская война и ООН**, Российская Академия Наук, Институт Востоковедения, Москва. С. 11. (Y. V. Vanin., **Kore Savaşı ve BM**, Doğu Bilimler Enstitüsü Yayınları, Moskova 2006, s. 11.)

⁵ **İbid.**, s. 14.

Amerikan Başkanı Truman tarafından 15 Ağustos 1945'te General Mc Arthur'a gönderilecek "Emir No.1" kararının bir kopyası SSCB Başkanı Stalin'e de gönderilmiştir. Buna göre 38. paralelin kuzeyindeki Japon kuvvetlerinin SSCB silahlı kuvvetlerine, güneyindekilerin ise ABD Komutanlığı'na teslim edilmeleri öngörülmüştür. Stalin de 16 Ağustos'ta bu teklifi kabul etmiştir. Bu karar, 15 Ağustos 1945'te Manila'da Uzak Doğu Kuvvetler Başkomutanı Mc. Arthur'a telgrafla bildirildi. Chistiakov'un komutası altındaki SSCB kuvvetleri 12 Ağustos 1945'te Kuzey Kore'ye girdiler. Diğer taraftan, General John R. Hodge komutasındaki Amerikan birlikleri de 8 Eylül 1945'te Güney Kore'ye girerek, Japon askerlerini teslim aldılar. Bu suretle Kore, Ruslar ve Amerikalılar tarafından işgal edilmişti.⁶

Kore sorununun görüşülmesi için 16-26 Aralık 1945 tarihlerinde SSCB, ABD ve Büyük Britanya'nın Dışişleri Bakanları Moskova'da bir araya gelmişlerdir. Bu toplantıda Kore sorunuyla ilgili iki taslak plan oluşturulmuştur. ABD tarafından gündeme getirilen taslağa göre Kore iki askerî komutanlık tarafından idare edilecektir, Kore'nin vesayetini ABD, Çin, SSCB ve Büyük Britanya tarafından kurulan bir idari kurum üstlenecektir. Bu idari kurum hem yasama, hem yönetme ve hem de hukuki yetkilere sahip olacaktır. Görevini dört büyük devletin temsilcilerinden oluşturulan Yürütme Konseyi aracılığıyla yapacaktır. Vesayet, 10 yıllık süre için geçerli olacaktır. SSCB tarafından önerilen taslağa göre ise SSCB'nin ve ABD'nin temsilcilerinden oluşturulan "Ortak Komisyon" kurulacaktı.⁷

⁶ Bu durum 1948 yılında kadar devam etmiştir. Kuzey bölgesi SSCB'nin işgal altında, güney de Amerikan askeri yönetimi altına girerek Kore yarımadası 38. paralelden fiilen ikiye bölünmüş oluyordu.

⁷ Ки Кван Со., "Московское совещание министров иностранных дел и раскол Кореи", **Проблемы дальнего востока.**, 1997. С.99. (Kim Kvan So, "Moskova Dışişleri Bakanları'nın Görüşmeleri ve Kore'nin bölünmesi", **Uzak Doğu Sorunları**, 1997. s. 99.)

Moskova toplantısının ardından hazırlanan sonuç bildirgesine göre bütün Kore için geçici demokratik bir hükümet kurulacaktı. Bu çerçevede, Amerikan ve SSCB komutanlarının temsilcilerinden oluşan “Ortak Komisyon” kurulması kabul edildi. Bütün Kore kapsayan Geçici Hükümet kurulduktan sonra, “Ortak Komisyon” Kore’de beş yıl bu vesayeti sürdürecekti.

Fakat bu öneri Kore’deki sol kesim tarafından destek bulmuşsa da sağcıların desteğini sağlayamadığından hayata geçirilememiştir. Bu gelişmelerin yanında, Kore meselesinde Birleşmiş Milletler’in (BM) çabaları da hiçbir çözüm getirememiştir.

BM’nin getirdiği Kore’nin tamamında seçim yapılması fikri de sonuçsuz kaldığında ABD 10 Mayıs 1948’de kendi işgal bölgesinde BM’nin denetimi altında Cumhurbaşkanlığı seçimleri yapıp neticesinde de Syngman Rhee’nin Başkanlığında 15 Ağustos 1948’de Kore Cumhuriyeti kurdu. Kuzey Kore ise 1946’de Kim İl Sung’un önderliğinde Geçici Halk Konseyi kurulup 9 Eylül 1948’de de Kore Demokratik Halk Cumhuriyeti ilan edildi.⁸ Bu gelişmeler çerçevesinde, iki ülke arasındaki sınır da iki işgal bölge sınırına göre tanzim edilmiştir.⁹

Bölünmenin ardından ne Kuzey ne de Güney Kore birbirini tanımamıştır. 12 Aralık 1948’de BM Genel Kurul’un A/RES/195 (III) kararıyla Güney Kore tek yasal hükümet olarak belirlenmesine rağmen, Kuzey Kore, Güney Kore hükümetini tek yasal ve bütün Kore’yi temsil eden hükümet olarak tanımamıştır. Bu durum 1950 yılına kadar devam etmiştir.

⁸ Prof. Dr. Fahir Armaoğlu, **20. Yüzyıl Siyasi Tarihi**, Cilt 1-2, Alkım Yayınevi, s. 454.

⁹ В. А. Шин, **Китай и Корейские государства**, Дипломатическая Академия Мид России, 1998. С. 18. (V. A. Shin, **Çin ve Kore Devletleri**, Diplomatik Akademisi Yayınları, 1998. s. 18.)

B. Kore Savaşı ve Nükleer Politika Açısından Etkileri

25 Haziran 1950'de Kore Savaşı patlak vermiştir. Bu bağlamda, Kore Savaşı'nın önemli noktalarını hatırlamakta fayda vardır.

- 25 Haziran 1950'de sabah saat dörtte Kuzey Kore 38. paraleli geçerek Kore Savaşı'nı başlatmış oluyordu.
- 27 Haziran 1950'de BM Güvenlik Konseyi 83 sayılı kararı çıkarmıştır. Bu karar ile, Kore Cumhuriyeti'ne yapılan saldırının uluslararası istikrarı ve barışı bozduğu belirlenmiştir. Buna müteakip ABD komutası altındaki BM Kuvvetleri Kore'ye gönderilmiştir.
- 7 Ekim 1950'de BM kuvvetleri 38. paraleli geçmişlerdir.
- BM kuvvetleri 38. paraleli geçtikten hemen sonra Çin'in gönüllü birlikleri savaşa girmiştir. Mao Tse Dun'un Kuzey Kore'ye asker göndermesinin arkasında şu sebepler yatıyordu. İlk olarak BM güçleri Çin sınırına yaklaşınca iç muhalefet Çan Kay Şek'in döneceği umuduyla harekete geçmiştir ve bunu önlemek için, ne zaman olursa olsun bir gün ABD'yle karşı karşıya çıkacağını düşünen Mao için Kuzey Kore toprakları uygun düşüyordu ve son olarak Uzak Doğu da ABD güçlerinin bulunması SSCB'nin de dikkatini çekeceğinden önemli bir gelişme olarak değerlendiriliyordu.¹⁰
- 10 Temmuz 1951'de taraflar arasında barış görüşmeleri başlatılmıştır.
- 27 Temmuz 1953 tarihinde ateşkes imzalanmıştır.

Kore savaşından alınan ilk sonuç şudur: Kore'nin birleşmesi silahlı çatışma yoluyla gerçekleştirilemez. 1950'lerdeki bu deneme bir o kadar kanlı olmuştur ki, iki

¹⁰ *İbid.*, s.20.

Kore'nin ekonomik yapısı bu durumdan büyük zarara uğramıştır. Bu savaş aynı zamanda çok sayıda insanın ölümüne neden olmuştur. Günümüzde ise kitle imha silahları ortadayken silahlı çatışma düşünülemez, silahlı çatışmanın olması Kore halkının dünya haritasından silinmesi demektir.

Kore Savaşı İkinci Dünya Savaşı'ndan galip çıkan büyük devletlerin ilk silahlı çatışması olup, bu durum aynı zamanda Kore yarımadası'nda nükleer silah yarışına yol açmıştır. Ateşkesin hemen ardından her iki tarafta da nükleer enerjinin geliştirilmesi programları başlatılmıştır. Tüm bu gelişmeler, Kore yarımadası'nda esasında iki süper gücün, SSCB ve ABD'nin yarışına sahne olmuştur.

Savaş sırasında ABD Kuzey Kore'ye yönelik nükleer silah kullanma tehdidinde bulunmuştur.¹¹ Bütün bu faktörler Kim İl Sun'u nükleer bir devlet olma yoluna sokmuştur. Diğer faktör ise, ABD'nin Japonya'ya attığı atom bombalarının hemen ardından Japonya'nın teslim olmasının etkileyici olmasıdır. Ayrıca, Soğuk Savaş yıllarında Küba Krizi'nde SSCB'nin tavrını gören Kuzey Kore yönetiminde, bu ülkeye ne kadar güvenebileceği ve ulusal güvenliklerinin sağlanmasında ne derece bağımlı olunabileceği noktasında ciddi kuşkular doğmuştur.¹²

¹¹ Bruce Cumming, "Nuclear Threats Against North Korea: Consequences of the Forgotten War" **Le Monde Diplomatique**, December 20, 2004.

¹² Mustafa Kibaroğlu, "Kuzey Kore'nin Nükleer Silah Programı: Sebepler ve Sonuçları", **Uluslararası İlişkiler**, Cilt 1, Sayı1, Bahar 2004. s 157.

II. KORE SAVAŞI SONRASI KUZHEY KORE NÜKLEER PROGRAMI'NIN GELİŞİMİ

A. SSCB ve Çin Halk Cumhuriyeti'nin Desteği

Kuzey Kore'nin nükleer programını genel olarak iki kısımda incelenebilir. 1950'lerin ortasından 1970'lere kadarki dönem, nükleer programın altyapısının oluşturulmaya başlanması ve uzmanların eğitime çalışmasını içerir. 1970'lerden günümüze kadar ise ülke kendi ve dış uzmanlara dayanan bir nükleer enerji programı geliştirmektedir.¹³

1947-1950 yıllarında SSCB tarafından yapılan bir araştırmaya göre Kuzey Kore'de 26 milyon ton uranyum bulunduğu ve bunların 4 milyon tonunun sanayide kullanılabilir uranyum olduğu ortaya çıkarılmıştır. Uranyum maden ocakları o dönemlerden başlayarak işletilmeye başlanmıştır.¹⁴ 1959 yılında SSCB ve Kuzey Kore arasında yapılan Nükleer İşbirliği Anlaşması çerçevesinde Kuzey Kore'nin barışçıl amaçlarla nükleer enerji geliştirmesi için SSCB'den destek alınması amaçlanmıştır. Eş zamanda benzer anlaşmayı Kuzey Kore Çin'le de imzalamıştır. Bu anlaşmaya dayanarak birkaç sözleşme de imzalanmıştır. Bu sözleşmeler "dizi 9559" olarak adlandırılmıştır. Bu sözleşmeler nükleer araştırma merkezi inşaatı, jeolojik araştırma ve Kuzey Kore'nin uzmanlarının eğitilmesini amaçlamaktadır.¹⁵

¹³ O.V. Rojkov, "Ядерная программа КНДР", **Центр по изучению проблем разоружения, энергетики и экологии при МФТИ**, 18 марта 2003, (O.V. Rojkov, "Kuzey Kore'nin nükleer programı", **Matematik ve Fizik Enstitüsü'ndeki Silahsızlanma, Enerji ve Çevre Araştırma Merkezi**, 18 Mart, 2003.) [<http://www.armscontrol.ru/course/lectures03a/ovr30318.htm>], (Erişim tarihi 23 Kasım, 2006).

¹⁴ **İbid.**

¹⁵ **Доклад о работе группы Советских специалистов в КНДР по контракту № 9559/5**, Москва, 1965. (**Kore Demokratik Halk Cumhuriyeti'nde hükümetler arası 9559/5 kontraktıyla çalışan SSCB uzmanlarının raporu**, Moskova, 1965).

Yapılan incelemeler sonucunda, nükleer araştırma merkezinin Phyongyang'dan 92 km uzaklıkta ve Yonbyong'dan da 8 km uzaklıkta bir yerde inşaatının yapılması kararlaştırılmıştır. Araştırma merkezinde 2 Megawattlık IRT-2000 araştırma reaktörü (sonradan Kuzey Kore kendi imkanlarıyla 7 Megawatt'a kadar çıkartmıştır), radyokimyasal laboratuvar, kobalt¹⁶ K - 60.000 tesisleri ve betatron¹⁷ B-25 de inşa edilmiştir. 1965 yılında inşaat bitirilmiştir. Araştırma merkezi sayesinde neon ışığının etkisinden fiziksel ve kimyasal yöntemlerin takip edilebildiği olanaklar elde edilmiş, sert ve yarı iletken maddelerin radyasyonunun tepkimesi de araştırılabilir hale gelmiştir. Yonbyong'daki bu araştırma merkezinin maliyeti 500 milyon dolar olmuştur. (1962 yılı döviziyle).

SSCB'de 300'den fazla uzman üniversitelerde eğitim almış, Dubna ve Obninsk araştırma merkezlerinde çalışmıştır. 1965 yılında araştırma merkezinin inşaatı bitirildikten sonra SSCB uzmanları geri dönmüşlerdir. Fakat ondan sonra betatron ve kobalt tesislerinin danışmanlığı, nükleer reaktörün yakıtlarının teslimi gibi faaliyetlerde işbirliği devam ettirilmiştir¹⁸.

Nükleer Silahlarının Yayılmasının Önlenmesi Antlaşması'na (NPT) aykırı olmadığı garanti edilen nükleer yakıtlar SSCB tarafından teslim edilmiştir. 1986-1990 yılları arasında 40 tane 80 milyon ruble değerinde IRT-20 teslim edilmiştir.

¹⁶ Metal d-blok elementi, Atom numarası: 27, Atom ağırlığı: 58.9332 g/mol.

¹⁷ Elektronları hızlandıran elektromanyetik bir aygıt.

¹⁸ Valery I. Denisov. "Nuclear Institutions and Organization in North Korea", **The North Korean Nuclear Program: Security, Strategy, and New Perspectives from Russia**, James Clary Moltz and Alexandre Y. Mansurov, New York, 2000. s. 21 [http://books.google.ru/books?id=1qA4kuu9mYAC&dq=the+north+korean+nuclear+program+security+strategy+and+new+perspectives+from+russia&pg=PP1&ots=ullLPC6kmo&sig=8nrXpc1uhrbk2-BR1ln819PvtxQ&prev=http://www.google.ru/search%3Fhl%3Dtr%26newwindow%3D1%26q%3DThe%2Bnorth%2Bkorean%2Bnuclear%2Bprogram.%2Bsecurity%252C%2Bstrategy%2Band%2Bnew%2Bperspectives%2Bfrom%2Brussia%26lr%3D&sa=X&oi=print&ct=title&cad=one-book-with-thumbnail#PPA21,M1], (Erişim tarihi: Ocak 2005).

Phyongyang'ın inisiyatifiyle 26 Aralık 1985'te ikili ilişkiler yeni bir seviyeye çıkmıştır. SSCB ve Kuzey Kore arasında nükleer elektrik santralının inşasına yönelik iki ülke arasında "İktisadi ve Teknik İşbirliği Anlaşması" imzalanmıştır. Anlaşmada VVER-440¹⁹ nükleer elektrik santrali hazırlama, inşaatı, işletmesi ve tüketimi öngörülüyordu. SSCB hükümeti bu projenin gerçekleştirilmesi için kredi sağlayacağı taahhüdünde bulunmuştur. Projenin teknik hazırlık kısmı tamamlandıktan sonra kredinin miktarı ve koşulu belirtilmiştir.²⁰

Bunların dışında SSCB tarafı aşağıdaki taahhütlerde de bulunmuştur:

- Nükleer elektrik santralin inşaat edileceği yeri seçmek, seçildiği yerde bütün hazırlıkları bitirmek.
- Kuzey Kore tarafına jeolojik araştırma için gerekli teçhizat ve donanımı sağlamak.
- Teknik açıdan projenin gerçekleştirilip gerçekleştirilemeyeceğini ve ekonomik açıdan da uygun olup olmadığını araştırmak ve Kuzey Kore tarafına bilgi vermek.
- Nükleer elektrik santralının mühendislik işlerini anlaşma çerçevesinde gerçekleştirmek.
- SSCB'de Kuzey Kore uzmanlarına eğitim vermek.

SSCB, nükleer elektrik santrallerinin işletildiği sürece nükleer yakıtlarının teslimatının sağlanmasını için müteahhit firmaları görevlendirmiştir. Kuzey Kore SSCB'den ithal edilen nükleer maddelerin, donanımların, cihazların ve bunlarda

¹⁹ Sovyet tipi nükleer reaktör.

²⁰ O. Bagdamyan, "Kuzey Kore'nin Nükleer Sorunu", **Observer**, 2005. [http://www.rau.su/observer/N4_2005/4_11.HTM], (Erişim tarihi: Ocak 2007).

işletilecek olan maddelerin ya da bunları kullananların hiçbir zaman nükleer silahların üretilmesinde kullanılmayacağı, sürekli UAEA'nın kontrol altında olacağı garantisini vermiştir. Bu maddelerin güvenliği için gerekli tedbirler de alınacaktır.²¹

Bunların dışında 6 Mayıs 1952 tarihinde SSCB eğitim kurumlarında Kore vatandaşlarını eğitmek amaçlı iki anlaşma imzalanmıştır.²² Buna göre, Kuzey Kore'nin nükleer alandaki uzmanlarına SSCB üniversitelerinde eğitim almalarına imkân veriliyordu. Yine aynı gün bilim ve teknoloji alanlarında işbirliğini yansıtan beş yıllık SSCB ve Kuzey Kore arasında bilimsel ve teknolojik işbirliği anlaşmasına imza atılmıştır.

11 Ekim 1957'de SSCB ve Kuzey Kore arasında Bilimsel İşbirliği Anlaşması imzalanmıştır. Bu Anlaşmanın birinci paragrafına göre iki tarafın ulusal ekonomilerinin her alanında tecrübe değişimi, birbirlerine karşılıksız teknik belgelerin aktarılması ve bilgi ve uzmanların birbirine teknik yardımda bulunması için değişim yapılması planlanmıştır. Akademik işbirliği çerçevesinde planlanmış genel bilimsel araştırma planlarının değişimi ve yapılmakta olan sabit araştırmanın bilgileri ve elde edilmiş sonuçların değişimi öngörülmüştür. Sonradan bu anlaşmaların geçerlilik sürelerinin uzatılması yaklaşık 5 yıl süreyle yapılıyordu.²³

1956 yılında Moskova civarında Dubna şehrinde Birleşik Nükleer Araştırma Enstitüsü kurulmuştur. Bu merkez, sosyalist devletlerin bilimsel araştırma merkezi olmuştur. Bunun yönetmeliğine ilk imza atan ülkelerden birisi Kuzey Kore'dir. Kurulan bu merkezin asıl amaçları, fiziğin teorik ve deneysel araştırmasını

²¹ Материалы международной конференции по северокорейской ядерной проблеме, Научная Книга. 1997. С. 20-24 (Uluslararası toplantı belgeleri "Kuzey Kore'nin Nükleer Sorunu", **Bilimsel Kitabı**, 1997. ss. 20-24.)

²² **İbid.**

²³ "Отношение Советского Союза с Народной Кореей 1945-1980", **Наука**, 1981. С. 87-90. ("SSCB'nin Kuzey Kore'ye yönelik politikası, 1945-1980", **Bilim**, 1981, ss. 87-90).

gerçekleştirmek ve tıbbi, endüstriyel ve diğer türlü teknolojinin geliştirilmesinden oluşmaktadır. Yönetmelikte Enstitüden alınan sonuçların özellikle insanlığın yararına ve sadece barışçıl amaçlarla kullanılabilceği vurgulanmıştır.²⁴ Enstitü'nün yüksek idare kurumu "Tam yetkili Devletler Temsilcileri Komitesi"den oluşturulmuştur. Kuzey Kore'yi Nükleer Enerji Endüstri Bakanı Cho Hak Kun temsil ediyordu. Üye devletler üyelik ücreti ödeyerek enstitünün idaresini gerçekleştirmektedir.

Bu araştırma merkezine 1956 yılından beri Kuzey Kore'den eğitim almak veya çalışmak amacıyla uzmanlar geliyordu. Kuzey Kore'den günümüze kadar bu merkezin çalışmalarına yaklaşık 250 Kuzey Koreli uzman iştirak etmiştir. Bunlar genel olarak deneysel alanlarda çalışmışlardır. Yaklaşık %80 Koreli uzman "Nükleer Problem", "Nükleer tepkime", "Nötron Fiziği" laboratuvarlarında çalışmıştır. Kalanlar ise teorik kısımlarda çalışmıştır.²⁵

Kuzey Kore'nin birtakım bilimsel merkezleri, nükleer fizik enstitüsü, nükleer enerji enstitüsü, Kim Chak adlı teknik enstitüsü Dubna Birleşik Nükleer Araştırma Enstitüsüyle ortak projelere katılmıştır.

Eylül 1959'da SSCB ve Kuzey Kore arasında barışçıl amaçlarla nükleer araştırma merkezinin oluşturulması bağlamında SSCB tarafından Phyonyang'a yardım edileceğine yönelik bir anlaşma imzalanmıştır. Aynı zamanda barışçıl nükleer enerjinin kullanılması konusunda da işbirliği yapılacağı açıklanmıştır.

1961 Eylülünde Kore İşçi Partisi IV Kongresinde toplanan bilim adamları tarafından, nükleer enerji uzmanlarının önüne yeni hedefler konulmuştur. Bunlar şu şekildedir; "barışçıl amaçlarla nükleer enerjinin kullanılması için araştırma yapmak,

²⁴ İbid., s. 94-95.

²⁵ Материалы международной конференции по северокорейской ядерной проблеме, **Научная Книга**. 1997. С. 20-24 (Uluslararası toplantı belgeleri "Kuzey Kore'nin Nükleer Sorunu", **Bilimsel Kitabı**, 1997. ss. 25-26.)

radioaktif izotopların geniş bir şekilde kullanılması, çeşitli izotopların ve ölçme cihazların üretilmesi.”²⁶ Fakat araştırmanın birinci dönemi istendiği kadar iyi olmamıştır. Ancak 1960’ların ortasında maddi teknik altyapı oluşturulduktan sonra iyi bir araştırma zemini oluşturulmuştu. 1965 yılında Yonbyong’daki 2 Megavatlık ITR-2000 Araştırma Merkezi SSCB’nin desteğiyle kurulduktan sonra durum tamamen değişti. Çin de IRT-2000 Araştırma Merkezinin inşaatında katıldı.²⁷

Çin’in nükleer programı 1950’lerde SSCB’nin desteğiyle başlamıştır. Çin’in ilk nükleer silah denemesi 16 Ekim 1964’te gerçekleştirilmiştir.²⁸ Bunun için 1953’ten beri Kuzey Kore’ye çeşitli ekonomik desteklerde bulunulmuştur. Şunu da söylemek gerekir ki, SSCB Kuzey Kore arasında yapılan herhangi bir anlaşmanın hemen akabinde Çin de aynı anlaşmayı Kuzey Kore’yle yapmıştır.

- Eylül 1958’inde ÇHC ve Kuzey Kore arasında iki anlaşma yapılmıştır. Birinci Anlaşma Kuzey Kore tarafına faizsiz 40 milyon ruble kredi içindir. Kuzey Kore bunu 1963 yılından başlayarak on yıl içerisinde geri ödeyecektir. Bu kredi Yluzyan nehrinin üzerinde baraj inşaatı yapımı için kullanılacaktır. Diğer anlaşma 160 milyon ruble miktarındaki uzun vadeli kredi içindir.²⁹
- 1960 yılında Pekin Phyonyang’a 420 milyon ruble değerinde kredi sağlamıştır.

²⁶ Документы IV съезда ТПК. Пхеньян. 1961. С. 46-47. (Kuzey Kore İşçi Parti’sinin IV Toplantısı Belgeleri, 1961. ss. 46-47.[<http://www.korea-dpr.com/politics.htm>], (Erişim tarihi: Nisan, 2006).

²⁷ **İbid.**

²⁸ ШИН, (V. A. Şin) 1998, **a.g.e.**, s. 40.

²⁹ **İbid.**, s. 24.

Çin 1960 yılına kadar Kuzey Kore'ye karşılıksız iktisadi yardımda bulunmuştur. Bu dönem içerisinde tüm sosyalist ülkelerden sağladığı desteklerden Çin'in payı % 31,1 olmuştur.³⁰ 11 Temmuz 1961 yılında Pekin'de Chou Enlat ve Kim İl Sun arasında Dostluk, İşbirliği ve Karşılıklı Yardım Anlaşması imzalanmıştır. Bu Anlaşmanın 2. paragrafı karşılıklı taahhüt içermekte “mevcut araçlarla yurt dışından gelen saldırının önlenmesi” ve “eğer birisinin diğer üçüncü ülke ya da koalisyon ülkelerin silahlı saldırısına uğraması durumunda diğer taraf karşılık vermek için gerekli bütün önlemleri alacak, askeri yardımda bulunacaktır”. Üçüncü bölümde ise tarafların “diğer tarafı zarara uğratılacak herhangi diğer birlik, koalisyonda bulunmayacak ”taahhüdünü içermekteydi.³¹

1960'ların başında SSCB ile Çin arasındaki ilişkiler bozulmaya başladığı zaman Kuzey Kore açıkça Çin tarafını tutmuştur. Bu tutum 1965'te “Çin Kültür Devrimi”ne kadar devam etmiştir. Dolayısıyla 1950'lerden başlayan Çin ve Kuzey Kore arasındaki işbirliği ilişkilerinde, 1965 yılından 1970'lere kadar gerginlik hakim olmuştur. 1970'lerden 1980'lere kadar ilişkiler yine eski dostluk, işbirliği seviyesine çıksa da 1980'lerden başlayarak Çin'in ABD, Güney Kore ve Japonya'ya yönelik izlediği politikalarından dolayı yine ilişkiler “soğuk” olmaya devam etmiştir. Çin'in bu politika değişikliğinde tarıma dayalı ekonomiden dış ticarete, sanayileşmeye dayalı ekonomiye geçişi etkili olmuştur. Fakat ABD ve Güney Kore'yle ilişki kurulurken Kuzey Kore'yle de ilişkilerin bozulmamasına özen gösterilmiştir.³²

Kim İl Sun ÇHC ve SSCB'nin ilişkilerindeki anlaşmazlıklarından faydalanmıştır. Bütün Soğuk Savaş boyunca Kuzey Kore Çin ve SSCB'nin ilişkileri iyiiken ikisiyle de iyi ilişkiler kurarak, bozulduğu zaman da birisinden yana tavrı

³⁰ **İbid.**, s. 35.

³¹ **İbid.**, s. 37.

³² **İbid.** s. 71.

olarak bir çıkar politikası izlemiştir. Çin ve SSCB'den alınan destekler şu şekilde sıralanabilir.

- Dönem I. (1953-56) SSCB'nin desteği.
Dönem II. (1957-60) Yoğun Çin'nin desteği.
Dönem III. (1960-64) İki tarafın desteği.
Dönem IV. (1965-72) Yoğun SSCB desteği.
Dönem V. (1973-84) Çin'in desteğinin artması ve SSCB'nin azaltılması.
Dönem VI. (1984-88) SSCB'nin desteğinin artması ve Çin'in azaltılması.

Tablo 1. ÇHC ve SSCB'den Kuzey Kore'ye Yapılan Konvansiyonel Silahların Transferi (1950-1990)

Dönemler	Zırhlı Araçlar			Uçaklar		
	SSCB	ÇHC	SSCB	ÇHC	SSCB	ÇHC
I. Dönem	100	-	260	-	24	-
II. Dönem	250	-	100	468	2	24
III. Dönem	450	-	-	-	11	-
IV. Dönem	1020	20	171	-	38	4
V. Dönem	-	70	114	-	12	6
VI. Dönem	-	-	64	-	-	-

Kaynak: Suk Jung Lee, “Regional Stability and Korean Arms Control”, Ending Last Cold War, Ashgate. s.172.

B. Kuzey Kore'nin Kendi Nükleer Programını

Geliştirme Çabalarının Nedenleri

Kuzey Kore, ÇHC ve SSCB'nin kendisine karşı izlediği politikalar devamsız, istikrarsız olduğundan dolayı “Chuche” ideolojisini geliştirmiştir. “Chuche” ideolojisi, Kore İşçi Partisi'nin kurulmasında, partinin çalışmalarında ve hükümetin hareketinde temel oluşturmaktadır. “Kim İl Sun”izm (Kim İl Sun'un öğretileri) 1974'te ortaya çıkmıştır, bu lider zamanında “Chuche”yi “bugünkü Marksizm-Leninizm” olarak ta tanımlanmaktaydı. Kuzey Kore liderleri, doğru yolu gösteren tek ideoloji olarak

“Chuche”yi sunmaktadır. “Chuche” ideolojisi, Kim İl Sun’un adından ayrılmaz olmakla beraber, onun yarattığı “her soruna yanıt veren, komünizm ve sosyalizmi inşa etme ve özgürlüğe kavuşma yolundaki işçi sınıfını mücadeleye kaldıran” ansiklopedi olarak da tanıtılmaktadır.

“Chuche” ilk defa 1955’te çıkmıştır. “Chuche”, ulusal kimliğini ve onurunu esinlemek, ulusal bilincini Kim ve Kore İşçi Partisi merkezli güç birliğine dönüştürmek için tasarlanmıştır. Kim İl Sun’a göre “Chuche”nin anlamı “bağımsız devlet olması, kendi iç yeteneğinin kullanılması, kendi güçlerine ve kendi kapasitesine dayanılması”dır. “Chuche” modern Kore’nin bağımsız dış politikasına ulaşılması, kendine yeten bir ekonomiye ve kendine güvenen savunma potansiyeline sahip olunması gibi amaçlara götürecektir bir araç olarak tasarlanmıştır. Kim İl Sun “Chuche”yi yalnızca kendi önderliğinde etkili bir otorite kurmak için kullanmıştır.³³

“Chuche” bir anda önemli bir ideoloji haline gelmemiştir. Kuzey Kore kurulduktan yaklaşık 10 yıl içerisinde “Marksizm-Leninizm” tek kabul edilir ideolojydü. 1950’lerin ortasında “Chuche” “Marksizm-Leninizm”e karşı alternatif olarak sunulmuştur. Kim İl Sun “Marksizm-Leninizm”i ana devrim teorisi, “Chuche”yi ise “Marksizm-Leninizm”in Kore’deki geliştirilmiş bir modeli olduğunu söyleyerek bu iki teoriyi birbirine bağlamak istemiştir.³⁴

1950’lerin sonuna doğru Kim kendi ideolojisine dayanarak SSCB ve Çin yandaşlarını partiden kovmak için iç desteği de sağlayabilmiştir. 1960’ların ilk yarısında Çin ve SSCB’den gelen yardımın kısıtlanması, ABD ve Güney Kore’ye tek başına karşılık verme gereksinimi, ulusal güvenliği ve iktisadi sorunlarının üst

³³ Andreas Matles Savada, “North Korea, Political İdeology: The Role of Chuche”, **Federal Research Division**. June 1993. [[http://www.frd/cs/korea North/kp04 06a.jpg/frd/cs/korea North/kp0406a.jpg](http://www.frd/cs/korea%20North/kp04%2006a.jpg/frd/cs/korea%20North/kp0406a.jpg)], (Erişim tarihi 10 Ekim, 2006).

³⁴ **İbid.**

üste gelmeleri, Moskova'yla ortaya çıkan anlaşmazlıklar gibi bütün bu faktörler Kuzey Kore'nin "kendine güvenme" politikasını doğrulamıştır. "Chuche"nin "önemini" Korelilere aşlamak için fedakarlık, birlik, güçlülük ve yurtseverlik gibi konular dile getirilmiştir.³⁵

"Marksizm-Leninizm" ve "Chuche" arasındaki bağlantılar parti içinde bir itikattı. Nisan 1972'de Killoja (İşçi) dergisinde Kore İşçi Partisi'nin Marksist-Leninist Parti olduğu vurgulanmıştır. Fakat 1974'ten başlayarak "Chuche" için "tek bilimsel zeminli devrim ideolojisi", Marksizm-Leninizm doktrininin kendi zamanında geçerli olup "Chuche" devrinde kendi yararını kaybettiği söylenmeye başlanmıştır. Sonraki yıllarda parti yazılarında Marksizm-Leninizm'e atıf yapılması azalma göstermiştir. 1980'lerde Killoja dergisindeki Marksizm-Leninizm terimleri kaldırılmıştır. 1980'de Killoja şöyle bildirmiştir: "Parti içinde lider Kim İl Sun'un devrim düşüncesinde, "Chuche" ideolojisi egemendir ve diğer hiçbir ideoloji buna karşıt olamaz." Kasım 1970'te 5. Parti Kongresinde Marksizm-Leninizm ideolojisine sadık olunduğu söylenmesine rağmen Ekim 1980, Parti 6. Kongre konuşmasında Kim İl Sun Marksizm-Leninizm'e hiçbir atıfta bulunmamıştır. 1980 raporunda, Kim İl Sun şöyle bildirmiştir: "Bütün Parti Merkez Komitesi yanında toplanmış olup parti ideolojisi – "Chuche" zemininde birleşmiştir. Parti "Chuche" ideolojisinden başka hiçbir ideolojiye kayamaz ve hiçbir güç hiçbir zaman parti bütünlüğü ve birliğini bozamaz.³⁶"

"Chuche" Kuzey Kore'nin siyasi sahnesinde taahhütler ve faaliyetleri birleştirmek için bir ideolojik olarak kullanılmıştır. Partinin sürekli ihtiyaç duyduğu,

³⁵ Материалы международной конференции по северокорейской ядерной проблеме, **Научная Книга**, 1997. С. 20-24 (Uluslararası toplantı belgeleri "Kuzey Kore'nin Nükleer Sorunu", **Bilimsel Kitabı**, 1997. ss. 27-28.)

³⁶ **İbid.**

fedakarlık ve disiplin desteğini sağlamaktır.³⁷ Kuzey Kore'nin nükleer silah üretme yönünde ilk düşünceler de "Chuche" ideolojisine bağlıdır.

Kuzey Kore'nin kendi nükleer programının geliştirilmesinde dış faktörler önemli yer tutmaktadır. İlk önce SSCB'de başlayan "Yeni Düşünce", ÇHC'nin ABD, Güney Kore ve Japonya'yla işbirliği girişimleri ve nihayet Kuzey Kore'nin ABD ve müttefiklerinin karşısında tek başına kalmasıdır.

1960'lardan 1980'lere kadar, Phyongyang'ın SSCB'yle yaptığı anlaşma doğrultusunda Kuzey Kore'nin nükleer çalışmalarının barışçıl "çerçeve" içinde tutulduğu tahmin edilmektedir. Nitekim, Kuzey Kore nükleer çalışmalarını askeri yöne çevirmek için gerek bilimsel gerek maddesel imkanlara sahip değildi.

Bazı analistlere göre, Kuzey Kore'nin nükleer silah oluşturma düşüncesi 1970'lere dayanmaktadır.³⁸ Fakat SSCB ve ÇHC'nin bu ülke için bir "nükleer şemsiye" görevi görmesi Kuzey Kore'nin bu niyetini azaltmaktaydı. Gerçekten nükleer düşünce fikrinin ne zaman ortaya çıktığını gösteren ne bilgiler ne de gerçek olgular bulunmaktadır.³⁹

1. SSCB'deki Gelişmeler: Gorbaçov'un İktidara Gelmesi Sonrası

İlişkiler

1985'te Mikail Gorbaçov'un iktidara gelmesi ile Kuzey Kore ve SSCB arasındaki ilişkiler, nükleer enerji alanında işbirliği de dahil olmak üzere güçlendirilmiştir. Moskova'daki yöneticiler, Kuzey Kore'nin SSCB'nin stratejik

³⁷ Andreas Matles Savada, "North Korea, Politikal İdeology: The Role of Chuche", **Federal Research Division**. June 1993. [[http://www.frd/cs/korea North/kp04_06a.jpg/frd/cs/korea North/kp0406a.jpg](http://www.frd/cs/korea%20North/kp04_06a.jpg/frd/cs/korea%20North/kp0406a.jpg)], (Erişim tarihi 10 Ekim, 2006).

³⁸ **Center for Nonproliferation Studies Monterey Institute of International Studies**, "CNS Special Report on North Korean Ballistic Missile Capabilities", March 22, 2006. [<http://cns.miis.edu/pubs/week/pdf/060321.pdf>], (Erişim tarihi: Ocak 2007).

³⁹ A.V. Vorontsov, "Üçgen" **ABD-Japonya-Güney Kore**, SSCB Bilimsel Akademisi Yayınları, 1991. s. 141.

partneri olduğunu, ülkenin Uzak Doğu'daki ulusal çıkar ve güvenliği açısından önemli yer aldığına altını çiziyordu. Kuzey Kore'yle Dostluk ve İşbirliği geliştirilmesi SSCB dış politikasının önceliğini alan konu olarak belirtilmiştir.⁴⁰ Bu çerçevede, SSCB ve Kuzey Kore arasındaki askeri ve iktisadi işbirliği, bilimsel ve diğer alanındaki temaslar yoğunlaşmıştır. Kim İl Sun da SSCB'deki değişikliği iyimserlikle karşılamıştır. Phyongyang, Mikail Gorbachov'ın Asya-Pasifik bölgesindeki dış politikasına, Kuzey Kore'deki SSCB silahlı kuvvetlerinin varlığının genişlemesi bağlamında destek vermiştir.⁴¹ SSCB-Kuzey Kore ilişkilerinin genişlemesi Çin'in tepkisine neden olmuştur. Phyongyang'ın kendi toprakları üzerinde SSCB'nin savaş uçaklarının uçuşuna izin vermesini, Çin, SSCB'nin çevreleme politikasının devamı olarak değerlendirmiştir. Çin yönetimi SSCB gemilerinin Kuzey Kore sularına girmesinin ABD'nin tepkisine neden olacağını tespit etmiştir. Mayıs 1989 yılındaki Gorbaçov'un Pekin ziyareti ve akabinde ikili ilişkilerinin iyileşmesi ile Çin'in SSCB'e yönelik eleştirileri son bulmuştur.⁴²

Bu sırada Kuzey Kore ve SSCB ilişkilerinde yeni problemler ortaya çıkmaya başlamıştır. Bunlar Kuzey Kore ve SSCB'nin bazı sorunlar üzerindeki bakış farklılığından kaynaklanmıştır. SSCB artık eskisi gibi otomatik olarak her konuda Kuzey Kore'ye destek vermemektedir. Gerek iki Kore arası meselede, gerek Asya-Pasifik bölgesindeki jeopolitik duruma bakışı ve gerekse de diğer güncel sorunlarda bakış farklılıkları olmuştur. Doğu Avrupa'da yer alan olaylardan da Kuzey Koreli yetkililer şoka uğramıştır. Bunlara göre aynı senaryonun Kore'de tekrarlanmasından endişe ediliyordu. SSCB toplumunda yaşanan değişiklikleri de Kuzey Kore kendi

⁴⁰ A.V. Vorontsov, "Üçgen" ABD-Japonya-Güney Kore, SSCB Bilimsel Akademisi Yayınları, 1991. s. 138.

⁴¹ İl Yung Chung, **Korea and Russia. Towards the 21st Century**, The Sejong Institute, Seoul. 1992, s. 61-62.

⁴² **İbid.**

ülkesi için bir tehlike olarak değerlendirmiyordu. 1980'lere kadar Kuzey Kore SSCB ile paralel ideolojilere sahip olduğundan destek görmüştür. Fakat toplum içerisindeki değişikliklerden dolayı SSCB Kuzey Kore'ye destek vermemeye başlamıştır. Kuzey Kore'in siyasal yapısı bu çerçevede bir totaliter rejim olarak görülmeye başlanmıştır. Bu olaylar da direkt Gorbacov'un "Yeni Düşüncesi"yle bağlantılı olduğu düşünülmekteydi. Bütün bu olaylardan etkilenen Kuzey yönetimi sonunda, SSCB'nin izlediği bu politikayı "yıkıcı" ve "sosyalizm için tehlikeli" diye nitelmiştir.⁴³

İlişkilerdeki gerginliği arttıran diğer bir unsur ise SSCB ile Güney Kore arasındaki ilişkilerin gelişmesidir. Güney Kore Başkanı Kim Yon Sam'ın Nisan 1990'da gerçekleştirilen Moskova ziyaretinden sonra, Kuzey Kore'nin yayın organlarında bu olay "yasa dışı" ve "düşmanca" eylem olarak nitelendirilmiştir.⁴⁴ Bütün bu gelişmeler ışığında iki ülke arasındaki ilişkilerin hemen hemen her alanında gözle görülür bir düşüş gözlenmiştir. SSCB Kuzey Kore'ye yaptığı askeri yardımları azaltmış, ticari ve iktisadi ilişkilerinin rakamları da düşüş göstermiştir.⁴⁵

Kim İl Sun SSCB'nin dış politikası, özellikle Kore meselesindeki tutumunu değerlendirerek SSCB'nin gerek ideoloji, gerek askeri gerekse de siyasi açıdan artık müttefik olmadığı sonucuna varmıştır. Ulusal güvenlik sisteminin de artık SSCB'ye dayanarak kurulamayacağı sonucuna da varılmıştır. Artık Kore yarımadası'ndaki güç dengesini tutturabilmesi için başka bir destek bulması gerektiriyordu. SSCB'nin sağladığı siyasi, askeri ve iktisadi desteğinin yerine yeni destek kaynağı bulunması gerekiyordu.

⁴³ *İbid.*, s. 82-83

⁴⁴ A.V. Vorontsov, "Üçgen" ABD-Japonya-Güney Kore, SSCB Bilimsel Akademisi Yayınları, 1991. s. 133.

⁴⁵ İl Yung Chung, *Korea and Russia. Towards the 21st Century*, The Sejong Institute, Seoul. 1992, s. 65.

2. Çin'in Desteğinin Azalması

Çin toplumu içindeki ve Çin'in dış politikasındaki değişiklikler de Kim İl Sun'u endişelendiriyordu. Çin hükümeti Kore yarımadasındaki meselenin barışçıl yollarla çözülebileceğine inanırken, Kuzey Kore gazetelerinde çıkan haberlere göre ABD ve müttefiklerinin eylemlerinden dolayı bölgedeki durumun gerginliği artmakta idi. Savaş tehlikesinin olası olduğu söylenirken, Çin gazetelerinde Yarımada'daki meselenin çözümü olduğu, sorunun giderilmesi için tarafların çok istekli olduğu fikri yayılıyordu.⁴⁶

Pekin ve Güney Kore arasındaki gayri resmi ilişkiler hızlı gelişmeye başlamıştı. 1986-88 yılları arasında iki ülke arasındaki ticaret hacmi iki katına çıkmıştır. Pek çok Güney Koreli firma Çin'e yatırımda bulunmuşlardır. Pekin ve Phonyang sosyalizmin inşası için farklı görüşler içindeydi ve birbirlerinin iktisadi faaliyetlerinden pek memnun kalmamışlardı. ABD ve Japonya'yla ilişkilerinde de farklı görüşlere sahipti.

İktisadi işbirliği açısından Çin, Kuzey Kore'nin SSCB'den sonraki ikinci önemli partneriydi. Çin Kuzey Kore'ye gerek maddi gerek mali açıdan destekte bulunmuştur. Aynı zamanda buraya ucuz petrol da gönderiliyordu, fakat Kuzey Kore yapılan desteğin miktarını beğenmemiştir.

Genel olarak Kuzey Kore dış politikasında Çin'den gelen desteğin azalacağı inancı hakim olmuştur. Çin ve SSCB Birliği arasındaki ilişkilerinin iyileşmesi, Kuzey'i iki büyük devlet arasında manevra yapamayacak duruma düşürmüştür.

⁴⁶ A.V. Vorontsov, **Üçgen" ABD-Japonya-Güney Kore**, SSCB Bilimsel Akademisi Yayınları, 1991. s. 151.

Kuzey Kore'nin en çok korktuğu, Çin'in Güney Kore'yle ilişkilerinin iyileşmesi hayata geçirilmiştir. Böylece ikinci önemli müttefik de ortadan kalkmış oluyordu⁴⁷.

3. Güney Kore Faktörü

Kuzey ve Güney Kore arasındaki ilişkilerde Kuzey Kore'nin Kore yarımadası'nın nükleer silahlardan arındırılmış bölge olması teklifi özel bir yer almaktadır. Mart 1981'de Kore İşçi Partisi ve Japonya'nın Sosyalist Partisi arasında Kore yarımadası ve Japonya dahil nükleer silahlardan arındırılmış bölge oluşturmak için ortak bir beyanda bulunulmuştur. Akabinde Japonya'nın "Sekai" dergisinde verilen mülakatta, Kim İl Sun bu teklifi tekrarlamıştır.⁴⁸

23 Haziran 1986'da Kuzey Kore hükümeti resmi olarak nükleer silahların üretilmemesi, saklanmaması, ihraç ya da kendi toprakları üzerinden taşınmaması yükümlülüklerini yerine getirmek için hazır olduğunu açıklamıştır.⁴⁹ Aynı açıklamaları 1987, 89 yıllarında da yapmıştır.⁵⁰ Bunun karşılığında, ABD'nin Güney Kore'ye yaptığı yeni tip nükleer silahlarının teslimatının durdurulmasını, Güney Kore topraklarında mevcut nükleer silahların kaldırılmasını ve bu tür silahları Kore yarımadasında kullanılmamasını ABD hükümetinden istemiştir. Kuzey'in Nükleer Silahlarının Yayılmasının Önlenmesi Antlaşması'na taraf olması, büyük devletlerin Kore yarımadası'nı nükleer silahlardan arındırılmış bölge yapmayı kararlaştıracağı umudunun doğmasına neden olmuştur.

⁴⁷ Е.П. Бажанов, "Актуальные проблемы международных отношений", **Научная Книга**. 2002. С. 106. (E.P. Bajanov, "Uluslararası ilişkilerin güncel sorunları", **Bilimsel Kitabı**, 2002. s. 106).

⁴⁸ В. А. Шин., "Корейский полуостров и позиция Китая", **Китай и Корейские государства**, Дипломатическая Академия Мид России, 1998. С. 138. (V. A. Shin, "Kore Yarımadası ve Çin'in Yaklaşımı"**Çin ve Kore Devletleri**, Diplomatik Akademisi Yayınları, 1998. S.138.)

⁴⁹ **İbid.**

⁵⁰ А.В. Vorontsov, "Üçgen" **ABD-Japonya-Güney Kore**, SSCB Bilimsel Akademisi Yayınları, 1991. s. 131.

Fakat Seul ile Washington bu teklifleri olumlu karşılamamıştır. Tersine, 1990-1995 yılları arası Güney Kore hükümeti askeri harcamalar için 25 milyar dolarlık bir bütçe ayırmıştır. ABD de Güney Kore'deki askeri üslerinin bütçesini 2,2 milyar dolardan 2,6 milyara kadar çıkarmıştır. Aynı zamanda Güney Kore ABD'den saklanarak kendi nükleer programının geliştiği haberinden endişeleniyordu.⁵¹

4. ABD'nin İzolasyon Politikası

ABD Kuzey Kore'nin uluslararası siyasi arenada "izolasyon" içinde kalması için elinden geleni yapmıştır. Kuzey Kore içindeki reformların hızlandırılması için Güney Kore, Japonya ve hatta SSCB'yle yoğun bir dayanışma içine girmiştir. ABD bölgedeki askeri varlığını sürekli arttırarak kendi deniz ve hava kuvvetlerini modernize etmiştir. Güney Kore'ye en gelişmiş silahlar gönderilmeye başlanmıştır. Her yıl gerçekleştirilen "Takım Ruhu Tatbikatı" geniş bir şekilde ve Kuzey Kore'ye karşı nükleer silahlarının kullanılması opsiyonu da değerlendirilerek yapılmıştır.

Bununla birlikte ABD Kuzey Kore'yle bazı alanlarda gerginliği yumuşatma yoluna da gitmiştir. Ekim 1988'de Kuzey Kore'ye uygulayan bazı yaptırımlar kaldırılmıştır, bilim adamlarının Phyongyang'ı ziyaretine ve özel şirketlerin Kuzey Kore'ye yatırım yapmasına izin verilmiştir. Fakat Kuzey Kore ABD'nin bu yaklaşımını siyasi bir manevra olarak algılamıştır. Değişik çevrelerde bu durum ABD'nin Kuzey Kore sisteminin çöküşüne çalıştığına yönelik bir tutum olarak değerlendirilmiştir.⁵²

Kuzey Kore'nin aniden çökebileceğine ilişkin senaryolar 1990'ların ilk yarısında ABD'de oldukça gündemdedi. Ancak daha sonra Kuzey Kore'nin hemen çökmeyeceği anlaşılınca, daha kapsamlı stratejilerin geliştirilmesi ihtiyacı ortaya

⁵¹ **Korea and World**, Seoul: KFTA, 1996, s. 112-114.

⁵² A.V. Vorontsov, "ABD, Çin, Japonya ve Rusya Federasyonu'nun Kore Yarımadasındaki Politikanın Evrimi", **Kore İki Asırın Sınırında**, Doğu Bilimleri Enstitüsü Yayınları, 2002. s. 257.)

çıkmiştir. Bu yüzden Başkan George Bush dönemindeki (1988-1992) Kuzey Kore politikaları daha pasifken, Başkan Bill Clinton döneminde (1993-2001) daha kapsamlı politika geliştirmiştir.

Clinton yönetimi Kuzey Kore'ye yönelik daha ılımlı ve iki aşamalı yaklaşım benimsemiştir. İlk olarak Pyongyang'ı sınırlandıracak ve Pekin'in Pyongyang'a karşı daha dikkatli davranması temin edecek ve ABD, Japonya ve Güney Kore arasında ortak diplomatik bir yaklaşım benimsenecekti. İkinci aşamada ise Kuzey Kore'yle yaklaşarak bu ülke reformlar yapmaya teşvik edilecekti. Pyongyang'ın Amerikan ekonomik yaptırımlarının kaldırılması yönündeki isteğini Washington bir koz olarak kullanmaktaydı.⁵³

ABD'nin Kuzey Kore'yle yaklaşmasının gerekçeleri ve somut beklentileri şu şekilde olmuştur:

- Kuzey Kore'yi dışa açılmaya ve reforma ikna etmek;
- Yarımada silahlı bir çatışmanın çıkmasının engellemek;
- Pyongyang'ın nükleer silahlara sahip olması ve geliştirmesiyle uzun menzilli füzelerini ihraç etmesini engellemek;
- Kuzey ve Güney Kore'yi uzlaştırıp yarımada kalıcı bir barışı tesis etmektir.

ABD bu süreçte ekonomik yardım yapma ve uygulanan iktisadi yaptırımları kaldırma karşılığında Kuzey Kore'yi müzakere masasına çekmeye çalışmaktaydı. Bu açıdan ABD Kuzey Kore'ye yapılan insani yardımlarda etkili bir rol oynamaktaydı.⁵⁴

⁵³ **İbid.** s. 261.

⁵⁴ Selçuk Çolakoğlu, “‘Şer Eksenini’ Nükleer Direnişi: Kuzey Kore ve İran’ın Kitle İmha Silahı Geliştirme Programları”, **Avrasya Dosyası**, Cilt 11, Sayı 2, 2005. s. 270.

5. Japonya'nın Askerî Harcamalarındaki Artış

Japonya'nın Kore politikası da Kim İl Sun'un endişesine neden olmaktaydı. Güney Kore ve ABD'yle yapılan Takım Ruhu Tatbikatı'na Japonya gözlemci olarak katılıyordu. Güney Kore, Japonya ve ABD'nin dahil olduğu üçlü bir birlik kurulmasından da çok endişe duyan Kuzey Kore, Japonya'nın askeri bütçesini artırmasından da çok rahatsızdı. Japonya 1982-84 yıllarında bütçesinin sıkıntıya uğramasına rağmen askeri (Öz Savunma Kuvvetleri–Jietai) harcamasını arttırmaya devam etmiştir.⁵⁵ 1986 yılında gerçekleştirilen ABD Japonya ortak tatbikatında Kore yarımadasında boğazların kapatılması, kuvvetlerin karaya indirilmesi ve kara hedeflerinin vurulması Kuzey Kore'yi paniğe itmiştir.

Bütün bu faktörler Kuzey Kore'yi kendi nükleer silahını üretme yoluna sokmuştur. Kuzey Kore geliştirilmiş nükleer silahlara sahip olmanın verdiği avantajları şu şekilde değerlendirmektedir:

Nükleer silah dış saldırılara karşı en ucuz ve en kuvvetli silahtır. Konvansiyonel silah yarışını herhangi bir anlaşmazlıkta üstünlük sağlayabilmek amacıyla tek araç olarak gören Kuzey Kore, daha önce de SSCB'nin nükleer tehdidi karşısında gerek Fransa gerek İngiltere aynı yola başvurmuştur. Bu mesele artık kendi siyasi bağımsızlığını korumak için tek etkileyici unsur olarak görülmektedir.

- Kuzey Kore liderliğinin, halkın gözünde mevcut rejimin prestijini artırması;
- Kore Savaşı'ndan itibaren Güney Kore'de ABD'nin nükleer silahlarının mevcut olması sürekli Kuzey Kore'nin ulusal güvenliğine bir tehdit

⁵⁵ A. В. Воронцов, “Треугольник” США-Япония-Южная Корея, Академия Наук СССР, С. 122. 1991. (A.V. Vorontsov, “Üçgen” ABD-Japonya-Güney Kore, SSCB Bilimsel Akademisi Yayınları, s. 122. 1991.)

oluşturmuştur. SSCB ve Çin'in dış politikasındaki değişiklikler ve Kuzey Kore'nin yalnız kalması da bu duruma katkıda bulunmuştur;

- Uluslararası toplumun önünde Kuzey Kore'nin saygınlığının artması, Kuzey Kore'nin gücünün simge olması;
- Bu durumun ABD'yle temasa girerken bir "koz" olarak kullanılması.

III. KUZEY KORE'NİN FÜZE TEKNOLOJİSİ VE FÜZE PROGRAMLARI

A. Kuzey Kore'nin Füze Programının Gelişimi

Pyongyang'ın askeri stratejisi zaman içinde bazı değişiklikler göstermiştir. Kuzey Kore 1947-50 arası dönemde SSCB'den destek alarak silahlanmaya büyük önem vermiştir. Kore Savaşı sırasında ise Pyongyang hem mühimmat ve asker hem de stratejik açıdan SSCB Çin'den destek görmüştür. Savaştan sonra ise daha bağımsız bir askeri strateji izlemeye başlamıştır.

Kuzey Kore'nin füze programları 1960'ların başında SSCB'nin desteğiyle başlamıştır. İlk adım olarak SSCB Kuzey Kore'ye "karadan - havaya" kısa menzilli füzeler vermiştir. 1976 – 1981 yılları arası Kuzey Kore'nin Mısır'dan Scud-B (R-17) füzeleri satın aldığı düşünülmektedir. Çin'in Kuzey Kore'nin füze programının geliştirmesindeki katkısı da büyüktür. 1970'lerde Çin Kuzey Kore'ye "karadan havaya" ve "gemiden savunma" kısa menzilli füzeler vermiştir, ayrıca orta menzilli mobil balistik füze geliştirmesine de yardım etmiştir. Kuzey Kore füze teknolojisini veya füze üretiminde kullanılan maddeleri doğrudan yasadışı ya da yanlışlıkla Avrupa

Birliği, Çin, Japonya, Rusya ve Suriye'den almıştır.⁵⁶ 1980'lere kadar Pyonyang, askeri kapasite açısından Seul üzerinde hep üstünlük kurmuştur. Kuzey ve Güney arasındaki askeri denge 1980'lerin başında Güney lehine dönmeye başlayınca, Pyongyang nükleer biyolojik ve kimyasal silahlar üretme projesine yönelmiştir.⁵⁷

Kuzey Kore füze teknolojisiyle nükleer silahları sayesinde yarımadaadaki askeri dengeyi lehine çevirmeye çalışmaktadır. Haziran 1999'daki Batı (Sarı) Denizi'ndeki Kuzey – Güney donanma çatışması açıkça göstermiştir ki, konvansiyonel silahlarda Seul Pyongyang'a karşı açık bir üstünlük kurmuştur. Bu durumda Pyongyang için kitle imha silahlarına yönelmekten başka bir çare kalmamıştır.

Kim Jong İl orduyu güçlendirmeyi iç dengeler açısından da ısrarla sürdürmektedir. Çünkü başkumandanı olduğu ordu, iç politikaya mutlaka hakim olması gereken çok önemli bir merkezdir. İkinci olarak, kendi iktidarını sağlamlaştırmak için de güçlü bir orduya ihtiyacı vardır. Ancak dışarıdan gelen mali ve askeri yardımların kesilmesi, negatif ekonomik büyüme, Çin ve Rusya'ya olan borçlar, hayat standartlarındaki düşüş ve olası bir siyasi ayaklanma riski, askeri harcamaları artırmaktan çok düşürmeyi gerekli kılmaktadır. Zaten Kuzey Kore, konvansiyonel silahlardaki üstünlüğünü 1980'lerden itibaren Güney'e kaptırması vaziyettedir. Dolayısıyla Pongyang, daha az harcamayla ulusal güvenliğini sağlayabileceği kitle imha silahları ve füze teknolojisi programına yönelmiştir.⁵⁸

Kuzey Kore, füze programı müzakereleri yoluyla diploması ve güvenlik alanında birtakım avantajlar sağlamaya çalışmaktadır. Bu amaçla Pyongyang, füze

⁵⁶ **Center for Nonproliferation Studies Monterey Institute of International Studies**, "CNS Special Report on North Korean Ballistic Missile Capabilities", March 22, 2006. [<http://cns.miis.edu/pubs/week/pdf/060321.pdf>], (Erişim tarihi: Ocak 2007).

⁵⁷ **ibid.**

⁵⁸ Çolakoğlu, **a.g.e.**, s. 265.

sistemini uluslararası topluma intibak edebilmek ve Güney Kore, ABD ve Japonya'dan uzun vadeli güvenlik garantileri elde edebilmek için iyi bir pazarlık kozu olarak kullanmaktadır. Ayrıca Pyongyang füze denemelerinin askıya alınabilmesi için tazminat istemektedir.

Pyongyang'ın Ağustos 1998'de Taepodong-1 balistik füzesini Japon hava sahası üzerinden denemesi, Doğu Asya'da en önemli güvenlik endişesi haline gelmiştir. Bu olay üzerine ABD Kongresi de Kuzey Kore'ye yönelik politikanın gözden geçirilmesini istemiştir. Kuzey Kore'nin füze programı sadece Kore yarımadasında ve Kuzeydoğu Asya'daki güvenliği tehdit etmek açısından değil, bölgede silahlanma yarışına yol açacağı için son derece tehlikelidir. Ayrıca, Kuzey Kore'nin füze programı uluslararası güvenlik açısından büyük bir tehdit olarak algılanmaktadır, çünkü Pyongyang sadece komşularını tehdit eden uzun menzilli füzelere sahip olmakla kalmamakta, bunları Ortadoğu devletlerine de ihraç etmektedir.⁵⁹

Taepodong-1 balistik füzesiyle Pyongyang, Kuzeydoğu Asya'nın büyük bir kısmını menzilli içine almıştır. Bu sayede Pyongyang, Japonya'yı ve Okinawa'daki Amerikan üssünü vurma kapasitesine erişmiştir. Ayrıca, bu füzeyle yer altı tesislerinin varlığı Kuzey Kore'nin füzelere nükleer savaş başlığı tasarımını da içeren nükleer bir programa sahip olduğu ihtimalini kuvvetlendirmiştir.

1999'da ilk füzenin versiyonu olan Taepodong-2 projesinin açığa çıkması, Kuzey Kore'nin geliştirmekte olduğu füze sistemleriyle ilgili olarak Güney Kore, Çin, Rusya, Japonya ve özellikle ABD'de endişelerin doğmasına sebep olmuştur. Üstelik Pyongyang'ın Alaska ve Hawaii'yi de menzilli içine alabilen daha gelişmiş

⁵⁹ **Korea and World**, Seoul: KFTA, 1996, s. 118.

bir füze denemesi yapabileceği ve bu füzenin daha hafif modellerinin de Arizona ve Wisconsin eyaletlerini de içine alan ABD'nin batı kesimlerini vurabilecek kapasiteye erişeceği tartışılmaya başlanmıştır. Kuzey Kore 10-15 yıl içerisinde de füzelere kimyasal, biyolojik ve nükleer savaş başlığı monte ederek kıtalararası kapasiteye ulaşabilecektir.

Taepodong-1 füze denemesi 1999 Berlin Anlaşması'na giden yolda ABD'yi harekete geçiren en önemli gelişmedir. Eylül 1999'da imzalanan Berlin Anlaşması'yla Kuzey Kore elinde koz olarak tuttuğu füze geliştirme programını askıya almıştır.⁶⁰ ABD ise karşılığında Kuzey Kore'ye yönelik olarak uyguladığı ekonomik ambargoyu kısmi olarak kaldırmıştır. Her ne kadar füze programını dondurmuş olsa da Pyongyang, sahip olduğu füze teknolojisi eriştiği menzilli açısından askeri alanda dünyanın pek çok ülkenin önüne geçmiş durumdadır.

ABD Kuzey Kore'nin balistik füze geliştirme programına karşı bir tedbir olarak bölgeye TMD (the theater missile defense) füze sistemini yerleştirmeyi gündeme almıştır. Ayrıca açlık çekmekte olan Kuzey'e yapmakta olduğu gıda, yakıt ve gübre yardımlarını kesmeyi de düşünmüştür. Uzlaşmayı teşvik edici bir adım olarak da ABD, Kongre'nin onayına sunulmaksızın Kuzey Kore'ye karşı bir dizi ekonomik yardım paketini uygulamayı da düşünmüştür. ABD Savunma Bakanı William Cohen eğer Kuzey Kore uzun menzilli füze programından vazgeçerse, sadece Güney Kore, Japonya ve ABD'yle ilişkilerini iyileştirmekle kalmayıp, aynı

⁶⁰ В.А. Тэн. “Эволюция в отношениях между Россией и КНДР на рубеже 20 и 21 веков”, Корея в поисках мира и процветания, Институт Дальнего Востока, Москва. С. 145. (V.A. Ten, “20 ve 21. asırdaki Rusya ve Kuzey Kore arasındaki ilişkilerinin evrimi”, **Kore'nin barış ve refah için arayışı**, Uzak Doğu Enstitüsü Yayınları, Moskova. 2004)

zamanda bazı ekonomik ve diplomatik inisiyatifler üstlenerek uluslararası toplumda kendisine saygın bir yer elde edebileceğini belirtmiştir.⁶¹

Kuzey Kore Dışışleri Bakan Yardımcısı Kim Gye-Kwan, eğer ABD karşılıklılık esasında dayalı bir politika izlerse füze denemelerinden vazgeçebileceklerini ifade etmiştir.⁶² Kuzey Kore ayrıca füze müzakeresiyle kendisine uygulanmakta olan mevcut yaptırımları kaldırma ve yabancı yatırım ve ekonomik yardımlar konusunda birtakım teminatlar alma konusunda ısrarcı davranmıştır.

Başkan Clinton da yeni Kuzey Kore politikasının uygulamasını William Perry'e bırakmıştır. Perry'nin mevcut Pyongyang politikasını değerlendirmesi Eylül 1999'a kadar sürmüştür. Perry, Kuzey Kore'nin füze ve nükleer silahların geliştirilmesi, konuşlandırılması ve ihracıyla ilgili güvenlik konularında işbirliği yapması halinde uygulanabilecek politikaları ABD-Güney Kore ortak çıkarlarını da göz önünde bulundurarak bir paket hazırlamıştır. Kongre'ye sunulan bu rapora göre, Kore yarımadasındaki Soğuk Savaş koşullarını ortadan kaldırmak için öncelikle Pyongyang'a uygulanan iktisadi yaptırımlar aşamalı olarak kaldıracaktır. Perry raporu Tokyo ve Seul'le yakın temas haline hazırlanmıştır. Bu arada, Japon Meclisi Diet'in ABD-Japonya Savunma İşbirliği İlkesi'ni Mayıs 1999'da onaylaması, ABD'nin caydırıcılığını ve Japonya'nın sürekli desteğini perçinlemiş oluyordu. Perry ayrıca Washington, Tokyo ve Seul'un Kuzey Kore politikaları arasında eşgüdümü de sağlayarak önemli bir stratejik adım atmıştır.

⁶¹ **İbid.** s. 149.

⁶² **İbid.** s. 152.

Yürütülen uzun müzakerelerden sonra Eylül 1999’da ABD ve Kuzey Kore arasında Berlin Anlaşması imzalanmıştır⁶³. Bu anlaşmaya göre, Washington Kuzey Kore’ye karşı uyguladığı iktisadi yaptırımları kaldıracak, Pyongyang da ilişkilerin gelişmesi doğrultusunda devam eden müzakereler sırasında her türlü uzun menzilli füze denemesini donduracaktı. Müzakereler sırasında Washington’un somut talepleri arasında, Kuzey Kore’nin nükleer programının vazgeçtiğinin tam ve güvenilir bir şekilde durdurulması; Füze Teknolojisi Denetleme Rejimi’nin ölçüleri dışında füzelerin yapımının, denenmesinin ve konuşlandırılmasının kesin bir şekilde durdurulması; bu tür füze, teçhizat ve teknolojisinin kesinlikle sona erdirilmesiydi.

Kuzey Kore 800’den fazla balistik füzeye sahiptir. Bunların altı yüzü Scud tipinden ve iki yüzü Nodong’dan oluşmaktadır.

Tablo 2⁶⁴

İsim	Sınıf	Azami Menzili (km)	Savaş Başlığı	CEP ⁶⁵ (metre)	Menzil
KN-02 SS – 21 Scarab)	kısa	100-120	Konvansiyonel	250-300	Güney Kore
Hwasong -5 (Scud - B)	kısa	300	Konvansiyonel, nükleer, biyolojik veya kimyasal	800-1,000	Güney Kore
Hwasong-6 (Scud – D)	ksıa	500	Konvansiyonel, nükleer, biyolojik veya kimyasal	2,000	Güney Kore
Scud-D	kısa	700	Konvansiyonel	belirsiz	Güney Kore

⁶³ Gary Samore, “U.S.-DPRK Missile Negotiations”, **The Non Proliferation Review**, Cilt 9, No: 2, Yaz 2002. [<http://cns.miis.edu/pubs/npr/vol09/92/92samore.htm>], (Erişim tarihi: Ocak 2007).

⁶⁴ **Center for Nonproliferation Studies Monterey Institute of International Studies**, “CNS Special Report on North Korean Ballistic Missile Capabilities”, March 22, 2006. [<http://cns.miis.edu/pubs/week/pdf/060321.pdf>], (Erişim tarihi: Nisan 2007).

⁶⁵ Circular Error Probable. 2004

Nodong	Orta menzilli	1,000	Konvansiyonel, nükleer, biyolojik veya kimyasal	2,000-4,000	Japonya
Taepodong-X (R-27/SS – N-6))	Uzun orta menzilli	2,500 - 4,000	Konvansiyonel, nükleer, biyolojik veya kimyasal	1,000–2,000	Japonya, Okinawa, Guam
Paektusan-1 (Taepodong-1; iki aşamalı)	Uzun orta menzilli	2,200	Konvansiyonel, nükleer, biyolojik veya kimyasal	Belirsiz	Japonya, Okinawa, Guam
Taepodong- 2	Kıtalar arası	5,000-6,000	Konvansiyonel, nükleer, biyolojik veya kimyasal	Belirsiz	ABD

Kaynak: Center for Nonproliferation Studies Monterey Institute of International Studies, “CNS Special Report on North Korean Ballistic Missile Capabilities”, March 22, 2006.

B. Çin, Japonya, Güney Kore, Rusya Federasyonu ve ABD’nin

Kuzey Kore’nin Füze Programlarına Yaklaşımı

1. Çin

Çin Kuzey Kore’yi kendisinin güvenliği açısından bir tampon devlet olarak görse de ikili ilişkiler son otuz yıl içinde bir düşüş göstermiştir. Çin Kuzey Kore’den füze tehdidi algılanmıyorsa da, ABD ve Japonya’nın Kuzey Kore’nin füze deneme faaliyetlerinden dolayı Kuzey Doğu Asya bölgesine TDM füze sistemini yerleştirme çabalarını hızlandıracağından endişelenmektedir. Özellikle, Çin bu sistemin Tayvan’a uzatılacağından endişelenmektedir. Çin, Tayvan’a karşı yaklaşık 600 kısa menzilli balistik füze Fujian ve Zhejiang’da bulundurmaktadır. Aynı zamanda Çin,

Kuzey Kore'nin füze programının bütün Kuzey Doğu Asya bölgesinde silahlanma yarışına yol açacağını düşünmektedir.⁶⁶

2. Japonya

Pyongyang'ın 1993 ve 1998'de Japonya hava sahası üzerine balistik füzelerini denemesi Japonya'da Kuzey Kore'nin füze geliştirmesi programının kendisine yönelik doğrudan bir tehdit olduğu algılamasına yol açmaktadır. 2003'te Kuzey Kore iki tane Taepodong -X (SSCB'nin modernize edilmiş SS-N-6 (R-27)) füzesi için fırlatma üssü inşa etmiştir.⁶⁷ 2002 yılında ilk defa Japonya Başbakanı Koizumi ve Kuzey Kore lideri Kim Jong İl buluşmuştur. Bu iki ülke arasındaki ilişkilerinin normalleşmesi yönünde atılan ilk adım olmuştur, fakat Japon toplumunun içinde ilişkilerin iyileşmesi için ilk olarak “kaçırılan Japon vatandaşları”nın⁶⁸ sorununun çözülmesinin gerektiği duygusu mevcuttur. Bu görüşmelerde Pyongyang, füze deneme moratoryumunu uzatacağını ifade etmiştir. Fakat daha sonra Şubat 2006'da yapılan ikili görüşmelerde Kuzey Kore heyeti moratoryumu durduracağını açıklamıştır. Olası bir sıcak çatışmada Kuzey Kore'nin füzelerinin ilk hedeflerinden biri Japonya olacaktır. Bu durum, Japonya'yı ABD'yle füze savunma sistemi kurma seçeneği üzerinde daha sıkı işbirliğine itmektir.⁶⁹

3. Güney Kore

Kuzey Kore'nin füzeleri Güney Kore'nin ulusal güvenliği açısından direkt bir tehdittir, zira Pyongyang'ın balistik füze programının amaçlarının biri bütün Güney

⁶⁶ **Annual Report to Congress**, “The Military Power of People's Republic of China, 2005”, Office of the Secretary of Defense, [http://www.defenselink.mil/news/Jul2005/d20050719china.pdf], (Erişim tarihi: Nisan, 2007).

⁶⁷ Joseph S. Bermudez, “North Korea Deploys New Missiles”, **Jane's Defense Weekly**, [http://www.janes.com/defence/news/jdw/jdw040802_1_n.shtml], (Erişim tarihi: Nisan 2007).

⁶⁸ İkinci Dünya Savaşı sonrası dönemden itibaren Japonya'dan Kuzey Kore'ye Kuzey Kore'nin gizli servisi tarafından sistemli olarak Japon vatandaşları kaçırılıyordu.

⁶⁹ **Center for Nonproliferation Studies Monterey Institute of International Studies**, “CNS Special Report on North Korean Ballistic Missile Capabilities”, March 22, 2006. [http://cns.miis.edu/pubs/week/pdf/060321.pdf], (Erişim tarihi: Nisan 2007).

Kore topraklarını menzilli altına almaktı. 1980'lerden başlayarak Güney Kore Kuzey Kore'nin Hwmsong-5 ve Hwasong-6 füzelerinden tehdit algılamaya başlamıştır. Güney Kore Kuzey Kore'nin füze saldırısını caydırmak için kısmen ABD'nin nükleer "şemsiye"sine dayanmaktadır, ayrıca Kuzey Kore'nin tehdit karşısında karşılık verecek ya da caydıracak kapasiteye sahip olmaya da çalışmaktadır. 1979'da ABD ve Güney Kore arasında yapılan bir anlaşmayla 180 kilometreden uzağa giden füze teknolojisinin geliştirilmesi sınırlandırılmıştır. 2001 yılında Güney Kore ve ABD arasında yeni bir anlaşmaya varılmıştır. Bu anlaşmaya göre Güney Kore'nin 300 kilometre menzilli balistik füze depolamasına ve üretilmesine izin veriliyordu. Güney Kore, Füze Teknoloji Denetim Rejimi'ne Mart 2001'de alınmıştır.⁷⁰

4. ABD

Her ne kadar ABD, Kuzey Doğu Asya bölgesine Kuzey Kore'nin balistik füzelerinden dolayı TMD füze savunma sistemini yerleştiriyorsa da, Kuzey Kore doğrudan ABD topraklarına saldırabilecek kapasiteli füzelere sahip değildir. Taepodong-X balistik füzesi Japonya'daki Amerikan üslere vurma kapasitesine sahiptir, denenmemiş kıtalar arası Taepodong-2 ABD'yi vurma kapasitesine sahip olmasına karşın ABD'ye büyük zarar vermeyecektir. Çünkü bu roket çok az miktarda savaş başlığı taşıyabilmektedir. ABD'li politikacılara göre, Kuzey Kore'nin kıtalar arası füzelerden daha ziyade balistik füzeleri ve ağır, uzun menzilli topları ABD'nin Güney Kore ve Japonya'daki askeri üslerine tehdit oluşturmaktadır.⁷¹ Ayrıca Washington, olası bir çatışma durumunda Kuzey Kore'nin Japonya ve Güney Kore'deki Amerikan üslerine veya müttefiklerine balistik füzelerle saldırması

⁷⁰ **Missile Technology Control Regime**, [http://cns.miis.edu/pubs/inven/pdfs/mtr.pdf], (Erişim tarihi: Nisan 2007).

⁷¹ ABD Güney Kore'de 32 bin ve Japonya topraklarında 47 bin asker yerleştirmektedir.

olasılığı ABD'nin Kuzey Kore'ye yapacağı karşı saldırıyı sınırlandırmaktadır.⁷² Fakat, ABD bu balistik füzeleri Orta Doğu ülkelerine satmaktan endişelenmektedir.

5. Rusya Federasyonu

Bölgedeki devletlerden Kuzey Kore'nin balistik füzelerden en az rahatsız olan devlet Rusya Federasyonu'dur. Bununla beraber, Rusya'nın Savunma Bakanlığının açıklamasına göre, eğer Kuzey Kore'nin balistik füzeler herhangi bir şekilde Rusya'nın ulusal güvenliğine tehdit oluşturursa Rusya gerekli önlemleri alacaktır. Aynı zamanda Rusya, Kore yarımadasındaki hem füze krizinin hem de nükleer krizin çözümünü ancak barışçıl yollarla bulunması gerektiğini vurgulamıştır.⁷³

⁷² **Missile Technology Control Regime**, [<http://cns.miis.edu/pubs/inven/pdfs/mtcr.pdf>], (Erişim tarihi: Nisan 2007).

⁷³ “Заявление МИД Российской Федерации в связи с произведенными КНДР запусками ракет”, **G8 Summit 2006**. (“Kuzey Kore'nin balistik füze denemesinin ardından Rusya Federasyonu Dışişleri Bakanlığı tarafından yayınlanan bildirisi”, **G8 Summit 2006**.) [http://g8russia.ru/press/facts/north_korea/], (Erişim tarihi: Mayıs, 2007).

İKİNCİ BÖLÜM

İLGİLİ ANTLAŞMALAR VE ÖRGÜTLER ÇERÇEVESİNDE KUZNEY KORE’NİN NÜKLEER PROGRAMI

I. ULUSLARARASI ATOM ENERJİSİ AJANSI⁷⁴ VE NÜKLEER SILAHLARIN YAYILMASININ ÖNLENMESİ ANTLAŞMASI⁷⁵

A. Uluslararası Atom Enerjisi Ajansı’nın Kuruluşu ve Yapısı

Günümüzde nükleer silahların yayılmasının önlenmesi, bu alanda oluşturulan rejimin güçlendirilmesi ve daha etkin kılınması uluslararası topluluğun önünde duran önemli sorunlardan biri olmuştur. Bu çerçevede kurulan Uluslararası Atom Enerjisi Ajansı ise nükleer silahların yayılmasının önlenmesinden sorumlu evrensel bir örgüt konumundadır.

II. Dünya Savaşı sırasında ABD’nin Hiroshima ve Nagasaki kentlerine attığı atom bombaları nükleer⁷⁶ silahların yarattığı dehşeti gözler önüne sermiştir. Hiroshima ve Nagasaki’de yaşanan insanlık trajedisinin bir daha tekrarlanmaması amacıyla Birleşmiş Milletler’in (BM) Birinci Genel Kurul toplantısında üye devletler tarafından “Atom Enerjisinin Barışçıl Çerçeve Kullanılmasının Denetlenmesi” kararı alınmıştır⁷⁷. Bu amaçla da Birleşmiş Milletler Atom Enerjisi Komisyonu

⁷⁴ IAEA, (Uluslararası Atom Enerji Ajansı, 29 Temmuz, 1957 yılında kurulmuştur).

⁷⁵ Non Proliferation Treaty, İmzaya 1 Temmuz 1968 yılında açıldı, üye ülkelerin sayısı 189dur.

⁷⁶ Burada “atom” ve “nükleer” sözcükler aynı anlamda kullanılmaktadır. 1950’lerde “atom enerjisi ve atom silah” olarak kullanılmaktaydı, fakat daha sonrasında nükleer fiziğin gelişmesiyle “nükleer enerji ve nükleer silah” olarak kullanılmaya başlanmıştır.

⁷⁷ President Eisenhower’s “Atom for Peace” Speech, General Assebly of the United Nations on Peaceful Uses of Atomic Energy, **Atomic Archive.com**, December 8, 1953. [<http://www.atomicarchive.com/Docs/Deterrence/Atomsforpeace.shtml>], (Erişim tarihi: Ocak 2006).

oluşturulmuştur⁷⁸. Komisyon, BM Güvenlik Konseyi üyeleri ve Kanada'nın temsilcisinden oluşmuştur. Üç yıl süren çalışmaların ardından komisyonun faaliyetleri ABD ve SSCB arasındaki bir takım anlaşmazlıklarından dolayı sona ermiştir.

ABD komisyona çalışmaların başlangıcından beri "Baruch Planı"⁷⁹’nı sunmuştur.⁸⁰ Bu çerçevede, "Baruch Planı"na göre atom enerjisi alanındaki çalışmalardan sorumlu uluslararası bir teşkilat kurulacaktı. Atom enerjisi ile ilgili her türlü faaliyet bu teşkilatın denetimi altında olacaktı, devletler kendi atom enerjisi faaliyetlerini bu teşkilattan lisans alarak gerçekleştirecekti ve bu ülkeler teşkilat tarafından teftiş edilecekti.

"Baruch Planı" iki aşamadan oluşmuştur. Birinci aşamada teşkilatın statüsü hazırlanacaktı, teşkilatın temel misyonu, yetkileri ve kısıtlamaları belirlenecekti. İkinci aşamada ise atom enerjisinin kullanımında yasaklı devletlere uygulanacak yaptırımlar öngörülmekteydi.⁸¹ Bir devletin atom bombasının bölünebilir maddelerini teşkilattan izin almadan elde etmesi, teşkilata ait fabrika ya da malın ya da lisans verilen tesislerin ele geçirilmesi gibi faaliyetler bu devleti suçlu kılacaktı. Bu teşkilatın personelinin temsili ise her uluslararası örgütte olduğu gibi coğrafi bölgelere göre dağılımından ziyade atom enerjisi teknolojisinde en ileri olan

⁷⁸ A/RES/1 (I), BM 1.Genel Kurulu Kararı, 24 Ocak, 1946. [<http://www.un.org/russian/ga/1/docs/res1.htm>], (Erişim tarihi: Ocak 2007).

⁷⁹ "Baruch Planı" Liliental ve Acheson'un raporuna dayanarak yapılmıştır. Bu raporun yapılmasında da II. Dünya Savaş sırasında Amerika'nın atom enerji araştırma laboratuvarının başkanı olan Robert Oppenheim'in etkisi vardır.

⁸⁰ "Заявление МИД Российской Федерации в связи с произведенными КНДР запусками ракет", **G8 Summit 2006**. ("Kuzey Kore'nin balistik füze denemesinin ardından Rusya Federasyonu Dışişleri Bakanlığı tarafından yayınlanan bildirisi", **G8 Summit 2006**.) [http://g8russia.ru/press/facts/north_korea/], (Erişim tarihi: Mayıs, 2007).

⁸¹ Yaptırım uygulanacakken Güvenlik Konseyi'nin "veto hakkı"na sahip devletler de bu hakkı kullanmayacaktı, zira bu yaptırımlar atom enerji alanına aittir.

ülkelerin uzmanlarından oluşturulacaktı.⁸² “Baruch Planı” ortaya atıldığında atom enerjisi teknolojisinde ileri düzey ülke olarak yalnızca ABD vardı. Dolayısıyla bu koşullar SSCB tarafından destek görmemiştir.

1950’lerde ABD’nin yanında SSCB’nin de atom bombasını elde etmesi nükleer silahlar konusunda bir rekabete neden olmuştur. Rekabetin sonucunda elde edilen nükleer silahlarla dünya defalarca yok edilebilir duruma gelmiştir. Fakat nükleer faaliyetlerden sağlanan (özellikle sanayi, tarım, bilimsel, teknik v.b. alanlarında) faydalar da az değildir. Bunlar için nükleer enerji çoğu kez vazgeçilemez bir konuma yükselmiştir.

Nükleer faaliyetleri kontrol altında bulundurmak için “Baruch Planı”ndan sonra 8 Aralık 1953 tarihli BM Genel Kurulu’nda ABD Başkanı Eisenhower, Uluslararası Atom Enerjisi Ajansı (UAEA)’nın kurulması teklifini sunmuştur.⁸³ Uzun tartışmaların ardından 26 Ekim 1956 tarihinde UAEA statüsü imzalanmıştır ve 29 Temmuz 1957 tarihinde 130 devletin desteğiyle de yürürlüğe girmiştir. Nükleer bilim ve teknolojinin barışçıl amaçlarla kullanılmasını ve kontrollü bir şekilde yaygınlaştırılmasını sağlamak amacıyla BM çatısı altında kurulmuş olan UAEA, nükleer silahların yayılmasının önlenmesi çabalarında da önemli bir rol üstlenmiştir. NPT’ye taraf olan ve nükleer silah sahibi olmamak konusunda taahhütte bulunmuş olan ülkelerin uluslararası işbirliği yoluyla ya da kendi geliştirdikleri teknolojilerle sahip oldukları kazanımları askeri maksatlarla kullanma yoluna gitmediklerinin doğrulanması görevi verilmiş olan UAEA, ilgili tesislerde gerekli denetlemeleri yapma hakkına sahiptir.

⁸² Молодцов Д. С., “Международный контроль над нераспространением ядерного оружия”, (D. S. Molodsov, “Nükleer Silahların Yayılmasına İlişkin Uluslararası Kontrolü”), **Yayınlanmamış Doktora Tezi**, Moskova, 2005. s. 22

⁸³ BM Genel Kurulundaki ABD Başkanı Eisenhower’ın konuşması, 8 Aralık, 1953. [<http://www.un.org/russian/ga/iaea/eisenhower-2.htm>], (Erişim tarihi: 12 Ekim, 2006).

26 Ekim 1956'da UAEA'nın statüsünün imzalanmasının ardından statünün Ek 1'i gereği Hazırlık Komisyonu kurulmuştur. Hazırlık Komisyonu 26 Eylül 1957 tarihine kadar ilk olarak New York'da, daha sonra da Viyana'da çalışmalarını sürdürmüştür. Çalışmalar sırasında Hazırlık Komisyonu, genel konferansın birinci toplantısının hazırlığı yapmış, "Program, Personel, Bütçe ve Ajans'ın Birinci Yılı İçin Finansman" üzerinde rapor hazırlamıştır ve örgütün Yönetim Kurulu'nun⁸⁴ üyelerini göreve atamıştır. UAEA ve BM arasındaki sözleşmenin taslağı da hazırlanmıştır.

UAEA günümüzde nükleer silahların yayılmasının önlenmesinde en önemli uluslararası kurum niteliğindedir. Öte yandan, nükleer silahlara sahip olmayan ülkelere barışçıl amaçlı nükleer teknolojiden yararlanması konusunda yardım etmek de bu kurumun temel görevidir.⁸⁵

Kurumun ana görevleri şunlardır:

- Dünya da atom enerjisinin barışçıl amaçlarla kullanımı için pratik uygulamaları cesaretlendirmek, araştırma ve gelişmelere yardım etmek,
- Ajans'ın izlediği faaliyetlerin askeri maksatlar için istismar edilerek kullanılmasını önlemek, bu çerçevede güvenlik tedbirlerini tesis ve idare etmek,
- Bu gibi faaliyetlerde üye ülkelerin talebiyle güvenlik tedbirlerini uygulamak,
- Kitle imha silahlarının yayılmasının önlenmesiyle ilgili anlaşması ve diğer uluslararası anlaşmaları uygulamak,

⁸⁴ Son UAEA Statüsündeki değişikliği yapıldığı zaman Yöneticiler Kurulu yerine "Guvernörler Meclisi" olarak kullanılmıştır.

⁸⁵ **Siyasi yorumlar**, "Günümüz dünyasında nükleer enerji", Aralık 12, 2005. [<http://turkish.irib.ir/makale/57.htm>], (Erişim tarihi: Ocak, 2007).

- Bu görevlerin uygulanmasında Ajans'ın, BM'nin uluslararası işbirliğini geliştirme prensip ve amaçlarıyla uyum içinde olması esastır.

UAEA üç temel birimden oluşmaktadır. Bunlar Genel Konferans, Yönetim Kurulu ve Sekreteryadır. Genel Konferans Ajans'ın en yüksek karar alma mercidir ve tüm üyelere oluşur. Ajans'ın 35 üyesi bulunan Yönetim Kurulu⁸⁶ üyeleri, üye ülkeler arasından 2 yıllık bir süre için seçilir.⁸⁷ Güvenlik Konseyi'nin 5 daimi üyesi olan ABD, Fransa, Çin, İngiltere ve Rusya UAEA Yönetim Kurulu'nun da daimi üyeleri arasında yer alır. Tabii bu ülkeler dünyanın en büyük nükleer silah üreticileri de sayılmaktadır. Yönetim Kurulu her 5 yılda bir toplanır.

Sekreterlik, bir genel müdür ve dünyanın çeşitli ülkelerinden seçilen 2300 personelden oluşur. Genel müdür, yönetim kurulunun önerisi ve genel kurulun onayıyla 4 yıllık bir süre için seçilir. Nükleer silahların yayılmasını önlemek amacıyla 200 güvenlik denetçisi 1000'den fazla tesisi UAEA Güvenlik (Safeguards) denetimi sistemi kapsamında denetlemektedir.⁸⁸

Kuzey Kore, Eylül 1974'te UAEA'na üye olmuştur. 20 Temmuz 1977 tarihinde UAEA'yla o tarihte geçerli olan ve denetlemeleri hangi esaslara ve usullere göre yapılacağını tespit eden belge olan INFCIRC/66 temelinde işbirliği anlaşması imzalayan Kuzey Kore, tesislerini uluslararası denetime açmayı kabul etmiştir.⁸⁹ Bu anlaşma Kuzey Kore'nin Nükleer Silahların Önlenmesi Antlaşmasına taraf

⁸⁶ 1 Ekim 1999 tarihinde , Uluslararası Atom Enerjisi Ajansı'nın 43. Genel Kurul Toplantısı sırasında Yöneticiler kurulunun üye sayısını 35'ten 43'e çıkarılmıştır.

[<http://www.tbmm.gov.tr/kanunlar/k5069.html>], (Erişim tarihi: Ocak, 2007).

⁸⁷ Michael J. Mazarr. "The IAEA moves in, 1992-1193", **North Korea and the Bomb**, Macmillan Press. 1995. s. 80

⁸⁸ Türkiye Atom Enerjisi Kurumu, [<http://www.taek.gov.tr/uluslararası/iaea/iaea.html>], (Erişim tarihi: Ocak, 2007).

⁸⁹ Bu anlaşma ile SSCB'nin desteğiyle yapılmış olan IRT, 2 megavatlık araştırma reaktörünün denetlenmesine izin verilmiştir.

olmasından sonra 5 Mayıs 1992 tarihinde UAEA ile imzaladığı ve tüm nükleer tesislerini denetime açmasını gerektiren INFCIR/403 anlaşmasıyla askıya alınmıştır⁹⁰.

B. Uluslararası Atom Enerjisi Ajansı'nın Denetleme Yetkisi ve Nükleer Silahların Yayılmasının Önlenmesine Dair Güvenlik Denetimi Uygulanmasına İlişkin Anlaşma

Nükleer silahların yayılmasının önlenmesi ve atom enerjisinin barışçıl olmayan amaçlarla kullanılmamasının denetlenmesi için güvenlik denetimi sistemi⁹¹ (Safeguards system) önemli bir yer tutmaktadır.

1956 yılında imzalanan UAEA Statüsü'nde güvenlik denetimi uygulanması için genel çerçeve belirlenmiştir. Bunlar:

- Güvenlik denetimi uygulanma alanları;
- Güvenlik denetimi yöntemleri ve prosedürü;
- UAEA'nın güvenlik denetimi dizgesini ihlal eden devletlere uygulanacak yaptırımlar.

UAEA'nın güvenlik denetimi amacı, atom enerjisinin barışçıl kullanımının denetlenmesi ve barışçıl olmayan hedeflere dönüştürülmesini engellenmesidir.

⁹⁰ Mustafa Kibaroğlu, "Kuzey Kore'nin Nükleer Silah Programı: Sebepler ve Sonuçlar", **Uluslararası İlişkiler**, Cilt 1, Sayı 1, Bahar 2004. s. 158.

⁹¹ Çalışmanın bundan sonraki kısımlarda korunma sistemi için Güvenlik Denetimi dizgesi olarak atıf yapılacaktır.

Güvenlik denetimi dizgesinin uygulanma alanları UAEA'nın Statüsünün III. Bölümünde belirlenmektedir. Bu statüye göre Ajans'ın yetkileri⁹²;

1. Ajans tarafından doğrudan doğruya ya da kendi istemi üzerine veya kendi yöntem ya da denetimi altında sağlanan özel bölünebilir madde ve başka çeşit nesnelere, hizmet, donatılar ve tesislerin askeri amaçlara hizmet edecek biçimde kullanılmasını sağlayacak güvenlik denetimini saptayıp uygulamaktır.

2. Bu güvenlik denetimini devletlerin isteği üzerine, iki ya da çok taraflı tüm anlaşmalara veya bir tarafın isteği üzerine bu devletin atom enerjisi alanındaki herhangi bir çalışmasını uygulamak.

3. Edinmiş olduğu özel bölünebilir maddelerin kullanımı üzerinde bu maddelerin yalnızca barışçı amaçlar için kullanılmasını sağlayacak biçimde bir denetim karar.⁹³

UAEA'nın Statüsü'ne göre güvenlik denetimi dizgesi sadece üye ülkelere değil üye olmayan devletlere de uygulanabilmektedir. Güvenlik denetiminin yöntem ve prosedürü statünün XII. maddesi'nde yansıtılmaktadır.

- Nükleer reaktörlere kapsam içinde girmek ve özel tesisler ve donatımların planlarını, askeri amaçlarla hizmet etmeyeceklerinden kuşku kalmayacak şekilde incelemek ve onaylamak.
- İşlem kayıtlarının, proje ya da anlaşma çerçevesi içinde kullanılan ya da üretilen parçalanabilir özel maddelerin hesaplarının tutulmasında yardımcı olmak amacıyla saklanmasını ve gösterilmesini istemek.
- Çalışmalar üzerinde ilerleme raporları istemek ve kabul etmek.

⁹² İsmail Soysal, **Türkiye'nin Uluslararası Siyasal Bağlıları**, "Uluslararası Atom Enerji Ajansı Statüsü", Madde III., A.5. Fıkra, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara. 1991. s. 155.

⁹³ **İbid**, B.2. Fıkra.

- Parçalanabilir özel madde olarak ortaya çıkan ya da üretilen ikincil maddelerin Ajans'ın sürekli güvencesi altında ilgili üye ya da üyeler tarafından belirtilen eldeki ya da yapılmakta olan reaktörlerde ya da araştırmalarda barışçıl amaçlar için kullanılmasını istemek.
- Ajans, yardım alan devlet ya da devletlere danıştıktan sonra bu devlet ya da devletlerin ülkelerine denetleyiciler göndermek, denetleyicilerin de her zaman konuyla ilgili her yere girmeye ve türlü belgeyi görmeye ve verilen kaynak ve bölünebilir maddelerin hesaplarının tutulması için ilgili devlet tarafından bu maddeler ve bunlarla ilgili donatı ve belgeleri düzenlemekte görevlendirilmiş kimselerle temasa geçmeye yetkili kılınmışlardır.⁹⁴

Böylece UAEA, güvenlik denetimi dizgesinin prosedürlerini gerçekleştirerek üye devletlerin UAEA'la yaptığı güvenlik denetimi uygulamasına dair anlaşmadaki taahhütleri yerine getirip getirmediğini kontrol etmektedir. Böyle bir kontrolün neticesinde bir devletin kendi taahhütlerini yerine getirmediği ortaya çıkarsa, UAEA'nın Statüsü'nün XII. maddesine uyularak Ajans'a ait denetleyiciler bunu Genel Sekreter'e bildirecekler, o da vakit kaybetmeden denetleme raporunu Yönetim Kurulu'na sunacaktır. Kurul görülen aykırılığın giderilmesini yardım gören devlet ya da devletlerden istemektedir. Yönetim Kurulu bu aykırılığı tüm üye devletlere, BM Güvenlik Konseyi'ne ve Genel Konferansa bildirecektir.

Güvenlik Konseyi BM Antlaşması'na uygun bir şekilde gerekli önlemleri teklif edebilir. Güvenlik Konseyi BM Anlaşması'nın 34. maddesine uyarak bu durumun uluslararası barış ve güvenliğe tehdit oluşturup oluşturmadığını

⁹⁴ **İbid**, Madde XII, 6. Fıkra. s. 164.

soruşturabilir, ve 36. ve 37. maddelere uyarak uygun düzeltme işlem ve yöntemlerini ya da uygun görebileceği çözüm yollarını tavsiye edebilir. Yardım gören devlet ve devletlerin uygun bir zaman içinde gerekli önlemleri almaktan kaçınmaları durumunda, Yönetim Kurulu aşağıdaki yaptırımlardan birine ya da her ikisine birden başvurmakta serbesttir. Ajans ya da bir üye tarafından yapılan yardımın azaltılması ya da durdurulması için gerekli buyrukları verir, ya da yardım gören üye ya da üye grubundan daha önce verilmiş olan gereç ve donatıların geri verilmesini ister. Ajans, bundan başka, XIX. madde hükümleri uyarınca yükümlülüklerini yerine getirmeyen her üyeyi üyelik hak ve ayrıcalıklarından yoksun bırakabilir.

Güvenlik denetimi dizgesi, Ajans'ın Statüsü'nün yürürlüğe girmesinden başlayarak Ajans ve Ajans'tan yardım isteyen ilgili üye arasında yapılan proje anlaşmalarında uygulanmıştır. Güvenlik denetimi dizgesi, ayrıca Ajans'ın teknik işbirliği ve yardım sözleşmelerinde de uygulanmaktadır. Üye olmayan devletin nükleer faaliyetlerine, teknik işbirliği ve yardım çerçevesinde güvenlik denetimini de uygulayabilir.

Buraya kadar değerlendirilecek olursa, Uluslararası Atom Enerji Ajansı, güvenlik denetimini iki yoldan gerçekleştirir. Birinci yol, UAEA ve Ajans'ın üye olan ya da olmayan devletler arasında güvenlik denetimine dair anlaşma vasıtasıyladır.⁹⁵ İkinci yol ise, UAEA ve NPT Antlaşması'na taraf olan ülke arasında "Nükleer Silahların Yayılmasının Önlenmesi Antlaşması"na ilişkin olarak güvenlik denetimi uygulanmasına dair anlaşma yoluyla uygulanmaktadır.⁹⁶

Güvenlik denetiminin, daha önce değinildiği gibi iki özel amacı vardır.

⁹⁵ INFCIRC/66

⁹⁶ INFCIRC/153

Birincisi, nükleer silahların yayılması faaliyetlerini ortaya çıkarmak, dolayısıyla devletlerin atom enerjisinin barışçıl kullanımının barışçıl olmayan, askeri araçlara dönüştürülmesi faaliyetlerini ortaya çıkarmaktır.

İkincisi ise böyle bir aykırılığı uluslararası topluma bildirmek ve gerekli görülen önlemleri almaktır. Güvenlik denetimi dizgesi, herhangi bir devletin kendi nükleer faaliyetlerini askeri amaçlara dönüştürmeye çalıştığını ortaya çıkarıp bu konuda engelleme faktörü olabilmesine karşın bu eylemi tam olarak durduramamaktadır.

Güvenlik denetiminin uygulanması üç aşamadan oluşmaktadır. Birinci aşamada, UAEA'nın müfettişleri devletler tarafından sunulan bilgileri incelemektedir. İkinci aşamada, UAEA müfettişleri özgür bir şekilde sunulmuş olan bilgileri doğrulamak amacıyla bu bilgileri toplamaktadır. (Depolanmış nükleer maddelerin miktarı, nükleer faaliyetlere ait raporlar, proje bilgileri vb.) Üçüncü aşama, UAEA'nın devletler tarafından sunulan bilgileri ve ölçü aletleri ve diğer araçları kullanarak ya da denetlenme neticesinde çıkardığı bilgileri karşılaştırarak değerlendirmede bulunmasıdır. Bir devlet tarafından sunulan rapordaki nükleer maddelerin miktarı ve Ajans'ın müfettişlerinin denetlemesi sonucundaki veya ölçü aletleriyle çıkardığı nükleer maddelerinin miktarı uymazsa, bu uyuşmazlık sayılmamış nükleer madde olarak tanımlanmaktadır. Eğer bu sayılmamış nükleer maddenin miktarı belli bir noktayı geçerse, bu devletin barışçıl nükleer faaliyetlerini askeri ya da izinsiz faaliyetlere dönüştürüp dönüştürmediği sorunu ortaya çıkmaktadır.

C. Kuzey Kore Nükleer Programının Güvenlik Denetimi Dizgesi Çerçevesinde Değerlendirilmesi

1. Güvenlik Denetimi Dizgesinin Zayıf Noktaları

Son zamanlarda Kuzey Kore ve İran, ondan önce de aynı sorunlarla Libya ve Güney Afrika'da karşılaştığı UAEA'nın güvenlik denetimi dizgesinin kusursuz olduğunu söylemek mümkün değildir. Bu paragrafta Güvenlik denetimi dizgesinin zayıf noktalarını göstermeye çalışılacaktır. Güvenlik denetimi dizgesinin genel kusurları şöyle sıralanabilir:

- Güvenlik denetimi işlemlerinin amacı, UAEA'la güvenlik denetimi uygulamasına dair anlaşmaya imza atan devletlerin önemli miktarlarda nükleer maddeleriyle barışçıl nükleer faaliyetlerden, nükleer silah veya diğer nükleer patlayıcı aygıtların yapımı veya bilinmeyen bir neden için saptırılmasının zamanında saptanması ve böyle bir sapmanın erken haber alma riskiyle caydırılmasıdır⁹⁷. Fakat burada kullanıldığı “önemli ölçü” ve “zamanında” kavramlarının anlamı belirsiz kalmaktadır.
- Devletler UAEA ile yaptığı güvenlik denetimi uygulamasına dair anlaşmayı ancak istekleri üzerine yapmaktadır. İsrail, Pakistan ve Hindistan gibi ülkeler nükleer silah üretme kapasitesine sahip olduklarından UAEA ile güvenlik denetim anlaşması yapmamıştır ve NPT Anlaşması'na da taraf olmamıştır. Bunun için uluslararası hukuk açısından herhangi bir sorunla da karşılaşmamışlardır.⁹⁸ NPT'ye taraf olan ülke de, bu Anlaşmanın X.

⁹⁷ INFCIRC/153, 28. Madde.

⁹⁸ Mustafa Kibaroğlu, “Kuzey Kore'nin Nükleer Silah Programı: Sebepler ve Sonuçlar”, **Uluslararası İlişkiler**, Cilt 1, Sayı1, Bahar 2004. s. 161.

maddesine uyarak 90 gün öncesinden anlaşmanın bütün taraflarına ve BM Güvenlik Konseyi'ne bildirerek anlaşmadan çekilme hakkına da sahiptir.⁹⁹

- Güvenlik denetim dizgesi ancak nükleer maddeler ya da nükleer maddelerin üretme tesisleri üzerinde uygulanmaktadır, fakat nükleer silahların üretiminde kullanılan nükleer olmayan tesisleri kapsamamaktadır. Nükleer silahların üretiminde kullanılan nükleer olmayan geliştirme ve araştırma (R&D) programları güvenlik denetim dizgesinin dışında kalmaktadır, zira NPT bu tür araştırmaları yasaklamamaktadır.
- Ajans, NPT'ye taraf olan ülkenin bildirdiği nükleer maddelerin listesini tam doğru olarak bildirip bildirmediğini tespit edecek durumda olmayabilir.
- Eğer bir devlet, nükleer silahların yapımında kullanılabilecek maddeleri (yüksek oranda zenginleştirilmiş uranyum veya plütonyum) UAEA'ya barışçı alanda kullanılacağı iddiasıyla belirtmiş olup güvenlik denetimi dizgesi çatısı altında kaydettirdiyse, güvenlik denetimi dizgesi bu devletin bu tür maddeleri depolamasına bir engel getirmeyecektir. Fakat barışçıl nükleer faaliyetlerde kullanılan maddeler, tesisler ve teknolojiler, aynı derecede nükleer silahların yapımında da kullanılmaktadır.

Fakat uygulanan güvenlik denetiminin zayıf yönlerine rağmen UAEA bu sistemini geliştirmeye çalışmaktadır. UAEA son zamanlarda Nükleer Silahların Yayılmasının Önlenmesi Antlaşması'na dair "Ek Protokol"ü bu sistemi tamamlamak ve güçlendirmek amacıyla geliştirmiştir. Standart Protokol, Ajans'ın iki yıldır yapmış olduğu "93+2 Programı" olarak adlandırılan araştırmanın sonucunda ortaya

⁹⁹ **Nükleer Silahların Yayılmasının Önlenmesi Antlaşması**,
[http://www.taek.gov.tr/uluslararası/anlamsalar/npt_and.html], (Erişim tarihi: Ocak 2006).

çıkmiştir. Yapmış olduğu bu araştırma INFCIR/153 güvenlik denetim sistemini tamamlamaya yöneliktir.

1993 yılında Yönetim Kurulu, Sekretarya'ya nükleer maddelerin üretimi, üretimde kullanılan maddeleri, bunların ihracat ve ithalata ait raporlarda sekretaryanın hazırladığı tasarımı uygulamaya koymasına yetki verilmesi UAEA'nın güvenlik denetimi sisteminin güçlendirilmesi amacıyla yapılmıştır. Buna göre, üye devletler nükleer maddelerin üretim tesislerine ve diğer nükleer olmayan fakat bunların üretiminde kullanılan maddelerine, bunların ithalatına ve ihracatına dair rapor verecektir. Ancak bu sistemin üye devletler tarafından imzalanmak zorunluluğu yoktur.¹⁰⁰ 1995 yılında Sekretarya "93+2 Programı" Yönetim Kurulu'na güvenlik denetim sisteminin daha etkin kılınması amacıyla bir rapor hazırlamıştır. Bu rapora göre, üç ana reformdan önemlileri şunlardır; Gerekli görülen bilgilere, çevre örneğini alma hakkı dahil, izin verilmesi, nükleer tesislere girişlere izin verilmesi ve bunun yetkinliğinin daha da arttırılması, ve güvenlik denetim sisteminin uygulamasındaki idari işlerinin daha hızlı ve rasyonel yapılmasıdır. Bütün bu çalışmalarının sonucunda "Ek Protokol" ismiyle adlandırılan protokol ortaya çıkmıştır.¹⁰¹ "Ek Protokol"de alınacak önlemler 15 Mayıs 1997'de Yönetim Kurulu'nda onaylanmıştır. Devletlerin üstleneceği bazı yükümlülükler şunlardır:

- Bir devletin nükleer yakıt istasyonunun her aşamasının sunulması (uranyum ocaklarından muaf tutulan nükleer maddelere kadar), nükleer maddelerin nerede olursa olsun yerlerini belirleyen bilgilere ulaşılmasının ve bu yerlere UAEA'nin yetkili şahıslarının girmesine izin verilmesi
- Nükleer yakıt çevrimiyle ilgili bilimsel araştırmaları sunmak

¹⁰⁰ UAEA GOV/2629, 22 Ocak, 1993.

¹⁰¹ UAEA'nın INFCIR/540 dokümanında yansıtılmıştır.

- Nükleer faaliyetlerle ilgili tüm tesisleri UAEA'na sunmak ve bu tesislere Ajans yetkililerinin isteği üzerine giriş izni vermek.

2. Kuzey Kore'ye Uygulanması

Kuzey Kore UAEA'na 1974'te üye olmuştur, ancak 1985'te NPT'ye imza atmasıyla ve daha sonra 1992 yılı başında Uluslararası Atom Enerji Ajansı'yla INFCIRC/403 belgesini imzası ve bunun akabinde Kuzey Kore Halk Meclisi'nin bu anlaşmayı onaylamasıyla Ajans faaliyetlere başlamıştır.¹⁰² Şubat 1993'de Ajans başkanının isteği üzerine ve "Güvenlik Denetim Anlaşması"nın 78.b maddesine uyularak Ajans'ın müfettişlerine daha detaylı bilgiler verilmesi ve bazı atom enerjisi tesislerinde farklılıkların giderilmesi için tesislerde daha detaylı kontrol yapılması için Kuzey Kore devlet başkanına başvurmuştur. Yanıtı olumsuz olduğunda 25 Şubatta UAEA'nın Yönetim Kurulu tarafından bir karar çıkartılarak Kuzey Kore'ye Ajans'la daha iyi işbirliği yapması önerilmiştir.¹⁰³

Kuzey Kore'nin olumsuz tepkileriyle karşılaşan Yönetim Kurulu, 1 Nisan 1993 tarihinde Güvenlik Konseyi'ne ve kendi üyelerine bu durumu bildirmiştir.¹⁰⁴ Aynı zamanda Ajans'ın başkanı Kuzey Kore'nin devlet başkanıyla gerekli mütalaayı sürdürmüştür. Bu mütalaanın sonucunda Ajans'ın müfettişlerine birtakım belgeleri verilmesine ve tesislerde denetim yapılmasına izin verilmiştir. Haziran 1994'de Yönetim Kurulu kendi statüsünü 12. maddesine dayanan bir kararla tıbbi maddeler dışındaki yardımı keseceğini belirtmiş ve bu kararı BM Güvenlik Konseyi'ne

¹⁰² Mustafa Kibaroğlu, "Kuzey Kore'nin Nükleer Silah Programı: Sebepler ve Sonuçlar", **Uluslararası İlişkiler**, Cilt 1, Sayı1, Bahar 2004. s. 160.

¹⁰³ UAEA GOV/2636, 25 Şubat, 1993.

¹⁰⁴ UAEA GOV/2645, 1 Nisan, 1993.

bildirmiştir.¹⁰⁵ Yardımlar kesildiğinde Kuzey Koreli yöneticiler daha fazla bu örgüte üye olmanın hiçbir fayda getirmeyeceği kanaatine vardıklarını belirterek 13 Haziran 1994’de örgütten çekilmiştir.¹⁰⁶ Eylül 1994’de Yönetim Kurulu Kuzey Kore’nin kendi taahhütlerini yerine getirmediğinden endişe duyduğunu açıklamıştır, zira Kuzey Kore UAEA’den çıkmasına rağmen uluslararası hukukun getirdiği yaptırımlar karşısında güvenlik denetimlerini uygulamak zorundadır¹⁰⁷.

D. Nükleer Silahların Yayılmasının Önlenmesi Antlaşması¹⁰⁸ ve

Kuzey Kore’nin Anlaşmaya Taraf Olması

1. Antlaşma’nın Getirdiği Yükümlülükler

Nükleer silahların yayılması sorunu yalnızca Soğuk Savaş sonrası döneme ait bir durum değildir. İlk nükleer silaha sahip ülke olan ABD, başlangıçtan beri diğer ülkelerin ve özellikle de SSCB’nin bu silaha sahip olmasına taraftar değildi. 1950’lerden 1960’lara kadar bu mesele daha da karmaşık hale gelmiştir. 1964 yılında

¹⁰⁵ UAEA GOV/2742, 10 Haziran, 1994.

¹⁰⁶ O. B. Рожков, “Ядерная программа КНДР”, (O.V. Rojkov, “Kuzey Kore’nin nükleer programı”, 7 Nisan, 2004. Moskova). [<http://www.armscontrol.ru/course/lectures03a/ovr30318.htm>], (Erişim tarihi: Mayıs, 2005).

¹⁰⁷ 1 Temmuz, 1968 yılında imzalayan “Nükleer Silahların Yayılmasının Önlenmesi Antlaşması”nın III. Maddesinde güvenlik denetimi dizgesinin uygulanması hakkında şu şekilde belirlenmiştir: “(...) Antlaşmaya taraf nükleer silahlara sahip olmayan her Devlet, UAEA’nın statüsüne ve Ajansın güvenlik denetimi dizgesine uygun olarak, nükleer enerjinin barışçıl amaçla kullanılmasının, nükleer silahlara veya diğer patlayıcı nükleer araçlara saptırılmasını önlemek amacıyla, sadece bu Antlaşmayla üzerine aldığı yükümlülükleri uygulayıp uygulamadığının kanıtlanması amacıyla, UAEA’la görüşmeler yoluyla akdedilecek bir anlaşmada belirtilecek güvenlik denetimini kabul etmeyi üstlenir. (...)” Böylece Ajans, doğrudan NPT Antlaşmasına taraf olmadan bu antlaşmaya taraf olan üyelere güvenlik denetimi dizgesini uygulamak zorunda kalır. Diğer bir deyişle, Uluslararası Atom Enerji Ajansının üyesi olmayan, fakat NPT Antlaşmasına taraf olan her devlet, Ajansının güvenlik denetiminin uygulanması taahhütte bulunmaktadır.

¹⁰⁸ Çalışmanın bundan sonraki bölümlerde NPT olarak kullanılacaktır.

Çin nükleer silah denemesi yapması, hem Rusları hem de Amerikalıları nükleer silahların yayılmasının sınırlandırılmasına iten önemli bir faktör olmuştur.¹⁰⁹

1968 yılında BM Genel Kurulu'nda görüşüldükten sonra imzaya açılan Nükleer Silahların Yayılmasının Önlenmesi Antlaşması, 1970 yılında yürürlüğe girmiştir. 1 Ocak 1967 tarihinden önce nükleer silaha sahip olan ABD, Rusya, Fransa, İngiltere ve Çin'in "nükleer silah sahibi ülkeler" olarak kabul edilmiştir. Soğuk Savaş döneminin ortasında imzalanan NPT'nin amacı, yerküre üzerinde kesin ve geri dönülemez bir felakete sebep olacak nükleer silahların ilk etapta artırılmasını önlemek; ikinci etapta ise dünyayı nükleer silahlardan tamamen arındırmaktır. Anlaşmanın amaçları şöyle sıralanabilir:

- Nükleer silah sahibi taraf ülkeler, nükleer silah sahibi olmayan ülkelerin nükleer silah veya diğer nükleer patlayıcıları temin etmeleri ve yapmaları için onlara yardımda bulunmamayı taahhüt eder,
- Nükleer silah sahibi olmayan taraf ülkeler, bu silahları ve patlayıcıları temin etmemeyi ve yapmamayı taahhüt eder,
- Nükleer silah sahibi olmayan taraf ülkeler, UAEA ile yapacakları bir güvenlik denetimi anlaşmasıyla UAEA'nın güvenlik denetimini kabul etmekle yükümlüdürler.

Her 5 yılda bir düzenlenen NPT'yi gözden geçirme oturumlarında nükleer silah sahibi olan ülkelerin tek amacı, daha fazla kısıtlama getirmek ve nükleer teknolojiyi kendi tekellerinde bulundurmaktır. 2005 yılının ortalarında New York'ta düzenlenen 7. gözden geçirme oturumunda ABD yine nükleer olmayan

¹⁰⁹ Özkan Özer, **Depates on the furure role of nuklear weapons**, Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Bilkent Üniversitesi, Ankara, 2000. s. 69.

ülkelere yeni kısıtlamalar getirmeye çalıştı. Nükleer güçler ve özellikle ABD kendilerini nükleer silahları azaltmak konusunda yükümlü saymamaktadır. Öte yandan söz konusu ülkeler, nükleer teknoloji alanında nükleer olmayan ülkelere bir dizi kısıtlama getirmeye çalışmaktadır.

Son NPT'yi gözden geçirme oturumunda ABD, bu anlaşmayı ihlal eden ülkelerin dosyasını Güvenlik Konseyi'ne sevk edilmesini önermiştir. Yani kim NPT'yi ihlal etmekle suçlanırsa, dosyası, UAEA'da araştırılmadan güvenlik konseyine gönderilmesi öngörülüyordu. ABD'nin bir başka planı, dünya ülkelerini zengin ve yoksul olmak üzere ikiye ayırmaktı. Bush yönetimi nükleer teknolojiden askeri amaçlarda yararlanma riskini ileri sürüyor ve bu yüzden nükleer yakıt sirkülasyonunun şimdiki ülkelerle sınırlı kalmasını istiyordu. ABD'nin planına göre nükleer santral kurmak isteyen ülkeler ihtiyaçları olan yakıtı bu teknolojiye sahip olan ülkelere temin edebilecektir. Gerçekte Amerika bir nevi nükleer OPEC kurmayı amaçlıyor.¹¹⁰ ABD'nin bu önerisi üye ülkelerin muhalefetiyle karşılaştı. Bu yüzden 7. gözden geçirme oturumu sonuçsuz sona erdi.¹¹¹

Şu anda NPT'ye taraf olan ülke sayısı 192'a ulaşmıştır. Bugün nükleer silah sahibi olan sekiz ülkenin üç tanesi ise NPT'ye taraf değildir. Bu ülkeler Hindistan, Pakistan ve İsrail'dir. 2003 yılında Kuzey Kore NPT'dan çekilmiştir.

NPT anlaşması yakıt olarak uranyum zenginleştirmeye izin vermektedir. Bu, nükleer silah sahibi olmaya çok yakın bir noktada durmak demektir; ve gizlice ya da NPT'den çekilerek yapılabilir. Bu durumda NPT, "yasal nükleerci"lere bu ülkelere siyasi baskı ya da destek yönünde tavır geliştirerek süreci tamamen kontrol

¹¹⁰ O. B. Рожков, "Ядерная программа КНДР", (O.V. Rojkov, "Kuzey Kore'nin nükleer programı", 7 Nisan, 2004. Moskova). [<http://www.armscontrol.ru/course/lectures03a/ovr30318.htm>], (Erişim tarihi: Mayıs, 2005).

¹¹¹ **İbid.**

etmelerini sağlamaktan başka bir işe yaramayan bir anlaşma olmaktadır. UAEA Başkanı Muhammed El Baradei “İstedikleri takdirde yaklaşık 40 ülkenin nükleer silahı üretebilecek teknolojiye sahip olduğunu” açıklamıştır.

Bu anlaşma ile, nükleer silah sahibi olmayan devletler, nükleer silah üretmeyeceklerini kabul etmişlerdi. Bunun karşılığında nükleer silah sahibi devletler de nükleer silahlarını azaltarak tamamen ortadan kaldıracaklardı. Oysa 39 yıl bunun tam tersi bir şekilde gelişti. Anlaşma esnasında nükleer silah bulundurmeyen Hindistan, Pakistan ve İsrail gibi devletler, nükleer silah sahibi devletlere katılıp silah depolamaya başladılar.

Yürürlüğe girmesinin 39. yılında devletler, beş büyük devletten oluşan nükleer silah sahibi devletlerin yasal şemsiyesi olan anlaşmanın gereklerini yerine getirmekten epeyce uzaktadır. Hatta tam tersine, anlaşmayı imzalamış olan devletler, yeni nükleer silahlar geliştirmek için hiç olmadığı kadar büyük bir hızla birbirleriyle yarışmaktadır. ABD, nükleer silahlara büyük bütçeler ayırmaya devam ederken, Putin, Rusya'nın bugüne kadar yapılmış en büyük nükleer silahı yaptığını gururla açıklayabilmektedir. NPT tarafından nükleer silah sahibi olarak tanımlanmış olan Fransa ve İngiltere gibi diğer ülkeler, nükleer silahları daha etkin bir şekilde kullanabilmek için yeni teknolojiler geliştirmektedir. Ayrıca bu ülkeler, nükleer silahlara dair politikalarını bu silahları çatışma halinde istedikleri zaman kullanabilecek biçimde değiştirmektedir. Bunlara ek olarak, ABD, 90'ı Türkiye'de olmak üzere altı Avrupa ülkesinde Soğuk Savaş'tan kalan yaklaşık 500 adet nükleer silahını depolamaya devam etmektedir. Silahlar NATO üyesi devletlerle 'işbirliği' çerçevesinde depolanmaktadır. Aslında bu durum, nükleer silaha sahip olmayan devletlerde nükleer silah depolamayı yasaklayan NPT'ye de aykırıdır.

2. Kuzey Kore'nin Taraf Olmasının ve Çekilmesinin Nedenleri

Kuzey Kore'nin NPT 12 Aralık 1985'te imzalamasında SSCB'nin etkisi büyüktür. Zira Aralık 1985'te SSCB ve Kuzey Kore arasında "Barışçıl Nükleer Enerjinin Kullanması Alanında İşbirliği Anlaşması" imzalanmıştır ve hemen bunun akabinde Kuzey Kore NPT'ye taraf olmuştur.¹¹² 1991 yılında Güney Kore'yle birlikte Kore yarımadası'nın nükleer silahlardan arındırılma anlaşmasını imzalamıştır.¹¹³ Kuzey Kore ve Güney Kore nükleer silaha sahip olmama, plütonyum işletme veya uranyum zenginleştirme tesislerine sahip olmama ve karşılıklı nükleer denetim sistemi üzerine görüşeceklerini temin etmişlerdir.¹¹⁴ Ocak 1992'de Kuzey Kore ve Uluslararası Atom Enerjisi Ajansı arasında "Nükleer Silahların Yayılmasının Önlenmesi Antlaşmasına" ilişkin olarak "Güvenlik Denetimi Uygulamasına Dair Anlaşma" imzalanmıştır. NPT'ye giren üyeler bu anlaşmayı 3 ay içerisinde imzalamak zorundadır, fakat Kuzey Kore Güney Kore'deki Amerikan üslerinin varlığını öne sürerek imzalamıyordu. Kuzey Kore ABD'den kendine saldırmayacağı garanti verilirse bu anlaşmayı imzalayacağını söylüyordu. ABD ise 12 Haziran 1978'de ve sonra 1982'de tekrarlanmış garantisini öne sürerek garanti vermiyordu. 1978 garantisine göre ABD NPT'yle ilişkin olarak "Güvenlik Denetimi Anlaşmayı" imzalayan ülkeye karşı kendisi o devletten saldırıya uğramadığı takdirde nükleer silah kullanmayacaktı.¹¹⁵

"Güvenlik Denetimi Uygulamasına Dair Anlaşma"ya göre Kuzey Kore UAEA'na kendi nükleer programlarıyla ilgili rapor gönderecekti ve aynı zamanda,

¹¹² В. А. Шин., **Корея в 21 Веке**, (V. A. Shin., **Kore 21. Asırda**), 2002. Moskova. s. 200.

¹¹³ Roh Tae Woo, "Special Announcement on a Nuclear-Free Korean Peninsula", **Korea in the Pacific Century**, Pergamon Press. 1990. Lanham, NY, London. s. 99

¹¹⁴ Yong Whan Kihl, Peter Hayes. "Regional Non-Nuclear Options", **Peace and Security in North East Asia**, An east gate book, London, England. 1997. s. 397

¹¹⁵ А.В. Торкунов, Ю. П. Уфимцев, "Проблемы Корейского Полуострова", **Новый Взгляд**. Москва, 1995. (A.V. Torkunov, Y. P. Ufimtsev, "Kore yarımadasındaki sorunları"), **Yeni bakış**, 1995, Moskova. s. 98.

UAEA deneticilerine kendi nükleer tesislerine girme ve programlarını inceleme izni verecekti. 1994 yılında Kuzey Kore lideri Kim İl Sun “Washington Post” muhabirine şöyle demiştir “(...) ABD’nin Güney Kore’ye nükleer silah yerleştirdiği o günden başlayarak biz Kore yarımadasını nükleer silahtan arındırılmış bölge yapılması için çok çalıştık. Biz NPT’ye ABD’nin nükleer silahları Güney Kore’den kaldırması için ve Kore yarımadasını nükleer silahlardan arındırılmış bölge olması için katılmıştık. Bu niyeti ispatlamak üzere, 1986 yılında tek taraflı olarak kendi topraklarımızda nükleer silahların üretilmemesi, depolanmaması, nükleer silahların test edilmesi ve topraklarımızın nükleer maddelerin nakli için kullanılmamasını taahhüt etmiştik (...)”¹¹⁶

Haziran 1992’den Şubat 1993’e kadar Kuzey Kore UAEA’nin altı denetimine izin vermiştir. 1992 yılının sonunda UAEA deneticileri, Kuzey Kore’nin UAEA’na göndermiş olduğu raporunda gösterdiği 80 gram plütonyumdan daha fazla plütonyum işletildiği kanıtını ortaya çıkarmışlardır. Şubat 1993’de UAEA tarafından gizli olan iki nükleer tesise yönelik “özel bir denetim” yapılması gerektiğini ifade edilmiştir. Kuzey Kore, UAEA’nın bu talebini reddetmiştir ve 12 Mart 1993’de de NPT’den çıkma niyetinde olduğunu açıklamıştır. 13 Mart 1993’te Kuzey Kore NPT’den çekileceğini açıklamıştır, fakat sonrasında ABD’yle yapılan “Çerçeve Anlaşması”yla yarımadaadaki ilk nükleer kriz aşılabılmıştır. Ocak 2003’te ise Kuzey Kore NPT’den tamamen çekilmiştir. Kuzey Kore’nin NPT’den çekilmesinin şöyle sonuçları olabilir:

¹¹⁶ **İbid.** s. 201

- Kuzey Kore'nin nükleer silaha sahip olma olasılığı bölgedeki devletlerin, özellikle Güney Kore, Japonya ve Tayvan'ın kendi nükleer silahlarını geliştirmeye itecek bir faktör olabilmektedir;
- NPT sisteminin çökmesine yol açabilir. Bugüne kadar NPT sistemini zayıflatan bazı vakalar ve unsurlar şunlardır: 1998'de Hindistan ve Pakistan'ın nükleer denemeleri karşısında “nükleer silaha sahip devletler” hiçbir tedbir almamıştır; 2003'te Kuzey Kore'nin NPT'den çekilmesi ve nihayet 2006'de Bush Yönetiminin Hindistan'la yapacağı nükleer ticareti açıklamasıdır;
- NPT'nin çökmesi ise CTBT¹¹⁷ Anlaşması'nın sonu anlamına da gelir bu da Çin'in ve Rusya'nın nükleer silahların denemesine yol açabilir ve yeni bir nükleer silah yarışına yol açacağı anlamına gelmektedir.

¹¹⁷ Comprehensive Test Ban Treaty. (Kapsamlı Nükleer Denemenin Yasaklanması Anlaşması).

II. KORE YARIMADASI'NDAKİ BİRİNCİ VE İKİNCİ NÜKLEER KRİZ

A. ABD'nin Kuzey Kore Nükleer Faaliyetlerine Tepkisi

1. ABD'nin Nükleer Politikalar Bağlamında Soğuk Savaş Sonrası

Uyguladığı Dış Politika

1990'ların başında, SSCB'nin dağılmasıyla dünyayı iki ayrı ideolojik kampa bölen Soğuk Savaş sona ermiştir. Soğuk Savaş'ın sona ermesiyle ortaya çıkan istikrarsızlık karşısında devletler kendi güvenlik ve dış politikalarını gözden geçirme gereksinimi duymaya başlamıştır. Soğuk Savaş sonrası denilen dönemde ABD dünyanın ekonomik, politik, askeri ve kültürel alanlarında tek süper gücü olarak kalmıştır. Yani, Soğuk Savaş ideolojik mücadele bakımından bitmiştir, fakat bunun yerini S. Huntington'a göre “medeniyetler arası” çatışmalar almıştır.¹¹⁸

Soğuk Savaş'ın sona ermesi ABD müdahaleciliğinin son bulacağı anlamına gelmemektedir. Soğuk Savaş döneminde ABD ve müttefikleri kendi ulusal çıkarları gereği uluslararası müdahalede komünizm tehdidini ön plana çıkardılar. Soğuk Savaş sonrasında ise, SSCB ortadan kalktığı ve komünizm tehdidi azaldığından ABD müdahalesine engel ortadan kalkmıştır. Geçmişte SSCB'nin varlığı, her durumda olmasa bile bazı durumlarda, ABD askeri gücünün kullanılması karşısında sınırlayıcı

¹¹⁸ Grigory Vainshtein, **A New World Order?**, Institute of World Economy and International Relations, RAS. (20 Ekim, 2001). [http://www.prof.msu.ru/publ/book5/c5_1_1.htm]. (Erişim tarihi: Mart, 2006).

bir faktördü. Soğuk Savaş döneminin eski güç ilişkileri ortamında 1991 Çöl Fırtınası Operasyonu gerçekleştirilmezdi görüşü genel olarak kabul edilmektedir¹¹⁹.

ABD 1990'ların başında Körfez Savaşı, daha sonra da Kosova'da askeri bir kayıp vermeden büyük bir başarı kazanmıştır. Dünya çapında 1992 yılından beri yapılan askeri harekâtlardan ABD'nin katılımı her yıl yaklaşık % 35 olmuştur.¹²⁰

2. Birinci Nükleer Kriz ve “Çerçeve” Anlaşması

Kuzey Kore'nin NPT'den çıkma açıklamasıyla “I. Nükleer Kriz” diye adlandırılan kriz başlamıştır. Bunun sebebi sadece küçük devletlerin nükleer silah elde etmesi tehlikesinde yatmamakta, daha ziyade politik sebeplerle bağlantılı olmaktadır. Soğuk Savaş'ın bitmesiyle güç dengeleri çok değişmiştir ve eski SSCB ve Çin'in Güney Kore'yle yakın tavır alması, ABD'li yöneticilerin Kuzey Kore'deki rejimi değiştirme teşebbüsüne neden olmuştur. UAEA ve BM aracılığıyla bu hedefe ulaşmaya çalışılmıştır.¹²¹ ABD'nin baskısı altında Kuzey Kore daha yumuşak politika izlemeye başlamıştır. ABD'nin Kuzey Kore'nin dış politikasındaki değişikliği daha da cesaretlendirmek için 1992 yılındaki Güney Kore'yle yapılacak olan “Takım Ruhu” tatbikatını iptal etmiştir.¹²² Bunun dışında da Kuzey Kore'yle direk temasa gireceğini beyan etmiştir. Karşılıklı temas başlamasına karşın iki taraf kendi tutumunu sert bir şekilde savunmaya devam etmiştir. Daha önce ifade edildiği gibi 10 Nisan 1992'de Kuzey Kore Halk Meclisi “NPT'ye ilişkin olarak Güvenlik

¹¹⁹ Noam Chomsky, **Düşük Yoğunluklu Demokrasi**, İngilizce'den çeviren: Ahmet Fethi, Mart Matbaacılık ve Sanatları, s. 27. (Ekim, 1994).

¹²⁰ Kreft Heinrich, “The Foreign Policy of George Bush:”More of the Same” in the Second Term?” **Perceptions**, Vol. X/1. (Spring 2005).

¹²¹ В. А. Шин., “Корейский полуостров и позиция Китая”, **Китай и Корейские государства**, (V.A. Şin, “Çin'in Kore yarımadasındaki nükleer krizin çözülmesindeki rolü”, **Çin ve iki Kore Devleti**) Rusya Dış İşleri Bakanlığındaki Diplomatik Akademisi yayınları, 1998. s. 95.

¹²² Richard P. Cronin, “North Korea's Nuclear Weapons Program: US Policy Option”, **CRS Report for Congress**, 1994. [<http://www.fas.org/spp/starwars/crs/94-470f.htm>], (Erişim tarihi: Ocak 2006).

Denetim Anlaşması”nı onaylamıştır. Bundan sonra Haziran 1992’de UAEA’nin müfettişleri denetimlerini yapmaya başlamışlardır. Dönemin UAEA Başkanı Hans Blix’e göre Kuzey Koreli yöneticiler bu denetime çok “anlayışlı ve işbirlikçi” yaklaşmışlardır.¹²³ Toplam altı denetleme gerçekleştiren UAEA görevlileri her defasında Kuzey Kore’nin nükleer alandaki kazanımlarını askeri amaçlara dönüştürmediği konusunda açık ve net, doğrulayıcı bir görüş sahibi olamamıştır.¹²⁴

Bunun üzerine Kuzey Kore ve UAEA, ABD arasındaki gerginlik tırmanmaya başlamıştır. ABD’nin 1993 yılında “Takım Ruhu” tatbikatına yeniden başlayacağı açıklaması bu gerginliği daha da artırmıştır. 12 Mart 1993’de Kuzey Koreli yöneticiler Kuzey Kore’nin NPT’den 12 Haziran 1993’ten itibaren çıkacağını açıklamıştır. ABD’nin Güney Kore’de nükleer silah bulundurmasının Kuzey Kore’ye yönelik doğrudan bir tehdit oluşturduğu ifade edilmiştir. 12 Mart 1993 tarihinde yapılan bildiriye şöyle denilmiştir: “ABD’nin nükleer tehdidinden dolayı NPT’den çıkmak bizim için meşru müdafaadır.” Bu bildirinin ardından ABD ve Japonya buna çok sert tepki göstermiştir.¹²⁵

ABD Kuzey Kore’nin bu manevranın yanıtı olarak iki olası stratejisi geliştirmiştir. Birincisi, Kuzey Kore’nin nükleer tesislerine önleyici saldırının düzenlenmesi ve ikincisi, BM’ne başvurarak Kuzey Kore’ye yönelik ekonomik yaptırımların uygulanmasıdır.¹²⁶

1 Nisan 1993’te UAEA Yönetim Kurulu bir karar çıkartarak BM Güvenlik Konseyi’ne başvuracağını bildirmiştir. Bu karara Kuzey Kore çok sert tepki vermiştir

¹²³ **Statement of IAEA Director Hans Blix at informal briefing of UN Security Council regarding DPRK**, New York , April 1992. S. 1.

¹²⁴ Mustafa Kibaroğlu, “Kuzey Kore’nin Nükleer Silah Programı: Sebepler ve Sonuçlar”, **Uluslararası İlişkiler**, Cilt 1, Sayı 1, Bahar 2004. s. 161.

¹²⁵ Rock Tang, “North Korean Proliferation Crises”, 2000. [<http://wwics.si.edu/subsites/ccpdc/pubs/words/12.pdf>], (Erişim tarihi: Ocak 2006).

¹²⁶ B. K. Grills, “The triumph of “economic diplomacy””, **Korea versus Korea. A case of contested legitimacy**, Routledge, London and New York . 1996. s. 236.

ve bu sorunun sadece ABD ve Kuzey Kore arasındaki ilişkiler çerçevesinde olduğunu söylemiştir. BM Güvenlik Konseyi'nin daimi üyelerinin çoğu (ABD, Rusya, Büyük Britanya ve Fransa) Kuzey Kore'nin bu kararını kınamıştır. Diğer bir daimi ülke olan Çin üzücü bir karar olduğunu ifade etmekle yetinmiştir¹²⁷.

Böyle gergin bir ortamdaki ateşi Çin'in uyguladığı dış politika düşürebilmiştir. Çin Mart 1992 yılında NPT'ya taraf olmuştur ve Kuzey Kore'nin bu açıklaması Çin'i zor duruma sokuyordu. Çin NPT'ya taraf olduğuna göre bu konuda Kuzey Kore'ye destek verecek durumda değildi, ancak Kuzey Kore'yle de diplomatik ilişkilerini bozmak istemiyordu.¹²⁸ Bunun için Çin bir yandan NPT'yı ve Kore yarımadasının “Nükleer Silahlardan Arındırılmış Bölge” statüsünü destekleyerek, diğer yandan Kuzey Kore'ye direkt uluslararası yaptırımların uygulanmaması için çalışmıştır¹²⁹. Güvenlik Konseyi'ne Kuzey Kore'ye uluslararası yaptırım uygulaması teklifi ABD ve Büyük Britanya tarafından getirilince Çin heyeti buna “hayır” ya da “evet” dememiş, fakat daha sonra eğer Güvenlik Konseyi'nin kararında böyle bir kısım dahil olacaksa kendi veto hakkını kullanacağını belirtmiştir.¹³⁰ Çin'in Birleşmiş Milletler'deki Büyük Elçisi Li Zhaoxing 11 Mayıs 1993 yılın konuşmasında şöyle demiştir “ (...) Kuzey Kore'nin nükleer sorusu Kuzey Kore ve UAEA, Kuzey Kore ve ABD, Kuzey ve Güney Kore ilişkiler çerçevesinde

¹²⁷ Richard P. Cronin, “North Korea's Nuclear Weapons Program: US Policy Option”, **CRS Report for Congress**, 1994. [<http://www.fas.org/spp/starwars/crs/94-470f.htm>], (Erişim tarihi: Ocak 2006).

¹²⁸ K. D. Kapur, “China and Koren Nuclear Crisis”, **Nuclear Diplomacy in East Asia**, Lansers Books, New Delhi, 1995. s. 303

¹²⁹ Chae-Jin Lee., **China and Korea, Dynamic Relations**, Hoover Press Publication No.434. 1996. s. 95.

¹³⁰ В. А. Шин., “Корейский полуостров и позиция Китая”, **Китай и Корейские государства**, (V.A. Şin, “Çin'in Kore yarımadasındaki nükleer krizin çözülmesindeki rolü”, **Çin ve iki Kore Devleti**) Rusya Dış İşleri Bakanlığındaki Diplomatik Akademisi yayınları, 1998.s. 98.

çözülmelidir. Bunun için Kuzey Kore ilgili üç tarafla direk temasa girmeli. Bu yüzden Çin Kuzey Kore'ye yönelik uluslararası baskı yapmasından karşıdır (...)"¹³¹

Çin kendi diplomasisinde Güney Kore'yi kendi tarafına çekmeye çalışıyordu ve eğer bu karardan dolayı bir nükleer savaş olursa ilk vurulan devletin Güney Kore olacağını vurguluyordu. Çin'in bütün bu çabalarının sonucunda şöyle bir değerlendirme yapmak mümkündür: Çin kendi çabalarının sonucunda krizin daha da kötüleşmesini engelleyerek Kuzey Kore'yi direkt uluslararası baskılardan kurtarmayı başarmış ve ilerideki görüşmelerde Kuzey Kore'ye bağımsız ve eşit bir katılımcı statüsünü kazandırmıştır. Böylece ABD ve Kuzey Kore arasındaki temasların başlanması için de uygun bir ortam yaratılmıştır.¹³²

Kuzey Kore Başkanı Kim İl Sun eski ABD Başkanı Jimy Carter'i Pyongyang'a davet etmiştir. Kim İl Sun kendi nükleer tesislerinin ve plütonyum işlem tesislerinin dondurulmasını teklif etmiştir. Kim İl Sun bu kararını Çin'in BM Güvenlik Konseyi'nde eğer bu defa kendi politikası yumuşamazsa ABD tarafından sunulan Kuzey Kore'ye uygulanacak ekonomik yaptırımların teklifine veto hakkı kullanmayacağı haberinden sonra almıştır. Eski ABD Savunma Bakanı'nın ifadesine göre eğer Kuzey Kore çıkarılan 8000 yakıt çubuğundan silah niteliğinde plütonyum işlemeye başlarsa Pentagon Yongbyong tesislerini bombalamak için hazır olacaktı.¹³³

ABD Kuzey Kore'nin yaptığı teklifin yanıtı olarak ekonomik yaptırımların

¹³¹ Chae-Jin Lee., **China and Korea, Dynamic Relations**, Hoover Press Publication No.434. s. 95. 1996.

¹³² В. А. Шин., "Корейский полуостров и позиция Китая", **Китай и Корейские государства**, (V.A. Şin, "Çin'in Kore yarımadasındaki nükleer krizin çözülmesindeki rolü", **Çin ve iki Kore Devleti**) Rusya Dış İşleri Bakanlığındaki Diplomatik Akademisi yayınları, 1998. s. 101.

¹³³ **İbid.** s. 101

uygulamasını durdurarak yeni üst düzey görüşmeleri başlatmıştır. 21 Ekim 1994'te ABD ve Kuzey Kore arasında "Çerçeve" Anlaşması imzalanmıştır¹³⁴.

"Çerçeve" Anlaşma'yla Kuzey Kore, kendi nükleer programının, nükleer tesislerinin işletilmesinin ve nükleer teknolojinin geliştirilmesinin dondurulmasına karşın ABD'den nükleer, ekonomik, enerji alanlarında paket kazançlar elde etmiştir. "Çerçeve" Anlaşması'na göre Kuzey Kore kendi nükleer reaktörü ve bağlı tesislerinin kapatılmasını UAEA denetimi altında yapacaktır. ABD tarafını temsil eden Büyükelçi Robert Gallucci, tesislere plütonyum işletilme bölümleri ve 8000 yakıt çubuğunun dahil edildiğini beyan etmiştir. Clinton hükümeti "Çerçeve" Anlaşmasının gizli bir maddesinde Kuzey Kore'nin yeni nükleer tesisleri inşa etmesini resmen yasakladığını bildirmiştir.¹³⁵

Gallucci ve diğer resmi kişilere göre, Kuzey Kore'nin nükleer programının dondurulması, 50 ve 200 megavat reaktörlerin sökülmesi ve daha büyük miktardaki plütonyum elde etmesinin engellemesi, Clinton hükümetinin ana politikasını oluşturuyordu. Gallucci, eğer 50 ve 200 megavat reaktör çalıştırılırsa, Kuzey Kore yıllık 30 adet nükleer silah üretebilecek kapasiteye sahip olacağını vurgulamıştır.¹³⁶

Kuzey Kore'nin kazançları

- Doğal su nükleer reaktörü,

Anlaşmaya göre 2 tane 2,000 megavatlık doğal su reaktörü teslim edilecek ve 2003 yılında inşasını bitirilecektir.

¹³⁴ **Agreed Framework Between the United States of America and the Democratic People's Republic of Korea**, October 21, 1994. [<http://www.kedo.org/pdfs/AgreedFramework.pdf>], (Erişim tarihi: Ocak 2006).

¹³⁵ Şin, a.g.e. s. 103.

¹³⁶ В. А. Шин., "Корейский полуостров и позиция Китая", **Китай и Корейские государства**, (V.A. Şin, "Çin'in Kore yarımadasındaki nükleer krizin çözülmesindeki rolü", **Çin ve iki Kore Devleti**) Rusya Dış İşleri Bakanlığındaki Diplomatik Akademisi yayınları, 1998. s. 98.

- Masrafsız petrol,

ABD doğal su reaktörünün teslimine kadar yıllık 500,000 metrik ton petrol sağlayacak

- Diplomatisi temsilciliği,

ABD ve Kuzey Kore “Çerçeve” Anlaşması’nda irtibat ofislerinin açılması niyetinde olduğunu açıklamıştır.

ABD’nin ekonomik ambargosunun kaldırılması,

ABD ve Kuzey Kore hükümeti 21 Ekim 1994’ten itibaren 3 ay içerisinde karşılıklı ticaret için engellerin (özellikle telekomünikasyon ve finans alanlarında) kaldırılması

- Nükleer saldırmazlık garantisi.

“Çerçeve” Anlaşması’nın III. bölümünde “İki taraf barış ve güvenlik için nükleer silahlardan arındırılmış Kore yarımadası’nda birlikte çalışacaktır” ve “ABD Demokratik Kuzey Kore Halk Cumhuriyeti’ne nükleer silah tehdidinde bulunmayacağına” resmi garanti vermektedir.

Kuzey Kore’nin yükümlülükleri şunlardır:

- Kuzey Kore’nin yapması gereken ilk şey nükleer tesislerinin hemen dondurulmasıdır.
- NPT Antlaşması’nda öngörülen nükleer yükümlülüğün yerine getirilmesi, Çerçeve Antlaşma’ya göre Kuzey Kore NPT’ye üye olmaya devam edecektir, ve öngörülen güvenlik denetimi uygulamasını kabul edecektir.
- Beş megavatlık reaktörlerden çıkarılan yakıt çubuklarının saklanması,

UAEA'nın denetim altında Kuzey Kore'de saklanacaktı. Kuzey Kore yakıt çubuklardan plütonyum işletmeyeceğine söz vermektedir.

- Nükleer tesislerinin sökülmesi

2 tane doğal su nükleer reaktörünün inşasının bitmesinden sonra Kuzey Kore kendi “grafit-uyumlu” nükleer reaktörlerinin ve bağlı tesislerin sökülmesini öngörmektedir.

Çoğu Amerikalı politikacıya göre, Clinton'un Kuzey Kore'ye uyguladığı dış politikanın yanlış olduğu yönünde bir kanı vardır. Zira daha sonra anlaşıldı ki Kuzey Kore kendi nükleer programından tam olarak vazgeçmemiştir, fakat o dönemde varılan “Çerçeve Anlaşma” mevcut olan eksikliklere rağmen bir savaş olasılığını önleyebilmiştir. Güney Kore'deki ABD silahlı kuvvetlerinin Başkanı General Gary Lack'a göre olası savaş yaklaşık bir milyon insanın kaybına neden olacaktı (80-100 bin Amerikan askeri dahil), bütün Kuzey Doğu Asya bölge iktisadi açısından yıllarca geri kalacaktı¹³⁷, ve Çin'in de ekonomisinin patlaması da mümkün olmayabilirdi. “Çerçeve Anlaşma”dan dolayı yarımadadaki gerginliğin düşmesi Kuzey ve Güney Kore arasındaki temasların da yolunu açmıştır ve Kim Dae Jung'un “Güneş Işığı” politikasını mümkün kılmıştır.¹³⁸

¹³⁷ 1993'teki Güney Kore'nin GSMH 323 trilyon vonken 2003 yılında bu rakam 544'e ulaşmıştır.

¹³⁸ James T. Lany, Jason T. Shaplin, “What to do with North Korea?”, **Russia in Global Politics**, No. 2, Nissan - Temmuz 2003. S.84.

3. Kore'nin Enerjisini Geliştirme Örgütü (KEDO)'nün Kuruluşu ve Faaliyetleri

Mart 1995'te New York'ta ABD, Güney Kore ve Japonya'nın temsilcileri uluslararası bir konsorsiyum – KEDO¹³⁹'yu Kuzey Kore'ye iki tane hafif su reaktörün tesliminin finansmanını sağlamak amacıyla kurmuştu. Bu da “Çerçeve Anlaşma”dan kaynaklanmaktadır. Anlaşmanın bir kısmında Kuzey Kore iki tane hafif su reaktörü karşılığında kendi nükleer faaliyetlerini donduracaktı. Kuzey Kore Cenevre'de yapılan “Çerçeve Anlaşma”dan sonra kendi yükümlüklerini “zamanında” gerçekleştirmiştir.

KEDO ilk kurulduğunda Kuzey Kore krizinin çözülmesinde başarılı olacağına inanılmıyordu. Bu örgütün Başkan Yardımcısı olarak göreve atılan bir Japon diplomat New York'a gitmek için hazırlığı yaparken arkadaşları gülererek “ (...) New York'ta olmak ve hiçbir şey yapmamak, çok şanslısın (...)” demişlerdir. Fakat 1996-97 yılları arasında KEDO ve Kuzey Kore arasındaki görüşmelerin sonucu düşünülmediği gibi bir ilerleme de kaydedilmiştir.¹⁴⁰

Birinci KEDO ve Kuzey Kore temsilcilerinin görüşmesi Kuala Lumpur'da 12 Eylül 1995'de yapılmıştır. Görüşmelerde KEDO temsilcileri ve Kuzey Koreli 14 temsilci katılmıştır ve oturum Büyük Elçi Ho John tarafından yönetilmiştir. Böylece bir görüşme masasına Kuzey ve Güney Koreli temsilciler bir araya gelmiştir. Bu da Seoul'un da dış politikasında yer alan önemli bir değişiklik olmuştur.¹⁴¹ Üst düzey bu görüşmelerde B. E. Ho John “Çerçeve Anlaşma”nın birinci yıl dönümünde (21 Ekim 1995'e kadar) KEDO ve Kuzey Kore arasındaki sözleşmeyi atmasını hedeflemiş

¹³⁹ Kore'nin Enerjisini Geliştirme Örgütü (Korean Peninsula Energy Development Organization) KEDO. Bundan sonraki kısmında KEDO olarak atıf yapılacaktır.

¹⁴⁰ Y. A. Mansurov, “North Korea's Negotiations with the KEDO. The North Korean Nuclear Program”, **Security, Strategy and New Perspectives from Russia**, NY, 2000. P. 157.

¹⁴¹ Güney Kore genelde Kuzey'le ABD üzerine ilişki kuruyordu.

olmasına karşın KEDO temsilciler bu kadar kısa zamanında yapılacağını imkansız olarak görüyordu.

Üst düzey görüşmelerin ardından detayları görüşmek amacıyla bir uzmanlar grubu toplanmıştır. Finansman konusu görüşülürken Kuzey Kore KEDO'dan 10 milyar dolar talep etmiştir. Kuzey Kore'ye göre nakliyatını, hafif su reaktörün yerleştirilmesini, alt yapı oluşturulmasını ve uzmanların hazırlanmasını KEDO kendisi ödemeliydi. Tazminat, reaktörün modeli, müteahhit konusundaki fikir ayrılığından dolayı görüşme bir süreliğine çıkmaza girmiştir. Fakat Aralık ortasında taraflar uzlaşmaya varabilmiştir. Kuzey Kore ilk hesabı yarıya düşürdü ve bazı teknik sorunlarda taviz vermiştir. 15 Aralık 1995'te New York'ta KEDO ve Kuzey Kore arasında sözleşme imzalanmıştır. Bu sözleşmeye göre KEDO Kuzey Kore'ye iki tane 1000'ner Megavatlık hafif su reaktörlerinin teslim edilmesini, ve Kuzey Kore UAEA denetimini kabul, NPT üye olmayı devam, ve "Güvenlik Denetim Anlaşması"nın öngörüldüğü taahhütlerini yerine getireceğini taahhütte bulunmuştur. Projenin bütçesi 4,6 milyar dolar olmuştur. Kuzey Kore hafif su reaktörlerin kullanıma açtıktan 3 yıl sonra 20 yıl içerisinde bu tutarı geri ödemeyi taahhüt ediyordu. 4,6 milyar doların Güney Kore 3,2 sini, Japonya birisini, Avrupa Birliği 0,13 sini ve ABD 0,115 sini ödeyecekti.¹⁴²

Hafif su reaktörlerinin inşasına Ağustos 1997'de Siphon şehrinin yakınında başlanacağı açıklanmıştır. 1999 yılında KEDO ve Güney Koreli TEPKO firmasıyla inşa üzerine anlaşmaya varılmıştır. 7 Ağustos 2002'de inşaatın açılış töreni yapılmıştır. Açılış töreni sırasında ABD Kuzey Kore işlerinden sorumlu Bakan Yardımcısı Djack Pridchard, KEDO üyelerin heyetleri ve inşaatı bağlayan yaklaşık 5

¹⁴² В. А. Шин, "Пути решения Корейского ядерного кризиса", **Корея в 21 Веке**, (V. A. Shin, "Kuzey Kore'nin nükleer krizin çözülmesi", **Kore 21. Asırda**), 2002. Moskova. s. 216.

bin kişi katılmıştır. 2002 yılında KEDO iki defa inşaat ilerlemesini denetimden geçirmiştir.

Projenin finansman eksikliğinden¹⁴³ dolayı 13 Ağustos 2002’de Kuzey Kore Dış İşleri Bakanlığının temsilcisi konuşmasında ABD’yi kınamıştır. Konuşmasında “Çerçeve Anlaşması”nın taahhütlerini Kuzey Kore’nin yerine getirdiğini fakat ABD’nin getirmediğini söylemiştir. Hafif su reaktörlerin inşasının gecikmesi Kuzey Kore enerji sektöründe ciddi bir sıkıntıya yol açtığını ve böylece ülke ekonomisine büyük bir zarar getirdiğini ve bu ekonomik zararın ABD tarafından tazmin edilmesi gerektiğini bildirmiştir. Kuzey Kore ABD’nin UAEA’nın müfettişlerini kabul etmeli cevabına ancak “Çerçeve Anlaşması”ndaki yükümlülüğü yerine getirdiği zaman müfettişlerin kabul edilmesi söz konusu olacağını söylemişti. 13 Ağustos 2002’de ABD Dışişleri Bakanlığının resmi temsilcisi Philip Riker Kuzey Kore’nin 1994’teki “Çerçeve Anlaşması”ndaki taahhütleri gerçekleştirilmesi konusunda umutlu olduğunu söylemişti. Riker’a göre Washington bu konuda defalarca ısrar etmiştir. Konuşmasında Kuzey Kore ve UAEA arasındaki işbirliği, “Güvenlik Denetim Antlaşması”nın korunması, iki ülke arasındaki ilişkilerinin düzenlenmesinde “gerekli ve önemli” adımlar olacağı vurgulanmıştır.¹⁴⁴

B. İkinci Nükleer Kriz ve Kuzey Kore’nin NPT’den

Çekilmesi

Kore yarımadası’ndaki yeni nükleer krizin derinleşmesinin temelinde ABD’nin 2000 yılında iktidara gelen Cumhuriyetçi Parti’nin Kuzey Kore’ye yönelik yaklaşımının Clinton dönemindekiyle tamamen ters olması yatmaktadır. George

¹⁴³ 2002 yılında Projenin gerektirdiği 4.6 milyar dolardan sadece 0.882 mevcuttu.

¹⁴⁴ “Kuzey Kore’nin “Çerçeve Anlaşması”nın korunması hakkında ABD”, **Jenmin Jibao Gazetesi**, [http://russian.people.com.cn/200208/14/rus20020814_64375.html], (Erişim tarihi: 20 Şubat 2007).

Bush, Clinton'un izlediği "Sürükleme Politikası" ve bu politikanın sonucu olarak yapılan "Çerçeve Anlaşma"dan tam olarak vazgeçmiştir. Alternatif politikasını seçimler sırasında ifade etmiş, fakat son şeklini 11 Eylül 2001'den sonra vermiştir.¹⁴⁵

Kore yarımadasındaki ikinci nükleer kriz daha da tehlikelidir. Zira Kuzey Kore ekonomik sıkıntı içindedir ve ulusal güvenliği açısından da endişe duymaktadır. Diplomatik yollarla ABD'yle ilişkilerin iyileşmesinin sağlanamadığı durumlarda Kuzey Kore, dış politikasında da ABD gibi sert tutum almaktadır. ABD'nin Irak'a yönelik saldırısı şunu anlattı ki, Irak'ın UAEA'la yaptığı işbirliği bile onu ABD'nin saldırısından kurtaramamıştır. ABD'nin önleyici saldırı tehdidi altında bulunan Kuzey Kore, kendisinin önleyici saldırıda bulunabileceğini de bildirmektedir. ABD kendi baskılarını da devam ettirip ülkeyi uluslararası anlamda "izole" ettirmeye çalışmaktadır. Irak'ta kazandıktan sonra güç kullanmayı da tercih edebilir durumdadır. Bu durumda Kuzey Kore de karşılık vermek zorunda kalacaktır. Böylece nükleer silahların dahil edildiği bir savaş ortaya çıkabilir. Diğer bir deyişle, ABD Kuzey Kore arasındaki gerginlik her an kontrol edilemeyen bir savaşa yol açabilecektir. Fakat böyle bir senaryoya gerek Çin gerek Rusya Federasyonu gerekse de Japonya ve Güney Kore karşı çıkacaklardır.¹⁴⁶

11 Eylül olaylarından sonra ABD başkanı Bush yeni Amerikan güvenlik doktrini açıklamıştır¹⁴⁷. Bu doktrinin temel fikirleri şu şekildedir:

- Amerikan yönetimi, Amerika'ya yönelik tehdit oluşturduğunu düşündüğü hedeflere önleyici saldırılarda bulunma hakkını kullanacağını,

¹⁴⁵ Dao, James, **Bush Administration's Korea Policy**, Columbia University Press, New York, 2004. s. 12-13

¹⁴⁶ Yan Hunmei, "Kore Nükleer Krizin Belirti ve Perspektifi", **Çin Politikacıların İşğinde Irak Savaşı ve Kore Nükleer Krizi**, Uzak Doğu Enstitüsü Yayınları, Moskova, 2004. s. 49.

¹⁴⁷ Hasan Kösebalaban, "Yeni Amerikan Güvenlik Doktrini ve Uluslararası İlişkiler", **2023 dergisi**, s. 34-38. (Kasım 2002). [<http://www.haberbilgi.com/haber/amerika/223-0211/doktrin.html>], (Erişim tarihi: 23 Mart, 2006).

- Amerika kendisine yönelik doğrudan bir saldırı olmadan da tehdit olarak algıladığı hedefleri vurma hakkını kendinde görmesi, yani Soğuk Savaş yıllarından beri yürüttüğü, sadece saldırıya uğradığı anlarda karşı saldırı hakkını kullanma stratejisinden kesin bir dönüşü temsil etmektedir.
- Uluslararası terörizme karşı savaş, demokratik değerlerin ve demokratik hayat nizamının savaşıdır. Kısacası dünya barışını "şer" güçlere karşı koruma vazifesi ve hakkı sadece Amerika'ya aittir. Amerika kendisi tarafından tanımlanan bir ahlaki düzenin tek koruyucusu olduğunu iddia etmektedir.

Kuzey Koreli yöneticiler “Bush Doktrini”ni kendi rejimine karşı direkt bir tehdit olarak algılanmıştır, zira “Bush Doktrini”ne göre; teröristlere destek veren devletlere karşı kitle imha silahları elde etme çabalarında bulunan ve özellikle ABD’ye “düşmanca” politika yürüten devletlere karşı terörizme ve totaliter rejimlere karşı önleyici saldırıda bulunulabilir ve her üç parametre de Kuzey Kore’ye uygun görünmektedir. Gerçekten, Kuzey Kore füze teknolojisini İran’a (yani ABD’ye “düşmanca politika” yürüten bir devlete) satmıştır. ABD devamlı olarak Kuzey Kore’nin gizli nükleer silah geliştirme program olduğu iddiasında bulunmuştur ve nihayet ABD’nin gözüyle Kuzey Kore’deki mevcut komünist rejimi totaliter bir rejim olarak algıladığını açıklamıştır.¹⁴⁸

29 Ocak 2002’de ABD başkanı George W. Bush tarafından “şer eksenini” olarak adlandırılan, teröristlere destek veren rejimler sayılırken Irak, İran ve Kuzey Kore bu eksene dahil edilmiştir. Dolayısıyla bu rejimler uluslararası barışa yönelik

¹⁴⁸ Ю. В. Лысенко, “Международные факторы влияющие на ситуации на Корейском Полуострове”, **Научные записки**, Дип Академия России, 2004. (Y. V. Lisyenko, “Kore yarımadasındaki gerginliğin tırmanmasının uluslararası faktörleri”), **Bilimsel Notları**, Rusya Diplomatik Akademisi Yayınları, 2004. s. 316.

bir tehdit oluşturmakta ve “Bush” doktrininden dolayı önleyici saldırıya gerektiğinde başvurulabileceği ihtimali yüksek olmaktadır. Diğer bir deyişle, Bush hükümeti bu ülkelerin rejimlerinin varlığını reddetmiştir. Bazı bilim adamları bu bildiriye sadece bir metafor olarak düşünse bile, 2003’teki Irak operasyonu, Bush hükümetinin ne kadar ciddi olduğunu göstermiştir¹⁴⁹.

16 Ekim, 2002’de Bush yönetiminin açıklamasına göre, 5 Ekim’de ABD Dışişleri Bakan Yardımcısı James Kelly Kuzey Kore’de gizli uranyum zenginleştirme programı olduğunu söylemiştir. Kelli, görüşmeler sırasında istihbarat bürosundan aldığı bilgilere dayanarak Kuzey Kore’nin uranyum zenginleştirme programı olduğunu iddiasında bulunurken Kuzey Kore bunu reddetmemiştir.¹⁵⁰ ABD’nin bu şekilde bir suçlama yapmasından iki hafta sonra Kuzey Kore kitle iletişim aracıyla cevap vermiştir. Cevabın özü ise dil bilimsel bir hata olduğunu ve Kelli’nin kendine söylediklerinin dilinden anlamadığı dile getirilmiştir. Phonyang’ın görüşmelerde Kelli’ye söylediklerini şöyle ifade etmek gerekir: “Kuzey Kore’nin nükleer silaha hatta daha güçlü bir tür silaha sahip olma hakkı vardır”, yani mevcut olduğu söylenmemiştir.¹⁵¹

Kuzey Kore, daha önce 1991’de olduğu gibi plütonyum nükleer programı değil yüksek oranda zenginleştirilmiş uranyum programını geliştirmiştir. Uranyum zenginleştirme programı 1990’ların başında Pakistan’ın yardımıyla başlatmıştır.¹⁵²

ABD’nin ilk tepkisi KEDO’nun işbirliğiyle Kuzey Kore’ye 1994’ten beri yapılan petrol teslimini Kasım ayında durdurmak olmuştur. Kuzey Kore buna

¹⁴⁹ O. V. Багдамян, “Ядерная проблема Корейского полуострова”, (O.V. Bagdamyan, “Kore yarımadasındaki nükleer sorunu”, **Yayınlanmamış yüksek lisans tezi**, Rusya Dışişleri Bakanlığının Diplomatik Akademisi, Moskova, 2005.s. 65.)

¹⁵⁰ **Washington Post**, 24 October, 2002. s. 126.

¹⁵¹ **İbid.**

¹⁵² S. Norris and Hans M. Kristensen, “North Korea’s Nuclear Program, 2005”, **Bulletin of the Atomic Scientists**, Vol. 61, No. 03, May/June 2005. s. 64.

karşılık olarak, Yongbyong'daki plütonyum reaktörü yeniden çalıştırmıştır ve UAEA'nin deneticilerini topraklarından çıkarmıştır.¹⁵³ Daha sonra Kuzey Kore ABD'nin kendisiyle ikili temasta bulunmayacağı açıklamasının tepkisi olarak Ocak 2003'te NPT'den çekilmiştir. Ancak ABD'nin Kuzey Kore'nin egemenliğini tanıması, Kuzey Kore'yle saldırmazlık anlaşması imzalaması ve nihayet Kuzey Kore'ye uygulanan ekonomik yaptırımların kaldırılması halinde ABD'yle temasa girebileceğini açıklanmıştır.¹⁵⁴

1994 yılında ABD'yle yaptığı “Çerçeve” anlaşmayla kapatılmış olan Yongbyong'daki nükleer tesislerin tekrar çalıştırılması ve “Nükleer Silahların Yayılmasının Önlenmesi Antlaşması”ndan çıkılması, ABD için büyük bir dış politika sorunu haline gelmiştir. Kuzey Kore tarafından Yongbyong'daki nükleer tesislerin tekrar çalıştırılması, Kuzey Kore'nin nükleer programının sonuç vermesine ve açıkça nükleer silah üretmesine yol açacaktır. Kuzey Kore'nin bu tür nükleer faaliyetlerine karşı KEDO Ekim 2002'de bir rapor yayınlarak tepkisini dile getirmiştir. KEDO, Kuzey Kore'nin gizli uranyum zenginleştirme faaliyetlerinde bulunduğunu söyleyerek Kuzey Kore'ye yapılmakta olan petrol teslimlerini durdurma kararını açıklamıştır.

Kuzey Kore'nin 1994'te ABD'yle “Çerçeve Anlaşma”yı yaptıktan sonra gizlice 1997-98'de kendi uranyum zenginleştirme programını başlattığı düşünülmektedir. Bu dönemde “Çerçeve Anlaşmasında” öngörülen hafif su nükleer

¹⁵³ Paul Shin, “North Korea Begins Moving Fuel Rods into Nuclear Reactors”, **Associated Press**, December 26, 2002.

¹⁵⁴ Valerii Denisov, “Kore Nükleer Krizi: Politik Çözümler Mevcuttur”, **Analitik Notlar**, Sayı 8(20), Eylül 2006. s. 7.

reaktörlerinin inşası planlandığı grafikte uymamaya başlamıştır. Kim Jong İl'in böyle bir karar almasının nedenleri şöyle düşünülmektedir:¹⁵⁵

- ABD'nin "Çerçeve Anlaşmada" öngörülen taahhütlerini yerine getirmeyecek korkusu mevcuttu;
- Kuzey Kore başlangıçtan beri nükleer silahlardan tam olarak vazgeçmiş değildir. Ulusal güvenliği açısından ve uluslararası sistemde kendi prestijini arttırmak için Kuzey Kore'li Yöneticiler nükleer silaha sahip olmayı tek yol olarak seçmiştir.

Fakat her ne kadar Kim uranyum zenginleştirme programını 1997'de başlatmış olsa da yavaş yürütülmüş, ancak ABD'yle gerginliği tırmanınca bu programa hız verilmiştir.¹⁵⁶ Eğer Washington'un asıl amacı Kuzey Kore'nin nükleer potansiyelini gidermekse 2002'de Kuzey Kore'yle işbirliği, görüşme yoluyla krizi aşabilmişti. Fakat daha önce denildiği gibi amacı farklı olduğundan dolayı ABD Kuzey Kore'ye yönelik sert politika izleme kararı vermiştir. Kuzey Kore'nin, nükleer silahlara sahip olduğunu ve 8000 yakıt çubukların işletildiği iddiasında bulunmuştur. ABD'nin 2004 yılında yaptığı resmi açıklama da, Kuzey Kore elinde bulunan nükleer yakıt çubuklarından 4 ya da 6 adet atom bombası üretmiştir.

ABD'nin Kuzey Kore'ye yönelik ilk stratejisi şöyle olmuştur:

1. "Çerçeve" Anlaşma'ya son vermek,
2. Kuzey Kore'nin kendi nükleer programının kapatılmasına yönelik yeni adımlar atılmasına ve diğer askeri konularda taviz verene kadar ikili temaslara girmemek,

¹⁵⁵ **İbid.**

¹⁵⁶ James T. Lany, Jason T. Shaplin, "What to do with North Korea?", **Russia in Global Politics**, No. 2, April – June 2003. P. 80.

3. Kuzey Kore üzerine diplomatik ve ekonomik baskı yapmak amacıyla uluslararası koalisyonun kurulması,
4. PSİ¹⁵⁷ (Yayımla Güvenliği Girişimi) aracılığıyla Kuzey Kore'ye gelecekte ekonomik yaptırımlar ve askeri yasaklamalar getirmektir.¹⁵⁸

Bütün bu gelişmeler karşısında Kuzey Kore'ye ABD ve müttefikleri sert bir ültimat vermiştir: nükleer ve füze geliştirme programlarını kapatması, 38. paralelden konvansiyonel silahlarını çekmesi ve sadece ondan sonra Kuzey Kore'nin ulusal güvenliğini çok taraflı çerçevede görüşmek¹⁵⁹. 31 Ekim 2002'de Moskova'daki Kuzey Kore Büyükelçisi basın toplantısında şöyle demiştir “ (...) ABD ve onun müttefikleri ilk olarak ülkemizin silahsızlanması sağlandığı takdirde bizimle temas kurulacağını belirtmektedir. Bu çok garip bir mantıktır, silahsız olursak biz nasıl kendimizi savunabiliriz? (...)”¹⁶⁰

2002'de başlayan Kore yarımadası'ndaki II. nükleer kriz gittikçe büyümeye devam etmiştir. Nihayet Nisan 2003'te Çin'in araya girmesiyle kriz diplomatik yollarla çözüme yoluna gitmiştir. İlk olarak Nisan 2003'te ABD, Kuzey Kore ve Çin arasında başlayan görüşmeler daha sonra altı taraflı (ABD, Güney Kore, Kuzey Kore, Japonya, Çin ve Rusya Federasyonu) görüşmelerle devam etmiştir.¹⁶¹

¹⁵⁷ PSI, (Proliferation Security Initiative).

¹⁵⁸ Larry A. Niksch, “North Korea's Nuclear Weapon Program”, **CRS Report for Congress**, [http://fpc.state.gov/documents/organization/74904.pdf], (Erişim tarihi: Ocak, 2007).

¹⁵⁹ Glenn Kessler, “U.S. Has a Shifting Script on N. Korea” **Washington Post**, December 7, 2002.

¹⁶⁰ Basın Toplantısı, Moskova'daki Kuzey Kore Büyükelçiliği , 31 Ekim 2002.

¹⁶¹ Chu Fen, “Altı Taraflı Görüşmelerden sonraki Kore Nükleer Krizi: Problemleri ve Perspektifleri ”, **Çin Politikacıların Işığında Irak Savaşı ve Kore Nükleer Krizi**, Uzak Doğu Enstitüsü Yayınları, Moskova, 2004. s. 51

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

KORE NÜKLEER KRİZİNİN ÇÖZÜLMESİ YOLLARI

I. ABD, GÜNEY KORE, JAPONYA, RUSYA FEDERASYONU VE ÇİN'İN KUZEY KORE'YE YÖNELİK YAKLAŞIMLARI

A. Amerika Birleşik Devletleri (ABD)

Kore yarımadası ABD topraklarından binlerce kilometre uzaklıkta bulunmasına karşın Kuzey Doğu Asya ve hatta bütün Asya Pasifik Bölgesi açısından ABD'nin jeopolitik stratejisinde önem taşımaktadır. ABD'nin tarihine bakıldığında, bu ülkeye yönelik tek saldırı bu bölgeden gelmiştir. II. Dünya Savaşı süresince ABD'nin içinde bulunduğu silahlı çatışmalar bu bölgede gerçekleştirilmiş ve nihayet Soğuk Savaş boyunca iki blok arasındaki sıcak çatışmalar da nispeten bu bölgede yaşanmıştır.¹⁶²

Amerika bu bölgedeki politikasını Japonya, Güney Kore ve Tayvan üzerinden yürütmektedir ve bölgedeki bu devletlerin ekonomik açıdan güçlü olmasını da sağlamayı amaçlamaktadır.¹⁶³

Bush yönetiminin politikası, Ekim 2002'den beri iki ana çerçevede gelişmiştir. Birincisi, Başkan Bush'un Kuzey Kore'nin lideri Kim Jong İl'e olan

¹⁶² "Rusya ve Koreler arası ilişkiler", **Gorvachev Vakfı**, 22 Nisan, 2007, [http://www.gorby.ru/rubrs.asp?rubr_id=125&art_id=13123], (Erişim tarihi: Nisan, 2007).

¹⁶³ Kongre'ye verilmiş resmi raporda şöyle denilmiştir: "(...) ABD Güney Kore'yle çok taraflı planlı müttefik ilişkileri sürdürmektedir, bu da iki ülkenin hayata önemli çıkarlarına hizmet etmektedir(...)". ABD, Japonya'yla birlikte Güney Kore'nin ekonomisini kaldırmak, toplumu demokratikleştirmek için çok çaba harcamıştır. Kore savaşının bitmesinin akabinde ABD karşılıksız yardım olarak 3,8 milyar dolarlık yardımda bulunmuştur. 1997-98 Asya Kriz sırasında da Uluslararası Para Fonundan da ABD'nin desteğiyle 57 milyar dolarlık kredi sağlamıştır.

güvensizliği,¹⁶⁴ ikincisi de, Bush yönetimi içinde yürütülecek politika üzerindeki fikir ayrılığıdır. Pentagon yetkilileri ve Savunma Bakanı Rumsfeld'in danışmanları, başkan yardımcısı Cheney'in ofisinde görevli yetkililer, eski Dışişleri Bakanlığı müsteşarı John Bolton'un önderliğinde Beyaz Saray ve Dışişleri Bakanlığı NPT uzmanlarından güçlü bir koordinasyon grubu oluşturulmuştur. Bu koordinasyon grubu, Kuzey Kore'nin nükleer ve askeri konular üzerine tek taraflı taviz vermesi yerine Kuzey Kore'yle herhangi bir şekilde temasa girilmemesi, Kuzey Kore rejiminin çökmesine yönelik diplomatik ve ekonomik yaptırımlarının uygulaması taraftarı olmuşlardır. İkinci koordinasyon grubu ise, özellikle Dışişleri Bakanlığı'nda Bush hükümetinin zorlayıcı önlemleri alması yerine müzakere yolunu seçme taraftarı olmuşlardır ve hükümetin zorlayıcı önlemlerle amacına ulaşamayacağı düşüncesindedirler.

Temmuz-Ağustos 2005'deki altı taraflı görüşmelere kadar, Bush hükümetinin politikası üç unsurdan oluşmaktaydı.¹⁶⁵

1. Kuzey Kore'nin derhal kendi nükleer programından vazgeçmesi,
2. Kendi nükleer programından vazgeçene kadar doğrudan müzakerelere girilmemesi,
3. Kuzey Kore'ye uluslararası izolasyon uygulanması.

Bush yönetimi, Kuzey Kore'nin kendi plütonyum ve uranyum nükleer zenginleştirme programının kabul edilmesini ve "tam, kanıtlanabilir, ve ters çevrilmez" olması gerektiğini ifade etmiştir. Bu talep "CVID" olarak bilinmektedir.

¹⁶⁴ Juergen Kleiner, "The Bush Administration and the Nuclear challenges by North Korea", **Diplomacy and Statecraft**, Bilkent Üniversitesi Kütüphanesi, elektronik dosyaları, 2005. ss. 203-226.

¹⁶⁵ Larry A. Niksch, "North Korea's Nuclear Weapons Program", **CRS Issue Brief for Congress**, Updated January 17, 2006. [<http://fpc.state.gov/documents/organization/67840.pdf>], (Erişim tarihi: Ocak 2006).

Aynı zamanda, ABD hükümeti, Kuzey Kore'nin Libya örneğini takip etmesi gerektiğini vurgulamıştır. (Libya, kendi kitle imha silahlarının ve nükleer programının detaylarını ve ilgili belgeleri ABD başta olmak üzere diğer ülkelere ve UAEA'na bildirmiştir.) Bush yönetimi, Kuzey Kore'nin "CVID" talebini kabul etmesi ve mevcut adımları atana kadar ABD ve Kuzey Kore arasındaki ikili ilişkilerin düzeltilmesine yönelik temaslarda bulunmayacağını açıklamıştır.

ABD hükümeti, 2003 başından beri Kuzey Kore'ye yönelik "izolasyon" politikasını benimsemeye başlamıştır. "İzolasyon" politikası iki unsurdan oluşmaktadır. Birincisi, Kuzey Kore nükleer programına diğer devletler tarafından diplomatik destek verilmemesi için bu ülkenin izole edilmesi ve Kuzey Kore'nin "CVID" koşullarını kabul etmesi için devletler arası hükümetler bloğu kurulmasıdır. İkincisi, Kuzey Kore "CVID" talebini reddettiği takdirde ekonomik yaptırımların uygulanması için hükümetler arası koalisyon kurulmasıdır.¹⁶⁶ 2003 Mayıs ayında, ABD başkanı Bush "Yayıma Güvenliği Girişimi" (PSI) önerisiyle kitle imha silahlarının yayılmasının yasaklanması teklifini sunmuştur. Bush hükümetinin Kuzey Kore'ye yönelik ekonomik yaptırım tasarısında Japonya ve diğer ülkelere gelen mali yardımlarının kesilmesi, Kuzey Kore'de üretilen füzelerin ve diğer silahların Orta Doğu ve Güney Asya'ya satılmasının yasaklanması gibi önlemler öngörmektedir. PSI politikasının destekleyicileri, bu programın uygulanmasıyla uluslararası olan bu konu üzerinde Kuzey Kore'ye yönelik bir baskı uygulanmasıyla, Kuzey Kore rejiminin çökeceğine ya da Kuzey Kore'nin ABD'nin "CVID" teklifini kabul edeceğine inanmaktadırlar. Aynı zamanda Bush yönetimi bazı ülkelere Kuzey Kore'de üretilen füzelerinin satın alınmasından vazgeçmesi için baskı yapmıştır.

¹⁶⁶ Larry A. Niksch, "North Korea's Nuclear Weapon Program", **CRS Report for Congress**, 1 Ağustos, 2006. [<http://fpc.state.gov/documents/organization/71870.pdf>], (Erişim tarihi: Mart, 2007).

ABD, Kuzey Kore'nin kendi nükleer programından vazgeçirilmesi için altı taraflı görüşmelerini Çin, Rusya, Güney Kore ve Japonya tarafında kendisine destek sağlayacak bir araç olarak görmektedir. Altı taraflı görüşmelerde “beşe karşı bir” durumu yaratma peşindedir, diğer bir deyişle Kuzey Kore'nin tam izolasyonunun gerçekleşmesini istemektedir. Bu eğilim de, eğer Kuzey Kore “CVID” teklifinden vazgeçerse, BM Güvenlik Konseyinde ya da PSI aracılığıyla Kuzey Kore'ye yönelik ekonomik yaptırımların alması için Güney Kore, Japonya, Rusya ve Çin'in katılmasını sağlayacak zemini yaratacaktır. Altı taraflı görüşmelerde, ABD hükümetine göre Kuzey Kore tahrik edici (plütonyum programının tekrar açması, nükleer maddelerin yayılması ve nükleer silahlar ve füzelerin denemesi gibi) hareketlerle kendi kendini izole edeceği görüşündedir. 11 Eylül 2003 “Uzak Doğu Ekonomik Görüşü” yayınlarında ABD , “Kuzey Kore'nin kendi mezarını kazmakta” ve “ Şu anki Kuzey Kore'nin izolasyon durumu, daha öncekiden de kötü oldu” görüşünü açıkladı. ABD hükümetine göre, Phyonyang'ın Ağustos, 2003'deki tahrik edici beyanları, karşı taraftakiler için birleştirici faktör olmuştur. Kuzey Kore'nin Şubat 2005'teki açıklamalardan sonra, ABD Dışişleri bakanı Condoleezza Rice Kuzey Kore kendini daha da izole ettiğini ileri sürmüştür.¹⁶⁷

Bush yönetimi altı taraflı görüşmelerde Çin'in önemini vurgulamaktadır. ABD Pekin'deki altı taraflı görüşmelerin düzenlenmesine destek vermiştir. ABD'ye göre, Kuzey Kore'ye “CVID” talebinin kabul ettirilmesi için Çin'in diplomatik baskısı önem arz etmektedir. Çin ve Kuzey Kore arasındaki karşılıklı savunma antlaşmasına göre, Çin'in Kuzey Kore'ye %90 petrol ve % 40 oranında yiyecek sağlaması Çin'in önemini vurgulamaktadır.

¹⁶⁷ İbid.

Ancak, görüşmelerin başlangıç aşamasından beri ABD hükümetinin tutumları eleştiriye uğramıştır. Bush yönetimi, Çin, Rusya ve Güney Kore tarafından Kuzey Kore'yle doğrudan temas kurmamasından dolayı eleştirilmiştir. Aynı zamanda ABD'den Kuzey Kore nükleer krizinin çözümü üzerinde bir öneri istemişlerdir. Eğer Kuzey Kore kendi nükleer programının kaldırılmasını kabul ederse, Bush hükümetinin de buna karşılık bir öneri yapması gerektiğini ileri sürmüşlerdir. Çin, Güney Kore, Rusya ABD'nin 23 Haziran 2004 tarihindeki teklifini olumlu algılamamışlardır. Ekim 2004'de Çin ve Güney Kore Dışişleri Bakanları ABD Dışişleri Bakanı Colin Powell'la yaptığı görüşmede bu sorunun çözülmesi için daha "yaratıcı" teklif sunması gerektiğini söylemişlerdir. Rusya, Çin, ve Güney Kore, Kuzey Kore'nin gizli HEU programı olmadığı ve nükleer programını dondurmasının karşılığının verilmesine yönelik tutumlarına destek vermiştir. Aynı zamanda Kuzey Kore'ye karşı yapılacak ekonomik yaptırımlara karşı çıkmışlardır ve yalnızca Japonya ABD'nin teklif ettiği "PSI" önerisine destek vermiştir. Rusya, Çin ve Güney Kore Temmuz 2004'de altı taraflı görüşmelerin ardından Kuzey Kore'nin boykotunu eleştirmemiştir ve Şubat 2005'teki açıklamalardan sonra doğrudan bir eleştiri yapmaktan kaçınmışlardır. Fakat Temmuz-Ağustos 2005'de altı taraflı görüşmelerden sonra, daha önce belirtildiği gibi, ABD, bazı konularda Çin ve Güney Kore'den bir destek sağlayabilmiştir.¹⁶⁸

ABD bu aşamada krizden çıkma yollarını şu şekilde görmüştür. Buna göre diplomatik ve kapsamlı çözüm yolları şunlardır:

1. Kuzey Kore'ye yönelik diplomatik baskısının yoğunlaştırılması;
2. Güvenlik Konseyi'nden yaptırım kararı çıkartılmaya çalışılması;

¹⁶⁸ **İbid.**

3. Nükleer yayılmanın önlenmesi için tedbirlerin alınması (Kuzey Kore gemilerinin durdurulması ve kontrol edilmesi, ABD önderliğinde PSİ'nin uygulanmasıdır.)

Bu aşamada Kore'ye ekonomik yaptırım uygulanması sorunu eğer Güvenlik Konseyi'ne getirilirse, ne Çin ne de Rusya buna izin verecekti, bunun için ABD diğer altı taraflı görüşmelere katılan ülkeler dahil Kuzey Kore üstüne daha yoğun diplomatik baskı yaratmaya çalışmıştır. Buna karşın ABD ekonomik yaptırımı uygulamaya kalksa bile ve bunu Japonya desteklese de, Çin ve Güney Kore'siz daha az etkili ya da tamamen etkisiz olacaktır. Daha sert bir tepki gördüğü takdirde ABD ve Japonya'yla diğerleri arasında bir görüş ayrılığı oluşması da mümkündür¹⁶⁹.

Diğer opsiyon ise askeri harekattır. Fakat buna yine bu sefer Japonya dahil karşı çıkacaktır. Başarılı bir askeri hareket yapabilmek için:

1. Nükleer silahların, nükleer tesislerin, ve diğer nükleer programda kullanılma olasılığı olan patlayıcıların stoklarının yerinin tam bilinmesi;
2. Bu hedeflerin tek vuruşta yok etme gücüne sahip olması;
3. Kuzey Kore kuvvetlerinin karşılık vermesi, nükleer, kimyasal, biyolojik ve diğer silahlarla ABD ya da müttefiklerin üslerine karşılık verme ihtimalinin sıfıra indirilmesi.

Kuzey Kore'nin bazı nükleer tesislerinin yeri tam bilinse de, gizli yer altı nükleer tesislerinin var olması ihtimalinin de göz ardı edilmemesi gerekir.¹⁷⁰

¹⁶⁹ Prepared by the **East Asia Nonproliferation Program Center for Nonproliferation Studies** Monterey Institute of International Studies, "Special Report on the North Korean Nuclear Weapons Statement", February 11, 2005. [<http://cns.miis.edu/pubs/week/050211.htm>], (Erişim tarihi: Mayıs 2006).

¹⁷⁰ **İbid.**

Bunun için ABD bu aşamada altı taraflı görüşmeleri devam ettirilmesi yolunu seçmiştir ve yoğun diplomatik baskılar ile Kuzey Kore nükleer sorununu çözmeye çalışacaktır.

ABD'nin 2003'te Kuzey Kore'ye gösterdiği sert tepki ülke içi ekonomik durumundan da kaynaklanmıştır. Irak'taki savaşın maliyeti 48 milyar doları bulmuştur, bunun yanında da yıllık harcama olarak 4 milyar dolar gerekmektedir. Başkan Bush Kongreden 2004 yılında bütçede öngörülen 79 milyar doların dışında 87 milyar dolar daha talep etmiştir. 2002-2003 yıllarının federal bütçe açığı GSMH'nin % 4,6'sına yaklaşmıştır. Bütün bu unsurlar Bush hükümetinin Kuzey Kore'ye karşı hareketlerinin serbestliği engellemektedir.¹⁷¹

Burada şuna da değinmek gerekir ki, ABD için en önemli konu yarımadaadaki istikrar ve statükonun korunmasıdır. ABD Kuzey ve Güney'in birleşmesinden sonra ortaya çıkacak olan ve siyasi açıdan belirsiz bir Kore oluşmasından daha ziyade şimdiki statükonun korunmasını istemektedir. Zira, birleşmeden sonra Kore'deki milliyetçi faaliyetlerden dolayı yarımadaadaki Amerikan askeri varlığının sona ereceği ve bu durumda Çin ve Rusya'ya karşı ABD'nin stratejik açıdan zor durumda kalacağı varsayılmaktadır. Kore'deki bu gelişmelerin Japonya'yı da etkileme durumu söz konusudur.¹⁷²

¹⁷¹ Ю. В. Лысенко, “Международные факторы влияющие на Корейском Полуострове”, **Учённые записки**, Дипакадемия МИД России, Москва, 2004. (Yu. V. Lisyenko, “Kore yarımadasındaki gerginliğin tırmanmasının uluslararası faktörleri”, **Bilimsel Notları**, Rusya Diplomatik Akademisi Yayınları, 2004. s. 317.)

¹⁷² А. Жебин, “Ядерная проблема Кореи и интересы России”, **Азия и Африка**, № 3, 2005. (A. Jebin, “Kore'deki Nükleer Sorunu ve Rusya'nın Çıkarları”, **Asya ve Afrika**, Cilt 3, 2005. s. 5.)

B. İki Kore Arası İlişkiler ve Güney Kore

İki Kore'nin kendi politikalarında sonuçta bölünmüş olan bir milletin yeniden birleşmesi söz konusudur. 1950'li ve 1960'lı yıllarda iyi iç siyasi örgütlenmeye, caydırıcı bir askeri kapasiteye ve hızlı iktisadi kalkınmaya bağlı olarak Kuzey Kore'nin kendine güveni hızla artmış ve Koreleri kendi çatısı altında birleştirme kudretine kendisinin elinde olduğunu hissetmeye başlamıştır. Bu rahatlığın bir yansıması olarak uluslararası alanda da Pyongyang daha faal gözükmüş ve birleşme formülleriyle Seul'u sürekli sıkıştırmıştır. 14 Ağustos 1960'ta Kim İl Sun'un Kuzey Kore'nin kurtuluş gününün 15. yıl dönüm konuşmasında Kuzey ve Güney'in ilk birleşme planını sunmuştur. Bu plana göre:

- İki Kore'den eşit sayıda temsilcilerden oluşan Yüce Halk Komitesi kurulacaktır, temsilcileri iki Kore hükümeti tarafından seçilecektir. Yüce Halk Komitesi iki Kore'nin ekonomik, kültürel kalkınmasından sorumlu olacaktır ve aynı zamanda iki Kore'nin ulusal çıkarları için çalışacaktır.
- Konfederasyon iki Kore'deki hükümetlerin bağımsız olarak idare etme hakkına saygı gösterecektir, mevcut rejim değişmeyecektir.
- Konfederasyon iki Kore milletinin arasındaki temaslara yardımcı olacaktır ve böylece iki milletin yaklaşmasını sağlayacaktır.¹⁷³

1972 yılında Kim İl Sun birleşme teklifine iki tane önemli ekleme yapmıştır:

- Konfedere Kore Cumhuriyetinin Kurulması;
- Dış politikanın Konfedere Kore Cumhuriyeti tarafından yürütülmesi.

Ancak bu teklif Güney Kore tarafından destek bulmamıştır.¹⁷⁴

¹⁷³С. Г. Нам.,“Первичность внутренних факторов в объединительном процессе Кореи”, **Перспективы межкорейского диалога, Внутренние и Внешние факторы**, Институт Дальнего Востока, Москва, 2002. (Nam, S. G. “Kore'nin Birleşmesine İç Faktörlerin Üstünlüğü”, **Koreler arasındaki Diyalogun Perspektifleri**, Uzak Doğu Enstitüsü Yayınları, Moskova, 2002. s. 36.)

3 Mayıs ve 3 Kasım 1972’de Kuzey ve Güney Kore arasında resmi görüşmeler yapılmıştır. Görüşmeler sırasında Kim İl Sun kendi birleşmesinin “üç ilke”sini ifade etmiştir. Bunlar:

- Barışçıl yollarla, silah kullanmaksızın birleşmek;
- Bağımsız ilkelere dayalı birleşme yapmak;
- Dış güçlerin karışmasına izin vermeyen ve “Büyük Millet’in Birliğine” dayalı, ideolojik ve rejim farklılıklarından üstün olan bir politika yürütmek.¹⁷⁵

1970’lerin ortasından itibaren inisiyatifi Güney üstlenmeye başlamıştır. Bu sırada Güney’in ekonomisi hızla gelişirken, Kuzey iktisadi bir durgunluk içerisine düşmüştür. 1980’li yıllarda Güney Kore’nin ekonomisi dünya ölçeğinde rekabet eder hale gelirken demokratikleşme süreci de hızlanmış ve bu da Seul’deki hükümetlerin kendinden daha emin hareket etmesini sağlamıştır. Seul ayrıca 1980’li yıllarda konvansiyonel silahlarda dengeyi kendi lehine çevirmeye başlamıştır. 1990’ların hemen başında SSCB Birliği’nin dağılıp Pyongyang’ın daima destek gördüğü sosyalist bloğun çökmesiyle Güney, Kuzey’e karşı kapatılması çok zor bir üstünlük elde etmiştir. Dolayısıyla bu avantajlı konjonktürde 1990’lı yıllar boyunca ikili ilişkilerde inisiyatif üstlenen taraf genelde Seul olmuştur. Pyongyang ise mevcudu koruma telaşıyla daha edilgen ve tepkisel hareket etmeye başlamıştır. Bu açıdan geleceğe dönük projeler genelde Seul taraftan gelirken Pyongyang sadece kendi olmazlarını ortaya koymakla yetinmiştir.¹⁷⁶

¹⁷⁴ **İbid**, s. 38.

¹⁷⁵ **İbid**, s. 38.

¹⁷⁶ Selçuk Çolakoğlu, “Soğuk Savaş Sonrasında Kore yarımadası: Kuzey Kore – Güney Kore İlişkileri”, **Asya – Pasifik Çalışmaları Türkiye Yılığı**, İlden Türkiye Doğu Asya Disiplinler arası Araştırma ve Eğitim Vakfı, Çanakkale – Türkiye, 2006/1. s. 120.

İki Kore 13 Aralık 1991’de Uzlaşma, Saldırmazlık ve Karşılıklı İşbirliğine Dair Anlaşma imzalamıştır.¹⁷⁷ Bu anlaşmada her iki taraftaki hükümetlerin meşruiyeti kabul edilmiş ve bu anlaşmanın iki devlet arasındaki bir işlem olmayıp nihai birleşmeye giden özel bir adım olduğu belirtilmiştir. Bu anlaşma ayrıca, Temmuz 1972’de imzalanan “Kuzey – Güney Ortak Anlaşması”ndan sonra iki Kore arasında yapılan ikinci resmi anlaşma olmuştur. Bu anlaşmanın imzalanmasının akabinde 31 Aralık’ta nükleer silahlarla ilgili bir anlaşma da imzalanmıştır. Bu anlaşmayla iki Kore nükleer silah denemesini, sahipliğini, üretimini, saklanması ve kullanımını yasaklayıp nükleer silah yapımında kullanılan zenginleştirilmiş uranyumla çalışan tesislere sahip olmayacaklarını taahhüt etmişlerdir. Ayrıca taraflar bir birinin nükleer tesislerini denetleyebilmek için Nükleer Denetim Ortak Komisyonu kurmuşlardır.¹⁷⁸ Fakat 1992-93’te ABD ve Kuzey Kore arasında çıkan nükleer krizden dolayı Kuzey Kore Mart 1993’te NPT Anlaşması’ndan çekildiğini ilan etmiştir. Gerekçe olarak da Mart 1993’te ABD ve Güney Kore tarafından ortak olarak gerçekleştirilen Takım Ruhu tatbikatının Kuzey Kore’ye yönelik nükleer bir tehdit içerdiği için hem NPT Anlaşması’ndan hem de Kuzey – Güney arasında imzalanan Nükleer Silahlardan Arınma Anlaşması’ndan çekildiğini belirtmiştir.¹⁷⁹

Şubat 1998’de Güney Kore’de iktidara gelen Kim Dae-Jung “Gün Işığı” politikasını ilan etmiştir. Bu politika Kuzey ve Güney Kore arasındaki ilişkilerini yakınlaştırılması amaçlanmıştır. Kuzey Kore de Soğuk Savaşın bitmesiyle kendi ana

¹⁷⁷ Seo-Hang Lee, “Nuclear Proliferation in Northeast Asia: South Korean Perspective”, **Nuclear Policies in Northeast Asia**, United Nations Institute for Disarmament Research, Geneva, 1995. s. 182.

¹⁷⁸ Yong-Sup Han, “The Non – Nuclear Korean Peninsula”, **Nuclear Disarmament and Non-Proliferation in Northeast Asia**, United Nations Institute for Disarmament Research, Research Paper No. 33, New York and Geneva, 1995. s. 35.

¹⁷⁹ Selçuk Çolakoğlu, “Soğuk Savaş Sonrasında Kore yarımadası: Kuzey Kore – Güney Kore İlişkileri”, **Asya – Pasifik Çalışmaları Türkiye Yılığ**, İlden Türkiye Doğu Asya Disiplinler arası Araştırma ve Eğitim Vakfı, Çanakkale – Türkiye, 2006/1. s. 125.

müttefik olan SSCB Birliğinin desteğinden yoksun kalınca ekonomik bir zorluk çekmeye başlamıştır ve bu durumda kendi ekonomisini düzeltmek için hem Japonya hem de ABD'yle ilişkilerini iyileştirme yoluna gitmiştir. Ayrıca Kim Dae-Jung'un "Gün Işığı" politikasını da reddetmemiştir. Kim Dae-Jung'un Mart 2000'de yayımladığı Berlin Bildirgesi Pyongyang'ı memnun etmiştir. Bu bildirgeyle Kim Dae-Jung, Kuzey Kore'ye güvenlik garantisi vermiş, Kuzey Kore'deki ekonominin düzelebilmesi için yardım vaadinde bulunmuş ve Pyongyang'ın uluslararası alandaki açılımlarını desteklediğini açıklamıştır. Berlin Bildirgesi, tarihi Kore zirvesine giden yolda önemli bir adım olmuştur. Güney Kore Cumhurbaşkanı Kim Dae-Jung ve Kuzey Kore lideri Kim Jong İl 13-15 Haziran 2000'de tarihi bir zirve gerçekleştirmiştir. Bu zirvenin sonucunda bir bildiri yayınlanmıştır:

" 1. Kuzey ve Güney, ülkenin gerçek sahibi Kore halkının ortak gayretiyle birleşme meselesinin bağımsız olarak çözümü konusunda anlaşmışlardır.

2. Birleşmenin sağlanabilmesi için bizler Güney'in bir konfederasyon ve Kuzey'in gevşek yapıları bir federasyon formüllerini bir temel unsur olarak kabul ettik. Kuzey ve Güney birleşmenin bu doğrultuda gerçekleştirilmesi konusunda mutabık kalmışlardır.

3. Kuzey ve Güney insani meseleleri çözmek için, parçalanmış ailelerin ve akrabaların 15 Ağustos Ulusal Kurtuluş Günü münasebetiyle karşılıklı ziyaretler gerçekleştirmesini ve Güney'deki hapisanelerde uzun süredir yatan komünist mahkumlar sorununun çözülmesi konusunda anlaşmışlardır.

4. Kuzey ve Güney, ekonomik işbirliği yoluyla ulusal ekonominin dengeli olarak gelişiminin sağlanması ve kültür, spor, sağlık, çevre ve diğer özel alanlardaki

karşılıklı işbirliği ve değişimin teşvik edilmesi yoluyla karşılıklı güvenin tesis edilmesi konusunda anlaşmışlardır.

5. Kuzey ve Güney, yukarıda bahsi geçen anlaşmaların yakın bir gelecekte uygulanabilmesi için ilgili yetkililer arasında temasla yapılması hususunda mutabık kalmışlardır.”¹⁸⁰

Bu zirvede iki taraf kendi amaçlarını gerçekleştirmeye de çalışmıştır. Kuzey Kore'nin amaçları şöyle sıralanabilir:

- Güney Kore'nin ekonomik desteğini sağlamak;
 - İki Kore arasındaki mevcut sorunların çözülmesi için barışçıl yollarla çözüme niyetinde olduğunu Güney'lilere göstermek;
 - Uluslararası topluluğa kendi barışçıl niyetini göstermek;
 - Uluslararası kitle iletişim araçlarındaki Kim Jong İl'in imajını değiştirmektir
- Güney Kore'nin amaçları da şöyle nitelendirilebilir:
- “Gün Işığı” politikasını hayata geçirmek;
 - Kuzey Kore liderine kendisinin Kuzey Kore'ye yapacağı ekonomik yardımın niyetinde ciddi olduğunu ikna ettirmek;
 - Yarımadaadaki askeri siyasi gerginliği gidermektir.¹⁸¹

Her ne kadar Şubat 2003'te Güney Kore'nin iktidarına gelen Roh Moo-Hyun tarafından Kim Dae-Jung'un uyguladığı Pyongyang'la yakınlaşma politikası devam ettirilmişse de 2003'te çıkan yeni nükleer kriz bu çabaları sıfıra indirmiştir. Güney Kore Cumhurbaşkanı Kuzey Kore nükleer krizinin çözülmemesi durumunda bir

¹⁸⁰ *İbid.*, s. 134.

¹⁸¹ В.И. Денисов, “Проблемы межкорейского урегулирования и позиции России”, **Корейский полуостров и вызовы 21 века**, Институт Дальнего Востока, Москва, 2003. (V. İ. Denisov, “İki Kore arasındaki Uzlaşma Sorunları ve Rusya'nın tutumu”, **Kore yarımadası ve 21. yüzyılın Çağrısı**, Uzak Doğu Enstitüsü Yayınları, Moskova 2003. s. 31.)

görüşme masasına oturmayacağını açıklamıştır. Güney Kore'nin Birleşme Bakanı şöyle demiştir “(...) Güney ve Kuzey Kore'nin ilişkilerinin yeniden kurulması ve temasların başlanması için (insani amaçlı yardım dahil) ilk olarak biz Kuzey Kore'nin nükleer sorununun çözülme işaretlerini görmemiz gerek (...)”.¹⁸²

Güney Kore'nin 2003'te Kore yarımadasında çıkan nükleer krize yaklaşımı şöyledir:

- Güney Kore nükleer krizin silahlı bir çatışmaya dönüştürülmesini hiç arzulamamaktadır. Nükleer krizin çözülmesi için ancak barışçıl yolları aramalı¹⁸³. Diğer bir deyişle altı taraflı görüşmeleri devam ettirme taraftarıdır;
- Kuzey Kore'nin “izole” edilmesini de hiç arzulamamaktadır, zira bu durum da “göç” sorunu yaratacaktır;¹⁸⁴
- Kuzey Kore'nin nükleer tesislerini denetime açması sağlanmalı ve nükleer silah programını geri dönülmez şekilde imha edilmelidir;
- ABD'nin Kuzey Kore'ye güvenlik kaygılarına karşı güvence sağlanmalıdır.¹⁸⁵

¹⁸² **Kore Haberi**, 25 Ocak, 2007. [<http://www.infokorea.ru/about/news/detail.php?ID=1051>], (Erişim tarihi: Şubat, 2007).

¹⁸³ Bu görüşünü Güney Kore Cumhurbaşkanı Kim Dae-Jong Şubat 2002'de gerçekleştirilen ABD ve Güney Kore başkanların zirvesinde Bush'e iletmiştir.

¹⁸⁴ Евгений Примаков, “Ядерная Программа Северной Кореи”, **Россия в Глобальной Политике**, Выпуск 2, № 1, 2004. (Evgeni Primakov, “Kuzey Kore'nin Nükleer Programı”, **Rusya Global Politikada**, Cilt 2, No. 1, 2004. s. 189).

¹⁸⁵ Mustafa Kibaroğlu, “Kuzey Kore'nin Nükleer Silah Programı: Sebepler ve Sonuçlar”, **Uluslararası İlişkiler**, Cilt 1, Sayı 1, Bahar 2004. s. 170.

Tablo 3: Güney Kore'nin Kuzey Kore'yle Ticareti (Milyon dolar).

Yıl	Toplam Hacim	Güney Kore'nin İhracatı	Güney Kore'nin İthalatı	Denge
1990	13	1	12	-11
1995	286	64	222	-138
2000	424	272	152	120
2001	402	226	176	50
2002	641	370	271	99
2003	723	434	289	123
2004	697	439	258	181
2005	1,055	715	340	375

Kaynak: Samuel S. Kim, “North Korean Foreign Relations in Post Cold War World”, April 2007, s.49.[<http://www.strategicstudiesinstitute.army.mil/pdffiles/pub772.pdf>], (Erişim Tarihi: Nisan 2007).

C. Japonya

Japonya'yle Kuzey Kore arasında resmi ilişkiler 1945'te Kore yarımadasındaki 35 yıl süren Japonya'nın sömürge yönetiminin sona ermesinden iki Kore devletinin kurulmasından bu yana kurulmamıştır.¹⁸⁶ Soğuk Savaş boyunca ve daha sonraki “Yeni Dünya Düzeninde” de Japonya Kuzey Kore'yi kendi ulusal güvenliğine tehdit olarak görmeyi sürdürmüştür. Soğuk Savaş müddetince Japonya bu tehdidi iki süper güç olan ABD ve SSCB arasındaki çatışmalardan dolayı algılamıştır ancak 1990'ların başında SSCB'nin dağılması ve Kuzey Kore'nin derin bir ekonomik sıkıntı içine düşmesi ve önceden tahmin edilemeyen tavırlar içinde olması, bu tehdidin algılanışını daha da güçlendirmiştir.¹⁸⁷

¹⁸⁶ Mark E Manyin, “Japan – North Korean Relations: Selected Issues”, **CRS Report for Congress**, November 26, 2003. [<http://fpc.state.gov/documents/organization/27531.pdf>], (Erişim tarihi: Ocak 2007).

¹⁸⁷ А. Шландыров, “Япония и Государства Корейского Полуострова”, **Проблемы Дальнего Востока**, № 4, 2002. (A. Şlandırov, “Japonya ve Kore yarımadasındaki Devletler”, **Uzak Doğu Sorunları**, Cilt 4, 2002. s. 41.)

1988’de Güney Kore’nin yeni seçilen Cumhurbaşkanı Roh Tae Woo “Nordpolitik” politikasını ilan etmiştir. Güney Kore’nin bu yeni politika girişiminin amacı SSCB, Çin ve diğer sosyalist ülkelerle siyasi, iktisadi ve kültürel ilişkilerini kurmak olmakla birlikte ABD ve Japonya’yı da Kuzey Kore’yle ilişkilerini iyileştirmeye teşvik etmiştir.¹⁸⁸ Kuzey Kore’yle ilk ilişkileri iyileştirme teşebbüsleri Eylül 1990’da olmuştur. Japonya’nın iktidardaki Liberal Demokrat Parti lideri ve muhalefet parti liderlerinden oluşan bir heyet Kuzey Kore’nin Kore İşçi Partisi heyetiyle ortak bir deklarasyon imzalamak için bir araya gelmiştir. Kuzey Kore’nin Japonya’dan Kore yarımadasındaki sömürge yönetimi için istediği tazminatın dışında, 1945’ten sonraki “45 yıl için Korelilerin zararı”nı karşılamasını da talep etmesi üzerine bu görüşmeden bir sonuç alınamamıştır. Bu görüşmelerden sonra Kasım 1992’ye kadar sekiz görüşme olmasına rağmen bir sonuca varılamamıştır.¹⁸⁹

1990’ların başında ABD’nin istihbarat servisi tarafından Kuzey Kore’de gerek nükleer silah geliştirme programı gerekse uzun menzilli füze programlarının mevcut olduğu ispatlanınca, Japonya’da ulusal güvenlik ve Kuzey Kore’den gelen tehdit konusu yeniden tartışılmaya başlanmıştır. Bu duyguları Kuzey Kore’nin NPT’den çekilme kararı daha da güçlendirmiştir. Tabii ki bütün bu sorunlarının çözülmesi için asıl aktör ABD olmuştur, fakat Japonya da bu konuda aktif bir şekilde rol üstlenmeye çalışmıştır. 1994’te kurulan KEDO’nun proje kapsamındaki maliyetinin bir kısmını finanse etmeyi de kabul etmiştir.¹⁹⁰ 1994 yılında ABD Kuzey Kore arasında “Çerçeve Anlaşma” imzalanmasından sonra Japonya da Kuzey

¹⁸⁸ Samuel S. Kim, “North Korean Foreign Relations in Post Cold War World”, April 2007. [http://www.strategicstudiesinstitute.army.mil/pdf/files/pub772.pdf], (Erişim tarihi: Nisan 2007).

¹⁸⁹ David Fouse, “Japan-DPRK Normalization Negotiations: The Early Rounds, 1991–1992”, **Japan’s Post Cold War North Korean Policy: Hedging toward Autonomy?**, Asia-Pacific Center for Security Studies, February, 2004. [http://www.apcss.org/Publications/Ocasional%20Papers/OPJapansPost-ColdWarNorthKoreaPolicy.pdf], (Erişim tarihi: Ocak, 2007).

¹⁹⁰ Şlandırov, **a.g.e.**, s. 42.

Kore'yle ilişkilerini yeni bir seviyeye çıkarmaya çalışmıştır. 1995'te Kuala Lumpur'da KEDO'nun imzalanma töreninden sonra Japonya Başbakanı Muroyama Japonya ve Kuzey Kore arasında diplomatik ilişkiler olamaması konusunda pişman olduğunu söylemiştir.¹⁹¹

Eylül 2002'de Pyongyang'da Japonya Başbakanı Koizumi Junichiro ve Kuzey Kore Lideri Kim Jong İl'in iki ülke arasındaki ilk tarihi görüşme gerçekleştirilmiştir. Kim ve Koizumi çıkmaza girdiği bazı sorunlara çözüm yolları aramışlardır ve ikili ilişkileri iyileştirme kararı almışlardır. Görüşmenin sonunda "Pyongyang Bildirgesi" imzalanmıştır. Kuzey Kore, 2003'te bitecek füze denemesinin moratoryumunu tek taraflı olarak belirsiz bir süre için uzatacağını taahhüt etmiştir, ayrıca 1970-1980'lerde 13 Japon vatandaşının "kaçırıldığını" da kabul etmiştir. Başbakan Koizumi Japonya'nın 1910-1945 yılları arasındaki sömürgeci faaliyetlerinden dolayı özür dilemiş, ve karşılığında geniş kapsamlı ekonomik yardım teklifinde bulunmuştur.¹⁹² Fakat daha sonra Kuzey Kore'nin gizli uranyum zenginleştirme programı ortaya çıkınca Japonya ve Kuzey Kore arasındaki ilişkiler yine bir çıkmaza sürüklenmiştir.

Japonya'nın altı taraflı görüşmelerdeki tutumu şu şekildedir:

- Kuzey Kore işlenmiş yakıt çubuklarının işletilmesini durdurmalıdır, nükleer tesisler sökülmeli ve uranyum zenginleştirme programı kapatılmalıdır,

¹⁹¹ A.B. Воронцов, "Эволюция политики США, КНР, Японии и России в отношении Корейского полуострова на рубеже веков", **Корея на Рубеже Веков**, Российская Академия Наук, Москва, 2002. С. 283 (A.V. Vorontsov, "ABD, Çin, Japonya ve Rusya Federasyonu'nun Kore yarımadasındaki Politikanın Evrimi", **Kore İki Asırın Sınırında**, Doğu Bilimleri Enstitüsü Yayınları, 2002. s. 283.)

¹⁹² Mark E Manyin, "Japan – North Korean Relations: Selected Issues", **CRS Report for Congress**, November 26, 2003. [<http://fpc.state.gov/documents/organization/27531.pdf>], (Erişim tarihi: Ocak 2007).

UAEA'nın müfettişlerinin kendi nükleer tesislerine girilmesine izin verilmelidir;

- Kuzey Kore kendi uzun menzilli füze programlarından vazgeçmelidir;
- Kuzey Kore “kaçırılan” Japon vatandaşların sorunlarına tam çözüm bulmalıdır.

Japonya tarafından koyulan bütün bu şartlar sağlandığı takdirde Japonya Kuzey Kore'ye 1910-1945 yılları arasındaki sömürge dönemi tazminatı olarak 5 milyar dolar civarında ekonomik yardımda bulunacağını açıklamıştır.¹⁹³

Japonya Kuzey Kore'ye ekonomik açıdan bir baskı uygulayabilir. Japonya'da oturan Kore vatandaşları yıllık Kuzey Kore'ye 30-150 milyon dolar havale etmektedir. Bu çerçevede Japonya Kuzey Kore'nin üçüncü ekonomik partneri olmuştur.¹⁹⁴

Tablo 4: Japonya'nın Kuzey Kore'yle Ticareti (Milyon dolar)

Yıl	Toplam Hacim	Japonya'nın İhracatı	Japonya'nın İthalatı	Denge
1990	465	194	271	-77
1995	588	282	306	-24
2000	464	207	257	-50
2001	475	249	226	23
2002	369	135	234	-99
2003	264	92	172	-80
2004	253	89	164	-75
2005	190	60	130	-70

Kaynak: Samuel S. Kim, “North Korean Foreign Relations in Post Cold War World”, April 2007 s. 49. [<http://www.strategicstudiesinstitute.army.mil/pdf/files/pub772.pdf>], (Erişim Tarihi: Nisan 2007).

¹⁹³ П. Бурмистров, “Япония и Северная Корея, Обострение Севернокорейской ядерной проблемы”, *Азия и Африка*, № ., 2006. С. 36. (P. Burmistrov, “Japonya ve Kuzey Kore, Kuzey Kore'nin Nükleer sorunun şiddetlenmesi”, *Asya ve Afrika*, Cilt 6, 2005. s. 36.)

¹⁹⁴ Юрий Фёдоров, “Корейский Кризис и Россия”, *Ядерный Контроль*, № 4, 2004. С. 52. (Yu. Fyodorov, “Kore Krizi ve Rusya”, *Nükleer Kontrolü*, Cilt 4, 2004. s. 52.)

Japonya ayrıca Kuzey Kore'yi sadece "nükleer" tehdit olarak algılamamakta, Kuzey Kore'nin kimyasal ve bakteriyolojik silahlarını da tehdit olarak görmektedir ve bu açıdan da Amerika'nın Kuzey Kore'ye vereceği "saldırmazlık garantisini" ancak bu tür silahlar da yok edildikten sonra verilmesi konusunda ABD hükümetini ikna etmeye çalışmaktadır.¹⁹⁵

Japonya iki Kore'nin birleşmesi konusunda kararsız bir tutum sergilemektedir. Güçlü, birleşik Kore devleti siyasi ve iktisadi açıdan Japonya'ya sorunlar çıkartıp rakip olabileceği gibi, diğer yandan bölünmüşlüğü devamı halinde davranışları tahmin edilmeyen bir Kuzey Kore güvenlik açısından tehdit oluşturmayı sürdürecektir. Ayrıca Japonya Kuzey Kore'deki nükleer sorunun askeri yöntemlerle çözülmesine kesinlikle karşıdır, zira Kuzey Kore'nin ilk hedefi Güney Kore'yle birlikte Japonya olacaktır.¹⁹⁶

D. Rusya Federasyonu

SSCB'nin dağılmasından sonra Rusya Federasyonunun Kore politikasını genel olarak üç dönemde (1991-95; 1995-99, 2000 ve sonrası) özetlemek mümkündür.

Birinci dönemde Moskova'nın Kore politikasının tek yönlü olduğunu söylemek mümkündür. Bu yıllarda Kremlin Güney Kore'yle işbirliğini güçlendirirken Kuzey Kore'den "uzaklaşma" politikasına gitmiş, sonunda Rusya Federasyonu Kore yarımadası'ndaki kendi geleneksel etkisini kaybetme durumuna düşmüştür. İkinci dönem ise E. M. Primakov Dışişleri Bakanı olarak göreve atandıktan sonra başlamıştır. Bu dönemde Rusya hükümeti birinci dönemdeki aşırı

¹⁹⁵ **İbid.**, s. 36.

¹⁹⁶ E. M. Примаков, "Ядерная проблема КНДР", Ситуационный анализ, **Россия в Глобальной политике**, Том 2, № 1 2004. С. 188. (E.M. Primakov, "Kuzey Kore'nin Nükleer Programı", Case study, **Rusya Global Politikada**, Cilt 2, No. 1, 2004. s. 188.)

“tek Kore” politikasından vazgeçip dengeli “iki Kore” politikası izlemeye çalışmıştır. Ve üçüncü dönem ikinci dönemin bir devamı olarak Rusya Federasyonu ve Kuzey Kore arasındaki ilişkilerinin yeniden iyileşmesi ve daha enerjik ve müteşebbis politikanın izlenmesi olarak gerçekleşmiştir¹⁹⁷.

Birinci dönemde yeni demokratik Rusya hükümetinin kendi dış politikasının yönü ağırlıklı olarak Batı ve ekonomik açıdan gelişmiş ülkelere çevrilmiştir. Moskova, 1991-92 arası dönemde serbest piyasa ekonomisi ve liberal demokrasi ilkelerini benimsemenin heyecanı ile dünya da Batı’nın özellikle ABD’nin çıkarlarıyla tamamen uyuşan bir dış politika değişikliğine gitmiş ve Pyongyang’ı eninde sonunda yıkılacak bir rejim olarak dışlayıp Seul’le ilişkilerini hızla geliştirmeye başlamıştır.¹⁹⁸ Rusya Federasyonu Güney Kore’den teknoloji, parasal yatırımlar, uzay teknolojisini, doğal kaynakları karşılığında almak istiyordu.¹⁹⁹ Rusya–Güney Kore ilişkilerinin iyileşmesiyle birlikte Rusya–Kuzey Kore ilişkileri de o kadar kötüleşmiştir.²⁰⁰ Kuzey Kore yönetimleri Rusya’daki değişikliklerinden ve eski müttefiklerinin sağladığı yardımların kesilmesinden dolayı bir şok yaşamakla kalmayıp Rusya’daki anti-komünist kesim Seul-Washington-Tokyo ittifakına taraf olup Kuzey Kore’deki rejimin yıkılması politikasını izleyeceğinden edişe duyuyordu. 1993’te Kuzey Kore’nin UAEA ve NPT’den çıkma kararı iki ülke arasındaki

¹⁹⁷ A.B. Воронцов, “Эволюция политики США, КНР, Японии и России в отношении Корейского полуострова на рубеже веков”, **Корея на Рубеже Веков**, Российская Академия Наук, Москва, 2002. (A.V. Vorontsov, “ABD, Çin, Japonya ve Rusya Federasyonu’nun Kore yarımadasındaki Politikanın Evrimi”, **Kore İki Asırın Sınırında**, Doğu Bilimleri Enstitüsü Yayınları, 2002. s. 253.)

¹⁹⁸ Selçuk Çolakoğlu, “Kuzey Doğu Asya Bölge Sisteminde Kuzey ve Güney Kore”, **Yayımlanmamış Doktora Tezi**, Ankara, 2003. s. 112.

¹⁹⁹ E.P. Bajonov, “Uluslararası İlişkilerindeki Güncel sorunları”, **Bilimsel kitap**, Cilt I, 2001. s. 259

²⁰⁰ 1992’de Rusya Federasyonu Başkanı Boris Yeltsin ve Güney Kore Cumhurbaşkanı Ro De Wu iki ülke arasındaki “İlişkilerinin Temeli Anlaşma”yı imzalamıştır. Haziran 1994’te Güney Kore Cumhurbaşkanı Kim Yon Sam Moskova’da resmi ziyaretinde bulunmuştur. Eylül 1995’te Rusya’nın Başbakanı Çernomirdin Seul’e gitmiştir. Bunun dışında Bakanlar seviyesindeki ziyaretler de yer almıştır. Bununla birlikte 1995’te 1961’de SSCB ve Kuzey Kore arasında imzalayan “Dostluk, İşbirliği ve Karşılıklı Yardım Anlaşması”nın uzatılması yapılmamıştır.

ilişkilerde krizi daha da derinleştirmiştir. Bu birinci nükleer kriz daha önce ifade edildiği gibi ABD ve Kuzey Kore arasındaki “Çerçeve Anlaşması”yla aşılabılmıştır, diğer bir deyişle yarımada’daki Rusya Federasyonunun etkisi o dönemde “sıfır”a inmiştir.²⁰¹

1990’ların ortasında durum değişmeye başlamıştır. 1993-95 yılları arasında yapılan reformlar istendiği gibi gitmemiştir, bu dönemde Moskova dış politikasında gösterdiği aşırılıkları gidermeye çalışmıştır. Kuzey Kore’deki rejim düşünüldüğü gibi çökmemiştir ve Rusya 90’ların başında “tek Kore” politikasından vazgeçip Kuzey Kore politikasını yeniden gözden geçirmeye başlamıştır.²⁰²

Ocak 1996’da Yevgeni Primakov’un dışişleri bakanlığına atanmasıyla, Moskova’nın hem genel dış politikası hem de Kore politikasında çok farklı bir yol izlenmeye başlamıştır. Rus dış politikası ilk başlardaki Batı yanlısı tavrını bırakıp, güç politikası, reelpolitik ve ulusal güvenlik, askeri güç ve jeostrateji esaslarına dayalı ulusal çıkarları doğrultusunda hareket etmeye başlamıştır.²⁰³ Rusya Dışişleri Bakanlığı Rusya’nın yarımada’daki eski etkisini yeniden canlandırılmasına yönelik hareketler göstermeye başlamıştır. Nisan 1996’da Phyonyang’da daha sonra Ekim 1997’de Moskova’da iki hükümet arasındaki ekonomik ve bilimsel teknik alanlardaki işbirliği yapılması için iki toplantı düzenlenmiştir. 1996-2000 yılları arasında hükümetler arası 21 sözleşme yapılmıştır²⁰⁴. Fakat her ne kadar Kuzey

²⁰¹ V. P. Tkachenko, “Kore’deki sosyal-ekonomik süreci ve iki Kore’nin birleşme niyeti”, **Kuzey Doğu Asya Bölgesindeki barışçıl İşbirliği ve Kore’nin Birleşme Sorunu**, 2000. s. 65.

²⁰² Selçuk Çolakoğlu, “Kuzey Doğu Asya Bölge Sisteminde Kuzey ve Güney Kore”, **Yayımlanmamış Doktora Tezi**, Ankara, 2003. s. 113.

²⁰³ Selçuk Çolakoğlu, “Kuzey Doğu Asya Bölge Sisteminde Kuzey ve Güney Kore”, **Yayımlanmamış Doktora Tezi**, Ankara, 2003. s. 113.

²⁰⁴ A.B. Воронцов, “Эволюция политики США, КНР, Японии и России в отношении Корейского полуострова на рубеже веков”, *Корея на Рубеже Веков, Российская Академия Наук, Москва, 2002.* (A.V. Vorontsov, “ABD, Çin, Japonya ve Rusya Federasyonu’nun Kore yarımadasındaki Politikanın Evrimi”, **Kore İki Asırın Sınırında**, Doğu Bilimleri Enstitüsü Yayınları, 2002. s. 305).

Kore'yle işbirliği yönüne gidilse de genel olarak 90'ların Rusya Federasyonu'nun politikası incelendiğinde Güney Kore'ye Kuzey Kore'den daha yakın pozisyon aldığı görülmektedir.²⁰⁵

Kuzey Kore ve Rusya ilişkilerinin gelişmesine “Yeltsin Faktörü” da önemli bir psikolojik etki yaratmıştır. Kuzey Kore Yeltsin'in 90'ların başında Kuzey Kore'ye yönelik izlediği politikasını unutmamıştır ve her ne kadar Primakov yeni bir politika uygulamaya kalkmışsa da iktidarda Yeltsin olduğu sürece yeni yakınlaşmaya kuşkuyla bakmaktadır. 2000 yılında iktidara Putin'in gelmesi ile bu psikolojik engel ortadan kalkmıştır. Putin, Rusya'nın dış politikasını, özellikle Kuzey Doğu Asya bölgesinde daha dengeli oluşturmaya çalışmıştır. Gerek ABD, gerek Batı, gerekse Asya'nın Rusya dış politikasında eşit derecede önemli olduğu dile getirilmiştir²⁰⁶.

Putin'in Asya - Pasifik bölgesinde izlediği politikasının amacı şöyle sıralanabilir:

- Bölgedeki gerginliğin düşürülmesi ve Kore yarımadasında yeni savaş olasılığının yok edilmesi, barışın korunması ve barışçıl yollarıyla iki Kore'nin birleşmesi;
- Dünyaya ve özellikle Asya Pasifik bölgesinde nükleer silahların yayılmasının durdurulması ve Kore yarımadasının nükleer silahlardan arındırılmış bölge statüsünün korunması;
- Doğu Sibirya ve Uzak Doğu bölgesinin ekonomik gelişmesini ve yabancı yatırımları sağlamak amacıyla Asya Pasifik ülkeleriyle daha sıkı işbirliğine gidilmesi;

²⁰⁵ В.А. Тэн. “Эволюция в отношениях между Россией и КНДР на рубеже 20 и 21 веков”, **Корея в поисках мира и процветания**, Институт Дальнего Востока, Москва. С. 138. (V.A. Ten, “20 ve 21. asırdaki Rusya ve Kuzey Kore arasındaki ilişkilerinin evrimi”, **Kore'nin barış ve refah için arayışı**, Uzak Doğu Enstitüsü Yayınları, Moskova, 2004. s. 138.)

²⁰⁶ Е.П. Бажанов, “Будет ли земля однополярной?”, **Обозреватель**, №6, 2003. С. 28 (E.P.Bajanov, “Dünya tek kutuplu mu olacak?”, **Obozrevateli**, Sayı 6, 2003. s. 28.)

- Asya Pasifik bölgesindeki ve Kore yarımadasında Rusya'nın etkisinin genişletilmesi²⁰⁷.

2000 yılında 1961 yılında yapılan iki ülke arasındaki “Dostluk İşbirliği ve Karşılıklı Yardımlaşma Anlaşması” yenilenmiştir. 9 Şubat'ta Rus Dışişleri Bakanı İ. İvanov'un Phyongyang ziyaretinde yenilenmiş “Dostluk, İyi Komşuluk ve İşbirliği Anlaşması²⁰⁸” imzalanmıştır. Anlaşmanın imzalamasının akabinde 19-20 Temmuz'da Kuzey Kore'ye Kim Jong İl'in davetiyle Başkan Putin'e resmi bir ziyarette bulunmuştur²⁰⁹. Ziyareti sırasında iki taraf hem ikili ilişkilerinde hem de uluslararası sorunlarda anlaşmaya varmışlardır, ve sonuç olarak “Ortak Bildirge” ilan edilmiştir²¹⁰. Putin'in Kuzey Kore ziyareti Rusya'nın Kore yarımadasındaki etkisini geri almaya yönelik ilk adım olmuştur ve kilit ülkelerinden biri konumuna gelmiştir. Ziyareti sırasında iki Kore arasındaki demiryolunun yenilenmesi kararlaştırıldı ve Rusya'nın doğu kısmıyla bağlanması konusunda da işbirliği yapılacağı anlaşıldı. Güney ve Kuzey Kore arasındaki diyalog ve temaslarda Rusya kendi yardımlarını teklif etmiştir.²¹¹ Karşılıklı olarak Temmuz – Ağustos 2001'de Kim İl Sun Rusya'ya resmi ziyarette bulunmuştur. Ziyareti sırasında Kim Jong İl

²⁰⁷ E. M. Примаков, “Ядерная проблема КНДР”, Ситуационный анализ, **Россия в Глобальной политике**, Том 2, № 1, 2004. С. 188. (Primakov, E.M. “Kuzey Kore'nin Nükleer Programı”, Case study, **Rusya Global Politikada**, Cilt 2, No. 1, 2004. s. 190.)

²⁰⁸ Договор о дружбе, добрососедстве и сотрудничестве между КНДР и РФ, Şubat 2000, (Dostluk İşbirliği ve Karşılıklı Yardımlaşma Anlaşması), [<http://www.globalaffairs.ru/numbers/6/2028.html>], (Erişim tarihi: Ocak 2007).

²⁰⁹ “Putin Kuzey Kore'ye gidiyor”, **Haberler**, Haziran, 2000. [http://www.polit.ru/news/2000/06/09/549110.html], (Erişim tarihi: Ocak, 2007).

²¹⁰ С.О. Курбанов, “Курс лекций по истории Кореи с древности до конца XX века”, **Новейшая История Кореи**, (S. O. Kurbanov, **Kore Tarihi**). [http://all-on-korea.narod.ru/historynew.html], (Erişim tarihi: Ocak 2007).

²¹¹ А.В. Воронцов, “Эволюция политики США, КНР, Японии и России в отношении Корейского полуострова на рубеже веков”, **Корея на Рубеже Веков**, Российская Академия Наук, Москва, 2002. С. 306. (A.V. Vorontsov, “ABD, Çin, Japonya ve Rusya Federasyonu'nun Kore yarımadasındaki Politikanın Evrimi”, **Kore İki Asırın Sınırında**, Doğu Bilimleri Enstitüsü Yayınları, 2002. s. 306.)

füze denemesinin 2003 yılına kadar moratoryumun uzatıldığını tekrarlamıştır ve 1972’de yapılan ortak füze savunma anlaşmasının uzatılması konusunu da tekrar desteklediğini açıklamıştır. Rusya Kuzey Kore’yle ilişkilerini geliştirirken aynı zamanda Güney Kore’yle de bağlarını sürdürmüştür. Rusya Güney Kore Cumhurbaşkanı Kim De Jun’un “Gün Işığı” politikasını desteklediğini tekrarlamıştır ve Kuzey Güney ve Rusya arasındaki üçlü ekonomik işbirliğinin geliştirilmesi konusunda çaba göstermiştir. Rusya’nın inkasından trans Kore demiryolunun yeniden kurulması işi başlanmıştır.

Kore yarımadasındaki ikinci Nükleer Krizin çıkması ve sorunun çözülmesi için Rusya Federasyonu altılı görüşmelerde de aktif bir şekilde rol oynamaya çalışmaktadır. Rusya bu tutumunu Rusya Başkanı Putin 2005’te Güney Kore’nin Cumhur Başkanı No Mu Hyon’la görüşme yaparken şöyle ifade etmiştir:

- Altı taraflı görüşmelere devam ettirilmeli;
- Rusya Kuzey Kore’nin nükleer silah elde etmesine kesinlikle karşıdır;
- Kuzey Kore NPT Anlaşmasına geri dönmeli;
- ABD Kuzey Kore’ye saldırmazlık garantisi vermeli ve Rusya, Çin, Japonya ve Güney Kore tarafından ABD ve Kuzey Kore’nin aldığı yükümlülükleri yerine getirip getirmediği kontrol edilmeli;
- Kuzey Kore’ye ne olursa olsun askeri müdahaleye izin verilmemeli, zira askeri müdahale beklenmeyen bir durumu yaratabilir;²¹²
- Kuzey Kore’ye yönelik ABD’nin uyguladığı “izolasyon” politikasına da izin verilmemeli, zira bu politikanın sonucunda Kuzey Kore’den Çin’e, Güney

²¹² Rusya bir taraftan Kuzey Kore’yi kendisine yönelik direk bir tehlike olarak algılamamaktadır. Diğer taraftan Ruslar Kuzey Kore’nin ABD yada Güney Kore yada Japonya’ya karşı önleyici müdahale edeceği konusunda kuşkuyla karşılaşmaktadır, zira Kuzey Kore’nin böyle bir adımın sonucunda kuşkusuz rejiminin çökmesiyle bitecektir.

Kore'ye ve Rusya'ya kontrolsüz göç kaydedilir ve sonunda askeri çatışmaya yol açılabilir.²¹³

Tablo 5: Rusya'nın Kuzey Kore'yle Ticareti (Milyon dolar).

Yıl	Toplam Hacim	Rusya'nın İhracatı	Rusya'nın İthalatı	Denge
1990	2,223	1,315	908	407
1995	84	68	16	52
2000	46	43	3	40
2001	69	64	5	59
2002	81	77	4	73
2003	119	116	3	113
2004	210	205	5	200
2005	232	224	8	216

Kaynak: Samuel S. Kim, "North Korean Foreign Relations in Post Cold War World", April 2007. s.49. [<http://www.strategicstudiesinstitute.army.mil/pdffiles/pub772.pdf>], (Erişim Tarihi: Nisan 2007).

E. Çin Halk Cumhuriyeti

Kuzey Kore'deki gelişmelerde aktif rol oynayan devlet tartışılmaz bir biçimde Çin olmuştur. Çin'in Kuzey Kore'yle bin üç yüz kilometre uzunlukta bir kara sınırı vardır, aynı zamanda Kore yarımadası Çin'in gerek ekonomik gerek ulusal güvenliği açısından stratejik bir noktadadır. Çünkü, burada Çin'in kuzey ve güney bölgelerini bağlayan deniz yolları geçmekte ve Kuzey Çin'in hem Büyük Okyanusa hem de Japon denizine çıkışı bulunmaktadır.²¹⁴

Kore ve Çin arasındaki ilişkilerin neredeyse yaklaşık iki bin beş yüz yıllık tarihi vardır. Bu uzun süreçteki Çin ve Kore arasındaki ilişkiler coğrafya, yaşama tarzının ve kültürünün yakınlığından dolayı aktif ve istikrarlı bir şekilde gelişmiştir.

²¹³ Валерий Денисов, "Корейский ядерный кризис: политические пути решения существуют", **Аналитические записки**, Центр Востокоисследования, №8 (20), С.14 (Valerii Denisov, "Kore'nin Nükleer Krizi: Politik Çözümü halen mevcut ", **Analitik tezkeresi**, Doğu Asya Araştırma Merkezi, No. 8(20), Eylül 2006. s. 14.)

²¹⁴ **Gorbachev Vakfı**, "Kore sorunu ve Kuzey Doğu Asya Bölgesindeki entegrasyon süreci", 17 Nisan, 2003. [http://www.gorby.ru/rubrs.asp?rubr_id=125&art_id=13124], (Erişim tarihi: Nisan 2007).

Bir Çinlinin deyişiyile Çin ve Kore'nin ilişkilerine “ağız ve diş gibi yakın”²¹⁵ diye benzetme yapılmıştır. Modern Çin ve Kuzey Kore ilişkileri II. Dünya Savaşı'ndan sonra başlamıştır. Çin Kore ilişkileri genelde iki ayrı dönemde özetlenebilir. Birinci dönem 1949-1992 yıllar arası ve ikinci dönem 1992'da Çin'in Güney Kore'yle diplomatik ilişkilerinin kurulmasıyla başlamıştır.

Birinci dönem, II. Dünya Savaşı'ndan sonra Çin Halk Cumhuriyeti'nin kurulması ve yeni kurulan devlette iktidara komünistlerin gelmesi Kuzey Doğu Asya bölgesinin güç dengesini değiştirmiştir. 1947'de Kore yarımadası'nda iki ayrı devlet kurulmasıyla Avrupa'daki gelişmeler Asya Kıtasına taşınmıştır ve 1990'lara kadar iki ideolojik kampa ayrılmıştır. Kuzeyinde SSCB'nin desteğiyle kurulan Kore Demokratik Halk Cumhuriyeti 1949'da Çin Halk Cumhuriyeti'nin kuruluşunu büyük bir sevinçle karşılamıştır. Tabii ki Kore yarımadası'nın 38. paralelle ikiye bölündüğünde Çin'in etkisi hiç yoktu. Fakat daha sonra 1950-53 Kore savaşı sırasında Çin kendi ulusal çıkarlarını korumak amacıyla Kore sorununa müdahil olmuştur.²¹⁶ Kore Savaşından sonraki dönemde de Kuzey Kore kendi yıkılmış ekonomisini yeniden kalkındırması için ve kendi sanayi – teknik altyapıyı yeniden oluşturmak için hem Çin hem de SSCB'nin desteğini almıştır. Bu tür gelişmeler Çin'i Kuzey Kore'nin stratejik bir ortağı yapmıştır. 90'larda Çin Kuzey Kore'nin en büyük ticari ve ekonomik partneri olmuştur. 1994'teki ticaret hacmi 600 milyon dolara ulaşmıştır.

²¹⁵ “Китай и северокорейская проблема”, 10 Февраля, 2003. (Çin ve Kuzey Kore sorunu, 10 Şubat 2003), [<http://www.voanews.com/russian/archive/2003-02/a-2003-02-24-2-1.cfm>], (Erişim tarihi: Ocak 2007).

²¹⁶ В. А. Шин., “Корейский полуостров и позиция Китая”, **Китай и Корейские государства**, Дипломатическая Академия Мид России, 1998. С. 133. (V. A. Şin, “Kore yarımadası ve Çin'in tutumu”, **Çin ve İki Kore devleti**, Rusya'nın Diplomatik Akademisi Yayınları, Asya-Pasifik araştırma Merkezi, Moskova, 1998. s. 133)

Tablo 6: Çin'in Kuzey Kore'yle Ticareti (Milyon dolar)

Yıllar	Toplam Hacim	Çin'in İhracatı	Çin'in İthalatı	Denge
1970	115,1	60,9	54,2	6,7
1975	481,9	284,1	197,8	86,3
1980	677,5	374,2	303,3	70,9
1985	488,3	231,4	256,9	-25,5
1990	482,7	358,2	124,5	233,7
1994	623,7	424,5	199,2	225,3

Kaynak: Chae-Jin Lee, "Economic Relations: China and North Korea", China and Korea, Dynamic Relations, Hoover Pres Publication No. 434, 1996. s. 140.

Bununla birlikte Çin Kuzeye uluslararası sahnede devamlı siyasi destek vermiştir. Birinci bu dönemde Çin "Tek Kore" politikası izlemiştir ve yarımada diğer bağımsız Kore devletinin varlığını reddetmiştir.

1992 yılından itibaren Çin'in Güney Kore'yle diplomatik ilişkiler kurmasıyla, Çin ve Kuzey Kore arasındaki ilişkiler yeni bir devreye girmiştir. SSCB'nin dağılmasından sonra, Çin Kore yarımadasındaki durumu inceledikten sonra Güney Kore'yle diplomatik ilişkileri kurma kararı almıştır.²¹⁷ Kuzey Kore'nin sert tepkisiyle karşılaşmamak için (SSCB'nin Güney Kore'yle diplomatik ilişkilerinin kurulmasına verilen Kuzey Kore tepkisini göz önünde tutarak) Çinli yöneticiler, Ekim 1991 yılında Kim İl Sun'un Pekin ziyareti sırasında, ve sonra Nisan 1992'de Kim İl Sun'un 80. doğum gününün kutlaması sırasında Güney Kore'yle diplomatik ilişkilerinin kurulması üzerine danışmanlarda bulunmuştur. Çin, Güney Kore'yle diplomatik ilişkilerinin kurulması, ilerde Kuzey'in Japonya ve ABD'yle diplomatik ilişkiler kurmasına yardımcı olacağı fikrini savunmuştur.²¹⁸ Tabii ki böyle bir gelişmeden Kuzey Kore pek memnun kalmamıştır. Kuzey Kore, Pekin'den Kore

²¹⁷ Çin Güney Kore'yle diplomatik ilişkilerini kurmadan önce Kuzey Kore'ye kendi niyetini resmi olarak bildirmiştir.

²¹⁸ Chae-Jin Lee, "China's Two-Korea Policy", **China and Korea, Dynamic Relations**, Hoover Pres Publication No. 434, 1996. s. 125.

dilinde yayınlanan radyo programlarını kesmiş, “Jemin Jibao” gazetesini yasaklamış ve Çin’de eğitim alan öğrencileri geri çağırmıştır. Ayrıca Kuzey Kore bu durumda Tayvan’la ticari, ekonomik ve turistik ilişkiler kurma kararı da almıştır.²¹⁹

Çin Güney Kore’yle diplomatik ilişkilerinin başlamasından sonra da Kuzey’le dostluk ilişkilerini sürdürmeye devam etmiştir. İki devlet arasında 1961 yılında yapılan “Dostluk, İşbirliği ve Karşılıklı Yardımlaşma Anlaşması”ndan ne Kuzey Kore ne de Çin vazgeçmiştir. 1993 - 1994’teki Kuzey Kore’nin NPT’den çıkma kararıyla birlikte ortaya çıkan I. Nükleer krizin aşılması için Çin önemli bir rol üstlenmiştir.

Çin’in Kore politikasında ana hatlarıyla ön plana çıkan birkaç yaklaşım mevcuttur. Öncelikle Pekin, ne Kore yarımadası’ndaki gerginliğin artmasını ne de Kuzey Kore’nin çöküşünü istemektedir. Kuzey Kore’nin çöküşü, Çin’e kitlesel göçü beraberinde getirecektir ve Güney Kore’yle diğer komşu ülkelere büyük mali bir yük olacaktır. Ayrıca Çin, Güney’in kontrolünde birleşik bir Kore devletinin ortaya çıkmasını da hiç arzulamamaktadır.²²⁰ İki Kore’nin birleşmesi Çin için olası getirilir avantaj ve dezavantajlar şöyle görünmektedir. Avantajlar:

- İki Kore’nin birleşmesi Kuzey Doğu Asya’da ve bütün Asya Pasifik Bölgesine istikrar getirecektir, ve Çin’in yaklaşık 1,300 kilometreye uzandığı kuzey doğu sınırındaki gerginliği ortadan kaldırarak ekonomisinin dinamik gelişmesini sağlayacaktır;
- Birleşmiş bir Kore Çin’in büyük ve önemli bir ekonomik partneri haline gelir ve bölgedeki Japonya’nın etkisini azaltır;

²¹⁹ Vorontsov, a.g.e., 2002. s. 270.

²²⁰ Selçuk Çolakoğlu, “Kuzey Doğu Asya Bölge Sisteminde Kuzey ve Güney Kore”, **Yayımlanmamış Doktora Tezi**, Ankara, 2003. s. 93.

- İki Kore'nin birleşmesi için Çin'in arabulucu rolü de kaçınılmazdır, ve bölgedeki Çin etkisini arttıracaktır;

Dezavantajlar ise şöyledir:

- Kuzey Kore'yle varolan ilişkilerden dolayı Kore yarımadasındaki kendi etkisini birleşmiş Kore'nin sahneye çıkışla beraber kaybedebilir;
- Güney Kore'nin önderliğinde birleşen bir Kore, ABD'nin yarımadadaki varlığını devam ettirecektir ve ABD'nin müttefiki olan birleşmiş bir Kore'de Amerikan birlikleri Çin'e daha yakın hale gelecektir;
- Birleşen bir Kore gelecekte büyük bir ihtimalle piyasada rakibi olacaktır.²²¹

Fakat bütün bu avantajlar ve dezavantajlardan daha önemlisi Çin, Kuzey Kore'deki rejiminin ne nükleer silah geliştirmesi ve tehdidin boyutlarını arttırılması, ne de ABD'nin baskısıyla yıkılıp Batı dünyasıyla arasındaki “tampon” bölgenin ortadan kalkması tercih edilecek bir durum olmaktadır.²²²

Çin Kore yarımadası'ndaki nükleer krizin barışçıl yöntemlerle çözülmesini istemektedir. Aynı zamanda bölgede nükleer silahın yayılmasını da hiç arzu etmemektedir, zira bu tür gelişmeler Kuzey Doğu Asya'da “domino etkisi” yaratabilir, dolayısıyla Çin Japonya, Güney Kore ve Taiwan'ın nükleer silahı elde edeceğinden endişelenmektedir.²²³ Bunun için Çin'in altılı görüşmelerdeki tutumu şöyledir:

- ABD Kuzey Kore'ye saldırmazlık garantisi vermeli;

²²¹ **Gorbachev Vakfı**, “Kore sorunu ve Kuzey Doğu Asya Bölgesindeki entegrasyon süreci”, 17 Nisan, 2003. [http://www.gorby.ru/rubrs.asp?rubr_id=125&art_id=13124], (Erişim tarihi: Nisan 2007).

²²² Mustafa Kibaroğlu, “Kuzey Kore'nin Nükleer Silah Programı: Sebepler ve Sonuçlar”, **Uluslararası İlişkiler**, Cilt 1, Sayı 1, Bahar 2004. s. 171

²²³ Primakov, **a.g.e.**, Cilt 2, No. 1, 2004. s. 188.

- Kuzey Kore NPT Anlaşmasına geri dönmeli ve UAEA'nın müfettişlerini geri çağırmalı;
- Kuzey Kore'nin barışçıl nükleer enerjiden yararlanma hakkı kabul edilmektedir.²²⁴

II. ALTI TARAFLI GÖRÜŞMELER

A. Altı taraflı Görüşmeler (2003-2005)

Altı taraflı görüşmelerin asıl amacı, Kore yarımadasını nükleer silahlardan barışçıl yollarla arandırmaktır.²²⁵ Fakat tarafların bu konudaki açıklamaları farklıdır. Kuzey Kore tarafının görüşlerine göre daha önce “İlkeler Beyanı”nda söylendiği gibi, barışçıl nükleer kullanıma yani doğal su nükleer reaktörüne sahip olabileceği tezi savunulmaktadır. Aynı görüşleri Çin, Rusya ve Güney Kore’ de desteklemekte ve bunun Kuzey Kore kendi nükleer programından vazgeçip NPT Anlaşmasına geri dönüp UAEA'nın “Güvenlik Denetimi Uygulamasına Dair Anlaşma”sına imza atarsa mümkün olabileceğini söylemektedirler.²²⁶

İlk altılı görüşmeler 27-29 Ağustos 2003'te Pekin'de yapılmıştır. Bir anlaşmaya varılamamasına karşın Kofi Annan tarafından Kuzey Kore'nin nükleer sorununun barışçıl yollarıyla çözülmesi için atılan önemli ilk adım olarak BM Genel Sekreteri değerlendirilmiştir.²²⁷ Altı taraflı görüşmelerin içeriği 2004 Haziran'ındaki görüşmelerde Bush hükümetinin teklifi ve Kuzey Kore'nin buna yönelik

²²⁴ Yurii Fyodorov, “Kore Nükleer Krizi ve Rusya”, **Nükleer Denetim**, Sayı 4, 2005. s. 51.

²²⁵ “Six-Party Talks on the North Korea Nuclear Crisis, Beijing, August 27-29: Statements and Comment”, **Disarmament Documentation**, The Acronym Institute for Disarmament Diplomacy, 2003. [<http://www.acronym.org.uk/docs/0308/doc10.htm>], (Erişim tarihi: Şubat 2006).

²²⁶ Nicola Butler, “North Korea's Nuclear Program: Continuing obstacles in Six Party Talks”, **Disarmament Diplomacy** 80, p. 64. (Autumn 2005).

²²⁷ “Six-Party Talks on the North Korea Nuclear Crisis, Beijing, August 27-29: Statements and Comment”, **Disarmament Documentation**, The Acronym Institute for Disarmament Diplomacy, 2003. [<http://www.acronym.org.uk/docs/0308/doc10.htm>], (Erişim tarihi: Şubat 2006).

cevaplarından oluşmuştur. Bush hükümetinin önerdiği teklif, görüşmelerde yapılan ilk çok taraflı teklif olmuştur. Teklifte, Kuzey Kore'nin plütonyum ve uranyum zenginleştirme programlarının, üç aylık hazırlanma süresinden sonra sökülmesi öngörülmektedir. Hazırlanma süresi içinde Kuzey Kore'nin kendi nükleer tesislerini ve araçlarını bildirmesi, işletme faaliyetini durdurması, uluslararası deneticilerin geri dönmesine izin vermesi öngörülmektedir. Ayrıca nükleer tesislerini sökme faaliyetlerine yönelik aşamalar konuşulacaktır. Bunun karşılığı olarak Japonya ve Güney Kore, Kuzey Kore'ye ham petrol verecektir. Kuzey Kore ABD'nin önleyici müdahalesine karşı çok taraflı geçici güvenlik garantisi alacaktır. ABD ve Kuzey Kore arasında ekonomik yaptırımların kaldırılması ve ABD'nin teröristlere destek veren devletler listesinden Kuzey Kore'yi çıkarması sağlanacaktır. Görüşmelere katılanlar Kuzey Kore'nin enerji durumunu incelemeye başlayacaktır. Kuzey Kore'nin nükleer tesislerini sökmelerinden sonra (Bush hükümetinin tahmine göre 2-3 yıl), Kuzey Kore kalıcı güvenlik garantisini ve enerji sorununun kalıcı bir şekilde çözülmesi garantisini elde edecektir.²²⁸

24 Temmuz, 2004'te ABD'nin sunduğu bu teklif, Kuzey Kore Dışişleri Bakanlığı tarafından "utanç" teklifi olarak kınanmıştır.²²⁹ Eylül 2004'te planlanmış olan 'Altı Taraflı' görüşmelere katılmayacağını açıklayan Kuzey Kore, ABD düşmanca politikalarından ve nükleer tehditte bulunmaktan vazgeçene kadar bu teklifi reddettiğini belirtmiştir. 10 Şubat 2005'te Kuzey Kore "Altı Taraflı" görüşmelere katılmayı askıya aldığını açıklamıştır. 31 Mart 2005'te daha önce hiç konuşulmamış "bölgesel silahsızlanma" gibi radikal bir gündem maddesi getirerek görüşmelerin ön koşulu olarak bildirmiştir. ABD'nin Kore yarımadasındaki askeri

²²⁸ Larry A. Niksch, "Korea: US-North Korea Relations", **CRS Issue Brief for Congress**, June 16, 2005. [<http://www.fas.org/sgp/crs/row/IB98045.pdf>], (Erişim tarihi: Ocak, 2007).

²²⁹ **ibid.**

varlığına son vermesini talep etmiştir. Aynı zamanda 1953'te yapılan ateşkes anlaşmasının yerine "barış sistemi"ni teklif etmiştir. Temmuz 2004'ten beri Kuzey Kore dört ana amacın peşinde koşmuştur²³⁰:

1. Haziran 2004'teki Bush hükümetinin teklifini görüşmelerin ön koşul olmasından vazgeçilmesi;
2. Nükleer program üzerinde uzun vadeli diplomatik çıkmaz yaratmak. (Bush hükümetinin ikinci dönemin bitene kadar);
3. Nükleer silahları yaratmak için zaman kazanmak;
4. Diğer devletler tarafından kendisinin nükleer devlet statüsünün "de facto" olarak kabul edilmesi için gerekli şartları yaratmak.

Bu amaçlarını gerçekleştirmek için aşağıdaki temel taktiği benimsemiştir.

- "Düşmanca politikalar", "nükleer tehdit" ve bölgesel silahsızlanma ile Bush hükümetinin 2004'te teklif ettiği gündemler arasındaki farklılığı artırmak.
- Altı taraflı görüşmeleri belirsiz zamana kadar boykot ederek diğer devletlerin kendi pozisyonunu destekleyecek bir tavır almasını sağlamak.
- Diplomatik çıkmazı devam ettirirken, kendini nükleer silahlara sahip devlet olarak ilan etmek ve diğer devletlerin bu durumu doğal olarak algılamasını sağlamak.
- Nisan 2005'te Kuzey Kore kendini beş megavatlık nükleer santralleri 2 yıl çalıştırdıktan sonra durdurarak, 8000 kullanılmış nükleer yakıtı reaktörden "weapon-grade"²³¹ plütonyum çıkarmak için aldığını açıklamıştır. Temmuz

²³⁰ Larry A. Niksch, "North Korea's Nuclear Weapons Development and Diplomacy", **CRS Report for Congress**, January 03, 2007. [<http://www.fas.org/sgp/crs/nuke/RL33590.pdf>] (Erişim Tarihi: Şubat, 2007).

²³¹ Silah üretimine uygun

2005'te bu reaktörleri yeniden çalıştırmıştır. Haziran 2005'te Kuzey Kore 1994'te ABD'yle yaptığı anlaşmayla inşası dondurulmuş olan 50 ve 200 megavatlık elektrik santrallerinin inşasını başlatılacağını açıklamıştır.²³²

Kuzey Kore'nin Temmuz, Ağustos ve Eylül 2005'teki Altı Taraflı görüşmelere katılmaktaki amacının ne olduğu asıl sorunu oluşturmaktadır. Kuzey Kore'nin kendi tutumlarını değiştirecek mi, tüm tutumlarından vaz geçecek mi, uzun vadeli diplomatik çıkmazları daha da derinleştirmek mi istediği, belli olmamıştır²³³.

24 Temmuz – 7 Ağustos görüşmeleri öncekilerden çok farklıydı ve en uzun görüşmeydi. Kuzey Kore ve ABD yetkilileri 9 saatlik ikili görüşme yapmıştır. Bush yönetimi Haziran 2004'deki tekliflerine yeni yaklaşımlar ekleyerek esnekletirmişlerdir. Dışişleri bakan yardımcısı Christopher Hill önceki tekliflerini tekrarlamıştır, buna karşı Kuzey Kore şikayette bulunarak bu teklifin sadece kendisine yükümlülük getirdiğini dile getirmiştir. Cevap olarak Kuzey Kore ve ABD'nin yükümlülüğü hakkında ayrı müzakerenin konu olabileceğini söylemiştir. Hill Kuzey Kore'nin yüksek oranda zenginleştirilmiş uranyum programının var olduğunu kabul etmesi gerektiğini tekrarlamıştır, fakat bu sorunun çözülmesinden önce diğer sorunları çözmesi gerektiğini açıklamıştır. Bush yönetimi, eğer Kuzey Kore kendi nükleer programından vazgeçerse Güney Kore'nin teklif ettiği yıllık 2000 megavat elektrik enerjisinin teslim edileceği teklifini destekleyeceğini açıklamıştır. (Bu anlaşma kabul görürse Güney Kore üç yıl içinde bunu gerçekleştirebileceğini söylemektedir.) ABD hükümeti Dışişleri bakan yardımcısı Hill, iki Kore arasındaki görüşmeleri sağlamak amacıyla irtibat büroları açılması

²³² Larry A. Niksch, "North Korea's Nuclear Weapons Development and Diplomacy", **CRS Report for Congress**, January 03, 2007. [<http://www.fas.org/sgp/crs/nuke/RL33590.pdf>] (Erişim Tarihi: Şubat, 2007).

²³³ **İbid.**

gerektiğini vurgulamıştır. Kuzey Kore 1994'te bu konuyu onaylamıştır fakat daha sonra 1997'de reddetmiştir. Ancak Hill, Çin ve Güney Kore'nin ısrarı üzerine, Kuzey Kore'nin nükleer programından vazgeçtiği takdirde, iki ülke arasında tam diplomatik ilişki kurulacağını söylemiştir. Bush yönetimi tüm diplomatik ilişkileri kurmak için her sorununun çözülmesin gerektiği düşüncesindeydi. Tüm görüşmeler boyunca Hill, kitle iletişim araçlarında devamlı ABD'nin pozisyonunu açıklayarak, Kuzey Kore'nin pozisyonunu eleştirmiştir. Bu da Kuzey Kore'nin daha önceki altı taraflı görüşmelerde başarılı olduğu propagandasının karşıtı olmuştur.²³⁴

Kuzey Kore'nin temsilcileri daha önceki görüşmelerdeki gibi radikal açıklamalar yapmamayı tercih ederek daha ılımlı davranmaya çalışmışlardır. Kuzey Kore görüşmelerin gündemini ve ABD'nin teklifleri arasındaki farklılıkları genişleterek müzakereleri daha da zorlaştırılmıştır. Kuzey Kore yapılan görüşmelerin gündemlerini desteklemiş, fakat kendisinin nükleer tesislerini sökmeyeceğini ancak kendisine vaat edilen elektrik enerjisini, ekonomik yaptırımların kaldırılmasını, ABD'nin teröristlere destek veren ülkeler listesinden Kuzey Kore'yi çıkarmasını ve doğal su nükleer reaktörü elde ettikten sonra görüşmelere başlayacağını ancak o zamana kadar nükleer çalışmalarını donduracağını tekrarlamıştır.²³⁵

Kuzey Kore ABD'nin açıkladığı gibi gizli nükleer zenginleştirme programı olmadığına ısrar etmiştir. Kuzey Kore delegasyon başkanı Kim Kye-gwan bu konuya daha sonra dönülebileceğini söylemiştir fakat ABD bu konuda güvenilir deliller bulabilirse tartışabileceklerini açıklamıştır. Altı taraflı görüşmelerde Kuzey Kore'nin zenginleştirilmiş uranyum programının ele alınmayacağı açıklanmış, fakat

²³⁴ Larry A. Niksch, "North Korea's Nuclear Weapons Program", **CRS Issue Brief for Congress**, January 17, 2006. [http://digital.library.unt.edu/govdocs/crs//data/2006/upl-meta-crs-8364/IB91141_2006Jan17.pdf], (Erişim tarihi: Ocak, 2007).

²³⁵ **İbid.**

daha sonra Christopher Hill yaptığı açıklamalarda sonraki görüşmelerin amacının, Kuzey Kore'ye zenginleştirilmiş uranyumun kabul ettirilmesi olduğunu söylemiştir.²³⁶

Bu tekliflerin dışında, gündemin eki olarak Kuzey Kore'nin 31 Mart 2005'te öne sürdüğü “bölgesel silahsızlanma” konusu yine gündeme getirilmiştir. Kuzey Kore, eğer ABD Kuzey Kore'ye yönelik “düşmanca” politikasından ve nükleer tehditte bulunmaktan vazgeçerse, nükleer programın ve nükleer silahların sökülmesini kabul edecektir demiştir. Aynı zamanda, Kuzey Kore ABD'nin Güney Kore'deki nükleer silahların sökmesi gerektiğini (ABD ise Güney Kore'de nükleer silahlar olmadığını savunmaktadır) ve yeni nükleer silahların getirilmemesini talep etmiştir. Ayrıca “nükleer şemsiye”ye son vermesi ve Kuzey Kore'yle 1953'te yapılan ateşkes anlaşmasının yerine “barış antlaşması” yapılması gerektiğini söylemiştir. Ayrıca Kuzey Kore, Japonya'daki ABD üslerinin kendisine yönelik nükleer tehdit olduğunu dile getirmiştir. Kuzey Kore'nin resmi açıklamasında müzakerelerin önce ve sonrasında ABD'nin nükleer güç bulundurmasının ve ABD-Güney Kore arasındaki askeri tatbikatın Kore adasında yasaklanması gerektiğini ve ABD'nin askeri üslerini “barış mekanizması” çerçevesinde kaldırılması gerektiğini söylemiştir. Kuzey Kore, ABD'nin askeri konuda taviz vermesinin, yarımadadaki nükleer sorunun çözülmesine yönelik önkoşul olduğunu vurgulamıştır.²³⁷

ABD, Çin tarafından hazırlanılan “İlkeler beyanı” taslak planını gelecekte yapılacak olan müzakerelerin temeli olarak kabul etmiştir. Çin daha önce dört kez “İlkeler beyanı” üzerinde çalışmış, fakat başarı sağlayamamıştır. Beşinci kez

²³⁶ İbid.

²³⁷ İbid.

bildirisinde doğal su nükleer reaktörü maddesinin eklenmesiyle altılı görüşmelerde tarafların kabulünü sağlamıştır.²³⁸

Fakat Güney Kore, Bush yönetiminin bu tutumuna, yani Kuzey Kore'nin barışçı nükleer programa sahip olmasına (doğal su nükleer reaktörü) karşı çıkmıştır. Güney Kore Dışişleri bakanlığının görüşlerine göre, Kuzey Kore NPT Antlaşması'na tekrar dönmeli, UAEA'nin denetimine izin vermeli, ve nükleer silahlar programına son vermelidir. Ancak bundan sonra barışçı nükleer tesislerine sahip olma hakkını elde edebilmelidir. Aynı zamanda, Güney Kore hükümeti, Kuzey Kore'nin nükleer programının dondurulmasının karşılığı teklifini de kabul etmemiş, nükleer problemin çözümü için "barışçıl mekanizma" hükmünün dahil edilmesini de reddetmiştir. Aynı zamanda, 1994'te ABD ve Kuzey Kore arasında yapılan "Çerçeve" anlaşmasında öngörülen iki doğal su reaktörünün inşasının durdurmasını kabul etmek zorunda olduğunu talep etmiştir²³⁹.

Yaz 2003'te, Kuzey Kore liderleri, ABD'nin Irak'taki başarılı askeri hareketinin ardından ve Kuzey Kore'nin plütonyum programını yeniden başlattığı açıklamasından sonra kendisine karşı yükselen uluslararası tepkiler ve özellikle ABD'nin olası daha ağır baskısından dolayı endişe duymaya başlamıştır. Kuzey Kore hükümeti bu noktadan sonra kendisinin altı taraflı görüşmelerdeki tutumlarını doğrulamak ve ABD'nin pozisyonu zayıflatmak için geniş çaplı çok taraflı diplomasi ve propaganda başlatmıştır. Aynı zamanda, Kuzey Kore altı taraflı görüşmelerden vazgeçeceği tehdidiyle diğer katılımcılara baskı uygulamaya çalışmıştır. Kuzey Kore, görüşmelerin ev sahibi Çin'den sonraki görüşmelere katılacağı sözünün

²³⁸ Larry A. Nicksch, "North Korea's Nuclear Weapons Development and Diplomacy", **CRS Report for Congress**, January 03, 2007. [<http://www.fas.org/sgp/crs/nuke/RL33590.pdf>] (Erişim Tarihi: Şubat, 2007).

²³⁹ **İbid.**

karşılığında gıda, petrol teslimi ve para yardımı istemiştir. Kuzey Kore ayrıca nükleer silahlara sahip olduğunu ilk olarak Nisan 2003 görüşmelerde özel olarak ve daha sonra Ağustos 2004, Beijing görüşmelerinin ardından açıkça söylemiştir.²⁴⁰

Fakat Kuzey Kore tehditte bulunmasına rağmen aynı zamanda ciddi öneriler de teklif etmiştir. Birincisi, Kuzey Kore ve ABD arasındaki karşılıklı “saldırmazlık” anlaşması imzalanması, (daha sonra ABD’nin Kuzey Kore’ye saldırıda bulunmayacağı garantisini olarak adı değiştirilmiştir), ikincisi, Kuzey Kore’nin plütonyum programının uzun vadeli “dondurulması” ve üçüncüsü, Kuzey Kore’nin barışçı nükleer programa sahip kalmasıdır. Aynı zamanda ABD ve Japonya’dan bazı konularda taviz vermelerini talep etmiştir²⁴¹:

- Kuzey Kore’nin, ABD’nin teröristlere destek veren ülkeler listesinden çıkarılması.
- Elektriğin teslimi.
- Japonya’dan birkaç milyar dolarlık tazminat parası.
- 1994 “Çerçeve” anlaşmasında öngörülen petrolün teslimini tekrar başlatılması ve iki tane doğal su nükleer reaktörlerin inşası.
- ABD’nin Kuzey Kore’ye uyguladığı ekonomik yaptırımlara son vermesi.
- ABD’nin Kuzey Kore ve diğer devletler arasındaki ekonomik ilişkilerine karışmaması.

Teklifinde kendi yükümlülüğü belirsiz tutan Kuzey Kore büyük bir kampanya başlatmıştır. ABD’nin Kuzey Kore’ye saldırımsızlık garantisinin, Bush hükümetinin

²⁴⁰ **İbid.**

²⁴¹ Larry A. Niksch, “North Korea’s Nuclear Weapons Program”, **CRS Issue Brief for Congress**, January 17, 2006. [http://digital.library.unt.edu/govdocs/crs//data/2006/upl-meta-crs-8364/IB91141_2006Jan17.pdf], (Erişim tarihi: Ocak, 2007).

Irak'a tek taraflı olarak saldırdığı gibi Kuzey Kore'ye de saldırmasının önlenmesi için gerekli olduğuna Rusya, Çin ve Güney Kore'yi inandırmayı amaçlamaktadır. Phyongyang'ın propagasına göre, plütonyum tesislerinin “dondurulması”, nükleer sorunun çözülmesine yönelik mantıklı ilk aşamadır. Propaganda organları “eş zamanlı hareket”, “eş zamanlı paket teklifi”, “harekete karşı hareket”, “ekonomimizin kalkınmasına karışılmaması ”gibi başlıkları kullanmıştır.

Kuzey Kore'nin “karşı stratejisinin” diğer bir unsuru ise, HEU programının var olduğunu kabul etmemesidir. Yaz 2003'ten beri Kuzey Kore'nin propaganda organları devamlı HEU programı olmadığını ileri sürerken, aynı zamanda daha önce kendisinin ABD Dışişleri bakanı müsteşarı James Kelly'ye Ekim 2002'de HEU programının olduğunu kabul ettiğini reddetmiştir. Kuzey Kore, ABD'nin HEU programının var olduğu suçlamasını daha önceki Irak'taki olaylarla benzeterek bu suçlamayı ispatlamasını istemiştir.

Temmuz 2005'te başlayan altı taraflı görüşmelerin 2. oturumundan sonra, 19 Eylül, 2005'te altı hükümet “İlkeler beyanı” bildirisini yayınlamıştır. “İlkeler beyanı”na göre Kuzey Kore nükleer programından ve nükleer silahlarından vazgececektir, NPT anlaşmasına yeniden taraf olacaktır, UAEA'nın güvenlik denetimine nükleer tesislerini açacaktır. Bununla birlikte Kuzey Kore Bush hükümetinden de taviz kazanmıştır.²⁴² Altı hükümet yakın gelecekte Kuzey Kore'ye iki hafif su nükleer reaktörünün teslim edilmesi üzerinde anlaşacaklardır. Bildirinin ana sorununu oluşturan, Kuzey Kore'nin nükleer programının çözülmesi için gereken süre üzerinde pek fazla durulmamıştır.

²⁴² Sean McCormack, “Joint Statement of the Fourth Round of the Six Party Talks”, NY, September 19, 2005. [<http://www.state.gov/r/pa/prs/ps/2005/53490.htm>] (Erişim tarihi: Ocak 2007).

Bush hükümeti, Kuzey Kore nükleer bunalımının çözülmesi yolundaki ilk adımın olarak Kuzey Kore'nin nükleer programından vazgeçmesi iddiasında bulunmuştur. Fakat, Kuzey Kore kendi nükleer programının bittirmesi için ancak doğal su nükleer reaktörlerinin kendisine teslim edilmesini ve bu konuların ancak o zaman konuşulacağını söylemiştir.²⁴³

Kasım 2005'te Kuzey Kore görüşmelere ikinci boykotu yapmıştır. (Birinci boykot Ağustos 2004'ten Haziran 2005'e kadar sürmüştür). Bu boykotun sebebi Kuzey Kore'nin sahte 100 ABD doları basarak Makao'daki bir banka aracılığıyla dağıtıldığı gerekçesiyle ABD'nin Makao'daki bankaya uyguladığı ekonomik yaptırımlardan dolayı ortaya çıkmıştır. Bush hükümeti uygulanan ekonomik yaptırımın Kuzey Kore'nin nükleer faaliyetleriyle alakalı bir konu olmadığını ve altı taraflı görüşmelerle karıştırılmaması gerektiğini söylemiştir.²⁴⁴

²⁴³ **İbid.**

²⁴⁴ Charles Scanlon, "North Korea threatens talks walk-out", **BBC News**. (06 December, 2005). [<http://news.bbc.co.uk/go/pr/fr/-/1/hi/world/asia-pacific/4500336.stm>], (Erişim tarihi 27Mart, 2006).

B. KUZEY KORE’NİN NÜKLEER SILAH DENEMESİ VE ULUSLARARASI TEPKİLER

1. BM’nin 1718 Sayılı Kararı

Kuzey Kore ilk defa 9 Ekim 2006’da nükleer deneme yapmıştır. 16 Ekim’de yayınlanan ABD İstihbarat Ofis Müdürlüğü’nün bildirdiğine göre nükleer patlama çok küçük, bir kilotondan az (Nagasaki’de patlatılan atom bombanın gücünün %3-4’ü) olmuştur. Ayrıca ABD bu bildiriye patlamanın plütonyum patlaması olduğunu doğrulamıştır. Bazı uzmanlar bu patlamanın başarısız olduğunu söylemekte, bazıları ise Kuzey Kore’nin atom bombası denemesi yaptığını öne sürmektedir.²⁴⁵

Kuzey Kore’nin nükleer silah denemesi hemen her yerde tepkilerin ortaya çıkmasına neden olmuştur. Çin bile Kuzey Kore’yi “kınamama” politikasından vazgeçerek “açıkça” Kuzey Kore’yi kınamıştır²⁴⁶. ABD Başkanı Bush, Kuzey Kore hükümetine eğer Kuzey Kore diğer bir devlete ya da terörist bir teşkilata nükleer silah veya bölünebilir maddeleri transfer ederse gerekli önlemleri alacağı uyarısında bulunmuştur. Ayrıca Bush hükümeti BM Güvenlik Konseyi’nce bu sorunun konuşulmasını da sağlamıştır. Güvenlik Konseyi ABD hükümeti tarafından sunulan bu karar tasarısını ele alarak 14 Ekim 2006 tarihinde tüm üyelerin kabulüyle 1718 sayılı kararı almıştır. Bu karara göre:

- Kargoları denetleme: Devletlerden Kuzey Kore’den gelen ve bu ülkeye giden kargoları denetlemesi talep edilmektedir.

²⁴⁵ Michael Evans, “Now for stage two: putting a warhead on the end of a ballistic missile”, **Times Online**, October 10th, 2006. [<http://www.timesonline.co.uk/tol/news/world/asia/article667042.ece>], (Erişim Tarihi: Nisan 2007.)

²⁴⁶ Emma Chanlett-Avery, Sharon Squassoni. “North Korea’s Nuclear Test: Motivations, Implications, and U.S. Options”, **CRS Report to Congress**, 24 Ekim, 2006. [<http://www.fas.org/sgp/crs/nuke/RL33709.pdf>], (Erişim tarihi: Ocak 2007).

- Silah ambargosu: Kuzey Kore'yle konvansiyonel silahlar kayıt sisteminde tanımlandığı biçimiyle; her türlü muharebe tankları, zırhlı muharebe araçları, yüksek kalibre topçu sistemleri, savaş uçakları, saldırı helikopterleri, savaş gemileri, füzeler ya da füze sistemleri; yedek parça dahil bunlarla ilgili malzeme ticareti yapılması yasaklanmıştır;
- Ticaret önlemleri: BM Güvenlik Konseyi'nin S/2006/814 ve S/2006/815 sayılı belgelerindeki listelerde kayıtlı tüm araç, gereç, mallar ve teknolojiler; ayrıca Kuzey Kore'nin nükleer programı, balistik füze programı ya da başka kitle imha silahları programlarına katkıda bulunabileceği Güvenlik Konseyi ya da Komite tarafından değerlendirilecek madde, araç, gereç, mallar ya da teknolojilerin ticareti yasaklanmıştır. Ayrıca lüks malzemelerin ticareti de yasaklanmıştır;
- Seyahat önlemleri: Kuzey Kore'nin nükleer silah programıyla herhangi bir şekilde bağlı insanların Kuzey Kore seyahati yasaklanmıştır;²⁴⁷

Kararın diğer kısımları şöyledir:

- Pyongyang hükümetinden başka bir nükleer deneme yapmaması ya da balistik füze fırlatmaması istenmekte, NPT'ya uyması talep edilmektedir;
- Kuzey Kore'nin balistik füze programıyla ilgili her türlü programını askıya almasının beklendiği belirtilirken, ayrıca tüm nükleer silahlarını ve nükleer programlarını terk etmesi gerektiği vurgulanmaktadır;
- Altı taraflı görüşmelerin başlaması gerektiği vurgulanmış ve Pyongyang'a bu görüşmelere önkoşulsuz dönme çağrısında bulunmuştur. Kuzey Kore'nin

²⁴⁷ Larry A. Niksch, "North Korea's Nuclear Weapons Development and Diplomacy", **CRS Report for Congress**, Updated January 3, 2007. [<http://www.fas.org/sgp/crs/nuke/RL33590.pdf>], (Erişim tarihi: Nisan, 2007).

diyaloga yanaşması halinde bu yaptırımların kaldırılacağı bildirilmiştir. Tam tersi durumda ise yaptırımların sertleşebileceği vurgulanmıştır.²⁴⁸

2. Diğer uluslararası tepkiler

Cenevre’de toplanan Uluslararası Parlamenterler Birliği toplantısında 120 üye devlet Kuzey Kore’nin nükleer denemesini kınamıştır ve altı taraflı görüşmelere dönmesi için çağrıda bulunulmuştur. Ayrıca BM Güvenlik Konseyi tarafından alınan 1718 sayılı karara uyması da ifade edilmiştir. Kuzey Kore’nin 2003’te çekildiği NPT Anlaşmasına geri dönmesi de istenmiştir.²⁴⁹

Japonya

Japonya BM tarafından alınan karara tam destek vermiştir. Kuzey Kore gemilerine Japon limanlarına girmelerini yasaklanmıştır. Ayrıca Japonya hükümeti, Kuzey Kore’den ithalatı tam olarak durdurmuştur ve 24 tane lüks malzemelerin listesini yayımlayarak Kore’ye ihracat yapılmasını yasaklamıştır. Aynı zamanda Tokyo, ABD’nin Kuzey Kore gemilerini kontrol etmeleri için destekte bulunacağını de bildirmiştir.

Çin

Çin’in en büyük dört bankası Kuzey Kore’ye havaleleri kesmiştir, diğer küçük bankalar da aynı tedbirler almalarına karşın Kasım sonunda bu tedbirlerinin bir kısmını ortadan kaldırmışlardır. Birleşmiş Milletler’in Dünya Gıda Programı’nın raporuna göre Çin 2006’da Kuzey Kore’ye yaptığı gıda yardımlarını %30’a

²⁴⁸ “Güney Kore BM kararından memnun”, **Dünya**, CNN Türk, [http://www.cnnturk.com/DUNYA/haber_detay.asp?PID=319&haberID=246418], (Erişim tarihi: Ocak 2007).

²⁴⁹ Газета РУ, “Ядерные испытания КНДР”, (“Kuzey Kore’nin Nükleer Deneme”, **Gazete Ru**, [http://www.gazeta.ru/2006/07/05/box_5060.shtml], (Erişim tarihi: Mayıs 2007)).

indirmiştir. Bununlar beraber Çin Kuzey Kore'yle varolan bütün ilişkilerini kesme yolunu düşünmemektedir. Çin Kuzey Kore'nin gerek kara gerek hava kargolarını denetleme yapmayacağını resmen bildirmiştir.

Güney Kore

Güney Kore Temmuz 2006'da Kuzey Kore'nin balistik füze denemesinden sonra pirinç²⁵⁰ ve gübre yardımlarını kesmiştir. Ayrıca Kuzey Kore'nin nükleer programıyla ilgisi olduğu belirlenen kişilerin ve kuruluşların Güney Kore'ye seyahat yasağı getirilmiştir. Bununla birlikte Güney Kore Hükümeti Kuzey Kore'yle birlikte gerçekleştiren iki projesini durdurmayacağını bildirmiştir.²⁵¹ Güvenlik Konseyi'nin 1718 sayılı karar alınmasından sonra Güney Kore ABD hükümetinin teklif ettiği PSİ'nin üyelik konusunu reddetmiştir.

Rusya Federasyonu

Rusya Federasyonunun tepkisi hemen ve net bir şekilde gelmiştir. Ekim 9'da Rusya Başbakanı Putin şöyle bildirmişti: “(...) Kuşkusuz Rusya, Demokratik Kore Halk Cumhuriyeti tarafından gerçekleştirilen yer altı nükleer silah denemesini kınamaktadır, bu kınama Kuzey Kore halkla ilgili değil, ancak uluslararası nükleer silahın ve kitle imha silahlarının yayılmasının önlemesi rejimine getirdiği zararı hakkındadır (...)”.²⁵² Aynı gün, Rusya Dışişleri Bakanlığının resmi temsilcisi Mikail Kaminin, Kuzey Kore'nin ABD'nin nükleer tehdidi karşısında caydırıcılık amaçlı bir nükleer deneme yaptığını söylemesinin kabul edilemez olduğunu ifade etmiştir. “(...) Böyle bir adım Kore yarımadası'ndaki mevcut sorunların tırmanmasına sebep

²⁵⁰ Güney Kore'nin pirinç yardımı 2004 ve 2005'te 400,000 ton olmuştur.

²⁵¹ Birinci proje – Kungang dağ projesidir, ikinci proje ise Kuzey Kore'nin Kaeson'daki sanayi kompleks sitesi projesidir. Bir çok Güney Kore firmalar Kaeson'daki sanayi komplekse yatırım yapmaktadır. Firmalar, işçilerin “maaşı”nı direkt Kuzey Kore hükümetine ödemektedir.

²⁵² **Center for Nonproliferation Studies**, “North Korea Condemns Nuclear Test”, October 10, 2006. [http://cns.miis.edu/pubs/week/pdf/061010_dprktest.pdf], (Erişim tarihi: Nisan 2007).

olacaktır, ayrıca bütün bölgedeki güvenliği, barışı ve istikrarı bozabilecek tehdit getirebilir (...)" demiştir.²⁵³ Dışişleri Bakanlığının tutumu şöyledir: Kuzey Kore NPT Anlaşmasına geri dönmeli, ve altı taraflı görüşmelere katılmalıdır.

Avrupa Birliği

Güvenlik Konseyi'nin 1718 sayılı kararı, Kuzey Kore'nin Avrupa'daki şirketlerden nükleer teknoloji ve malzemeleri satın alma çabalarını tam olarak engellemektedir. Çek Cumhuriyeti'nin istihbarat ofisinin kaynaklarına göre bu teşkilat sadece 2005 yılında üç defa Kuzey Kore'nin nükleer silah üretiminde kullanılan makinelerin satın alma teşebbüslerini engelleyebilmiştir. 2003'te Kuzey Kore'nin bir ajanı 22 tonluk alüminyum tüpleri Alman firmadan satın alıp Kuzey Kore'ye gönderirken Süveyş Kanalı'nda durdurulmuştur. Bu alüminyum tüpleri Kuzey Kore kendi gizli uranyum zenginleştirme programında santrifüjlerin üretiminde kullanabilirdi.²⁵⁴ Ayrıca AB Kuzey Kore elitlerinin lüks malzemeleri Avrupa'dan satın almasını engellemek²⁵⁵ için Kuzey Kore'ye ticareti yasaklanacak lüks malzemelerin listesini çıkarmıştır.

²⁵³ **Ibid.**

²⁵⁴ Larry A. Niksch, "North Korea's Nuclear Weapons Development and Diplomacy", **CRS Report for Congress**, Updated January 3, 2007. [<http://www.fas.org/sgp/crs/nuke/RL33590.pdf>], (Erişim tarihi: Nisan, 2007).

²⁵⁵ Kuzey Kore liderleri Avrupa'dan Mercedes Benz, BMW arabaları, özel içkileri ve şarapları, Swiss saatleri, mobilya, vizon kürkleri gibi lüks malzemeleri satın almaktaydı. Almanya'nın Federal Statistik ofisinin raporuna göre 2000-2004 yıllar arası Kuzey Kore Almanya'dan 12 milyon dolarlık değerinde lüks malzemeleri satın almıştır.

III. SON GELİŞMELER

Kuzey Kore'nin yer altı nükleer denemesinden sonra Çin 31 Ekim 2006'da ABD Dışişleri Bakan Yardımcısı Christopher Hill ve Kuzey Kore Dışişleri Bakan Yardımcısı Kim Kye-gwan'ın buluşmasını sağlayabilmiştir. ABD altılı görüşmeleri başlatmak için Kuzey Kore ve ABD temsilcilerden oluşan bir "çalışma ekibi" teklifi sunmuştur. Bu "çalışma ekibi" ABD tarafından Kuzey Kore'ye uygulanan ekonomik yaptırımları ve Kuzey Kore'nin gayrı meşru faaliyetlerini inceleyecektir. Kuzey Kore altılı görüşmelere Kasım 2005'ten itibaren katılmamıştır, bu karar ABD tarafından Macau'daki (Banco Delta) Kuzey Kore hesabının dondurulmasından sonra alınmıştır. Nisan 2006'da Kuzey Kore, ABD uyguladığı yaptırımları kaldırırca altılı görüşmelere geri döneceğini açıklamıştır, fakat Bush yönetimi Banco Delta'ya alınan ekonomik yaptırımlar ile ükleer görüşmelerin ayrı konular olduğunu öne sürmüştür.²⁵⁶

Görüşmeler 18–22 Aralık 2006'ta gerçekleşmiştir, fakat bir sonuca varılamamıştır. Kuzey Kore ABD Pyongyang'a uygulamakta olduğu ekonomik yaptırımları kaldırmadığı sürece nükleer silahlar konusunda görüşme yapmayacağını açıklamıştır.²⁵⁷ Aynı zamanda Ağustos–Eylül 2005'teki altılı görüşmelere getirdiği talepleri tekrarlanmıştır. Bunlar²⁵⁸:

²⁵⁶ **BBC News**, "North Korea offers Nuclear Talks Deal", Thursday, 13 April 2006, [<http://news.bbc.co.uk/2/hi/asia-pacific/4905308.stm>], (Erişim tarihi: Ocak 2007.)

²⁵⁷ Edward Cody, "Nuclear Talks With N. Korea End in Failure", **Washingtonpost.com**, December 23, 2006. [<http://www.washingtonpost.com/wpdyn/content/article/2006/12/22/AR2006122200242.html>], (Erişim tarihi: Ocak 2007).

²⁵⁸ Sean McCormack, Joint Statement of the Fourth Round of the Six-Party Talks Beijing, September 19, 2005. [<http://www.state.gov/r/pa/prs/ps/2005/53490.htm>], (Erişim tarihi: Ocak 2007).

- Uranyum zenginleştirme ve plütonyum programlarının tam olarak sökülmesi için hafif su nükleer reaktörlerinin inşası bitirilmeli;
- Hafif su reaktörlerinin inşası süresinde ABD Kuzey Kore'ye enerji tazminatı olarak petrol teslim etmeli.

Bununla birlikte Doğu Asya bölgesindeki “bölgesel silahsızlanma” konusunu da tekrar ortaya atmıştır. Kuzey Kore “bölgesel silahsızlanma”yı ABD'nin Japonya ve Güney Kore'deki askeri üslerinin önemli bir kısmının kaldırılması veya sınırlandırılması anlamında tarif etmiştir.

Christopher Hill Kuzey Kore'nin 19 Eylül 2005'te “İlkeler beyanı²⁵⁹”ndaki yükümlülüklerini yerine getirmesi çağrıda bulunmuştur. Hill tarafından teklif edilen aşamalar bunlardır²⁶⁰:

- Yongbyong'daki nükleer reaktörün dondurulması;
- Uluslararası Atom Enerji Ajansı'nın güvenlik denetimine nükleer tesislerini açması;
- 9 Ekim 2006'da yer altı nükleer silah deneme yapıldığı tesisin kapatılması.

Hill, bütün bunları çok kısa zamanda yapmak gerektiğini ve: “(...) bir yıldan çok daha kısa zamanda yetiştirilmeli (...)” demiştir. Bu görüşmeler sırasında ABD ve Kuzey Kore heyetleri arasında ekonomik yaptırımlar üzerine ikili görüşmeler yapılmıştır. Bir sonuca varılmamasına karşın bu konu üzerine Ocak 2007'da yine

²⁵⁹ Sean McCormack, “North Korea -- U.S. Statement”, **Press Statement**, New York City, New York, September 19, 2005. [<http://www.state.gov/r/pa/prs/ps/2005/53499.htm>], (Erişim tarihi: Ocak 2007).

²⁶⁰ Luan Shanglin “DPRK, U.S. to continue bilateral meeting on financial issue Wednesday” **China View**, December 20, 2006., [http://news.xinhuanet.com/english/2006-12/20/content_5508946.htm], (Erişim tarihi: Nisan, 2007).

görüşmeler yapılacağı konusunda anlaşılmıştır.²⁶¹ Kasım 2006’da ABD’nin Kongre seçimlerinde Demokrat Parti’nin kazanması, ABD ve Kuzey Kore arasında ikili müzakerelerin önünü açmıştır. 16-18 Ocak 2007’de ABD ve Kuzey Kore’nin Dışişleri bakan yardımcılarını Hill ve Kim “one-to-one” (bire bir) olarak Berlin’de görüşmüşlerdir. Kuzey Koreli Baş müzakereci Kim buluşmayı “ikili görüşme” olarak nitelendirirken ABD Dışişleri bakan yardımcısı Hill altılı görüşmelerin hazırlık görüşmesi olduğunu ifade etmiştir.²⁶²

Altılı görüşmelerin beşinci turu 8-13 Şubat arası Pekin’de düzenlenmiştir. Görüşmelerin sonucunda “Ortak Bildirge” yayınlanmıştır. “Ortak Bildirge”de aşağıdaki kararlar alınmıştır²⁶³:

- UAEA ve Kuzey Kore arasındaki varılan anlaşmaya göre Kuzey Kore Yongbyong’daki nükleer tesislerini kapatacağı ve UAEA’nın müfettişlerini geri çağıracağı;
- Nükleer tesislerin kapatılmasından dolayı Kuzey Kore’nin uğrayacağı enerji kaybının karşılanması için diğer beş devlet yardımda bulunacaktır. 60 gün içerisinde diğer beş devlet acil enerji yardımı olarak 50 bin ton petrolün teslimini sağlayacaktır;
- ABD ve Kuzey Kore iki ülke arasındaki mevcut sorunların çözüm yollarını bulmak amacıyla ikili görüşmelerin sürdürülmesiyle birlikte tam olarak diplomatik ilişkilerin kurulmasına çalışılacaktır. ABD Kuzey Kore

²⁶¹ **ibid.**

²⁶² Louis Charbonneau, “U.S. and North Korea pursue nuclear talks”, **Reuters**, January 17, 2007. [<http://news.scotsman.com/latest.cfm?id=88802007>], (Erişim tarihi: Nisan, 2007).

²⁶³ **Washington Post**, “Joint Statement: Six-Party Talks on N. Korea Disarmament”, 13 Şubat 2007. [<http://www.washingtonpost.com/wp-dyn/content/article/2007/02/13/AR2007021300508.html>], (Erişim tarihi: Ocak 2007).

hükümetini teröristlere destek veren devletler listesinden çıkarma prosedürünü başlatacaktır;

- Kuzey Kore ve Japonya ikili ilişkilerini “Pyongyang Bildirgesi”nin ilkelerine dayalı görüşmeler başlatacağı konusunda anlaşmışlardır;
- Kuzey Kore “Ortak Bildirge”de ifade edilen ve donduracak olan nükleer programın listeleri (kullanılmış yakıt çubuklarından çıkarılmış plütonyum dahil) üzerinde diğer beş devlete danışılacaktır;
- Taraflar “Ortak Bildirge”deki yükümlülükleri yerine getirmek için aşağıdaki “Çalışma grupları”nı oluşturma konusunda anlaşmışlardır:
 1. Kore yarımadasının nükleer silahlardan arındırılması grubu;
 2. Kuzey Kore-ABD ilişkilerini normalleştirme grubu;
 3. Kuzey Kore-Japonya ilişkilerini normalleştirme grubu;
 4. Ekonomi ve Enerji İşbirliği grubu;
 5. Kuzey-Doğu Asya Barış ve Güvenlik Mekanizması grubu.

Yeni kurulan çalışma grupları yukarıda belirtilen kendi alanlarından ve bildirmede belirlenen faaliyetlerin uygulanmasından sorumlu olacaktır. Kendi çalışmaları hakkında baş müzakereciler rapor verecektir. Taraflar, çalışma grupların sonraki 30 gün içinde görüşeceği konusunda anlaşmışlardır.²⁶⁴ Ayrıca Kuzey Kore, petrol ve ekonomik yardım karşılığında Yongbyong'daki nükleer tesisini 60 gün

²⁶⁴ “Joint Statement: Six-Party Talks on N. Korea Disarmament”, **Washington Post**, February 13, 2007. [<http://www.washingtonpost.com/wp-dyn/content/article/2007/02/13/AR2007021300508.html>], (Erişim Tarihi: Mayıs 2005).

içinde kapatmayı kabul etmiştir.²⁶⁵ Altıncı altılı görüşmeleri, 19 Mart 2007 tarihinde yapılacağı konusunda da anlaşmaya varılmıştır.²⁶⁶

Altıncı altı taraflı görüşmeler 19-22 Mart 2007’de yapılmıştır. Görüşmelerde ABD’nin baş müzakerecisi Christopher Hill, 2005’te ABD’nin dondurduğu Kuzey Kore’ye ait 25 milyon dolarlık hesabın serbest bırakıldığını açıkladı. Macau’daki Banco Delta Asia’da bulunan paranın Kuzey Kore Dış Ticaret Bankası’nın Pekin şubesindeki hesabına nakledileceği de açıklandı.²⁶⁷ Fakat Banco Delta’daki hesap serbest bırakılmasına karşın ABD’nin “blacklist”, (kara listesinden) çıkarılmamasından dolayı Çin bankası Banco Delta’dan para almaktan vazgeçmiştir. Kuzey Kore görüşmelere devam etmek için, daha önce varılan anlaşma gereği dondurulmuş 25 milyon dolarlık hesabın serbest bırakılmasını şart koşmuştu. Bu nedenle 22 Mart’ta müzakereleri terk etmiştir.²⁶⁸ Nisan’ın başında Kuzey Kore’nin Dışişleri Bakanlığı yetkililerinden Kim Song-gyong, ülkenin nükleer programıyla ilgili olarak 13 Şubat’ta altı taraflı görüşmelerde varılan taahhütlerine uyacağını kaydetti. Kim, " (...) Biz, 13 Şubat'taki anlaşmadaki taahhütlerimize uyacağız. Ne azı ne de fazlası (...)" şeklinde konuştu. Yetkili, Banco Delta Asia bankasında kendilerine ait 25 milyon dolarlık fonun ellerine geçmesi halinde Yonbyong’daki nükleer reaktörü kapatacaklarını ifade etmiştir.²⁶⁹ Ancak bugünlere kadar Kuzey

²⁶⁵ “ABD, Kuzey Kore Hesabını Serbest Bıraktı” **Haberler.com**, 19 Mart, 2007. [<http://www.haberler.com/abd-kuzey-kore-hesabini-serbest-birakti-haberi/>], (Erişim tarihi: Mayıs, 2007).

²⁶⁶ “Six-party talks end with joint document”, **China View**, February 13, 2007. [http://news.xinhuanet.com/english/2007-02/13/content_5735516.htm], (Erişim tarihi: Mayıs 2007).

²⁶⁷ “Kuzey Kore Görüşmelerine Devam”, **Haberler.com**, 19 Mart, 2007. [<http://www.haberler.com/kuzey-kore-gorusmelerine-devam-haberi/>], (Erişim tarihi: Mayıs, 2007).

²⁶⁸ “Kuzey Kore Altılı Görüşmeleri Terk Etti”, **Haber.com**, 22 Mart, 2007. [<http://www.haberler.com/kuzey-kore-6-li-gorusmeleri-terk-etti-haberi/>], (Erişim tarihi: Mayıs, 2007).

²⁶⁹ “Kuzey Kore’nin Nükleer Programı Konusunda Yapılan Anlaşma”, **Haber.com**, 13 Nisan, 2007. [<http://www.haberler.com/kuzey-kore-nin-nukleer-programi-konusunda-yapilan-haberi/>], (Erişim tarihi: Mayıs, 2007).

Kore kendi nükleer programını sonlandırması için herhangi bir somut adım atmamıştır. ABD Başkanı Bush, Kuzey Kore'nin verdiği sözleri yerine getirmesi konusunda, uluslararası toplumun sabrının sınırsız olmadığını söylemiştir.²⁷⁰

Altıncı altı taraflı görüşmelerin birinci turunun değerlendirme görüşmesi 18-20 Temmuz 2007 tarihinde düzenlenmiştir.²⁷¹

- Taraflar, 19 Eylül 2005'teki "Ortak Bildirge" ve 13 Şubat 2007'deki anlaşmada ifade edilen yükümlülüklerinin yerine getireceğini tekrarlamışlardır.
- Kuzey Kore, kendi bütün nükleer programlarının açıklanması ve mevcut nükleer tesislerinin dondurulması yükümlülüklerini yerine getireceğini tekrarlamıştır.
- Diğer beş devletler, iktisadi ve insancıl yardım olarak 950 ton petrol Kuzey Kore'ye teslimini sağlayacaktır.

Altıncı altı taraflı görüşmelerin birinci turunun sonuçlarının uygulanmasını değerlendirmek için bakanlar seviyesindeki görüşmeler yapılması üzerinde de anlaşma sağlanmıştır.

Altıncı altı taraflı görüşmelerin ikinci turu 27-30 Eylül 2007 tarihinde düzenlenmiştir²⁷². Son altılı görüşmelerde sonraki konularda anlaşmaya varılmıştır:

²⁷⁰ "Kuzey Kore'nin Nükleer Programı", **Haber.com**, 27 Nisan, 2007. [<http://www.haberler.com/kuzey-kore-nin-nukleer-programi-3-haberi/>], (Erişim tarihi: Mayıs, 2007).

²⁷¹ "Full text of press communique released at new round of six-nation", **The Hankyoren**, Beijing, July 20, 2007. [http://english.hani.co.kr/arti/english_edition/e_international/223847.html], (Erişim tarihi: Ağustos, 2007)

²⁷² **Second-Phase Actions for the Implementation of the Joint Statement**, Ekim 3, 2007. [http://www.mofa.go.jp/region/asia-paci/n_korea/6party/action0710.html], (Erişim tarihi: Kasım 2007).

- Kuzey Kore “Ortak Bildirge” ve 13 Şubat 2007’deki anlaşmadaki yükümlülükleri 31 Aralık 2007’ye kadar yapacaktır. Yonbyong’daki nükleer tesisi 31 Aralık 2007’ye kadar çözülecektir.
- Kuzey Kore nükleer teknoloji, bölünebilir maddeleri ve nükleer teknik bilgileri üçüncü ülkeye aktarma yapmayacak taahhütünü yenilemiştir.
- Kuzey Kore-ABD ilişkilerini normalleştirme grubu çalışması çerçevesinde Kuzey Kore ve ABD arasındaki ikili ilişkileri geliştirecektir.
- Kuzey Kore ve Japonya, Pyongyang Bildirgesine dayanarak ikili ilişkileri geliştirme konusunda çaba gösterecektir.
- Sonraki altılı görüşmeleri tarafların uygun bir zamanında yapılacaktır.

SONUÇ

Bu çalışmada esas olarak, Soğuk Savaş döneminden günümüze, uluslararası gelişmeler ekseninde, Kuzey Kore'nin nükleer politikalarının oluşum ve şekillenmesine etki eden temel dinamikler sorgulanmaya çalışılmıştır.

Kuzey Kore'nin nükleer politikalarının oluşum ve gelişim safhalarını ve bu çerçevede diğer ülkelerle ilişkilerini açıklamada kullanılan temel varsayımlardan bir takım önemli sonuçlara varılabilir. Örneğin, Kuzey Kore kurulduğundan bu yana ABD'den nükleer tehdit algılamıştır. 1990'ların başında, SSCB'nin dağılması ve Güney Kore'nin başlattığı sosyalist ülkelerle yaklaşmayı hedefleyen "Kuzey Diplomasisi"nin başarıyla sonuçlanması, Kuzey Kore'nin geleneksel müttefikleri olan ÇHC ve SSCB'den sağladığı iktisadi, mali ve askeri yardımların kesilmesinin bir anlamda sebebi olmuştur. 2001-2003 yılları arası, Kuzey Kore'nin ekonomik durumunun daha da kötüleşmesi ve ABD karşısında yalnız kalması gibi faktörler, uluslararası otoriteler tarafından ülkenin ulusal güvenliğinin ve rejiminin korunmasında "nükleer silah" elde etmenin öneminin giderek arttığının göstergeleri olarak kabul edilmiştir.

Ulaşılan diğer bir sonuç ise, dış güvenlik sorununun, devletin uyguladığı dış politikaya olan etkisidir. Doğrudan varoluşa ilişkin bir konu olarak algılandığı için güvenlik sorunu belli bir aciliyet ve önem taşımaktadır. Örneğin, Kuzey Kore'deki siyasal otoriteler, nükleer politikalar çerçevesinde Soğuk Savaş döneminde ve sonrasında özellikle Kore Yarımadası'nda yarattığı tehdit ve tehlike ile kısa ve orta vadede kendi güvenlik sorununu ortadan kaldıracığını düşünmüşlerdir. Hatta, bir anlamda, Kuzey Kore'nin Nükleer Silahların Yayılmasının Önlenmesi Antlaşması'na

sonradan taraf olmak istememesi de bu bağlamda düşünülebilir. Nitekim, 10 Ocak 2003'te Kuzey Kore NPT Anlaşması'ndan çekildiğini açıklamıştır.

Örneğin uluslararası ilişkilerde realist yaklaşımı düşündüğümüzde, bütün ülkelerin nihai hedefinin anarşik uluslararası ortamda güvenliklerini sağlamak olduğu görülecektir. Bu nedenle, bütün politikalar ulusal güvenliği sağlayacak güç hesaplarıyla belirlenir. Durumlarından memnun olan devletler dış politikalarında mevcut durumlarını korumaya çalışırken, memnun olmayanlar ise yayılcı bir dış politika izlerler. Bu bakış açısıyla, bir devletin gücünü artırmayı amaçlayan politikaları ulusal çikara da uygundur. Soğuk savaş boyunca başta ABD yönetimleri olmak üzere bölge üzerinde söz sahibi olan/olmak isteyen diğer büyük güçler de bölgede kendi ulusal ve uluslararası çıkarlarına uygun bir harita çizmeye çalışmışlardır. Karşılığında, Kuzey Koreli otoriteler de bu bahsedilen çıkarlara bir anlamda karşı koyabilmek amacıyla nükleer politikalarını geliştirme yoluna gitmişlerdir.

Varılan diğer önemli bir sonuç, altılı görüşmelerin sonucu olarak, Kuzey Kore'nin NPT rejimi çerçevesinde tutulamaması halinde, artık bu rejimin, en azından, Kuzey Kore örneğinde işleyemez hale gelebileceğidir. Nitekim, Atı Tarafı görüşmeler, NPT rejiminin korunmasını sağlayacak mekanizma olarak geliştirilmişti. Fakat, bu noktada şunu ifade etmek gerekmektedir. Eğer NPT rejimi ortadan kaldırılsa, örneğin Japonya gibi nükleer silahların oluşturulması konusunda sürekli hoşnutsuzluğunu dile getiren devletlerin, nükleer devlet olma yolunda kısa zamanda önemli adımlar atacağı yönündeki belirtiler kendini göstermektedir. Şüphesiz ki, uluslararası yaptırımlar çerçevesinde, bunun gerçekleşmesi olasılığı az olsa da, yine de böyle bir olasılığın var olması uluslararası sistemi çöküntüye götürebilecek bir

adım olarak görülmektedir. Diğer taraftan, bölgesel güvenlik tehditleriyle karşı karşıya kalan Tayvan ve Güney Kore'nin de aynı yöntemi izleyerek nükleer devlet olma yolunda önemli adımlar atacağı muhtemeldir. Yine bunun muhtemel sonucu da, dünya ölçeğinde silahlanma yarışının artacağı ve neticede nükleer silahlanmaya kadar varabilecek evrensel bir tehdidin ortaya çıkabileceğidir.

Kore yarımadası'ndaki nükleer tehdidin ortadan kaldırılmasının bir ön şartı olarak, Kuzey Koreli yöneticiler ve birtakım entelektüeller Güney Kore'deki ve Japonya'daki ABD birliklerinin kaldırılmasını görmektedir. Kimi kesim tarafından bu birliklerin bölge üzerinde genel itibariyle dengeleyici bir etki yaptığı söylene de, yine de ABD'nin askeri varlığı bazı bölge ülkeleri tarafından bir tehdit olarak görülmektedir. Yakın bir gelecekte ABD yönetiminin Kuzey Doğu Asya'daki bu birliklerini geri çekme yönünde bir planı olmamasına rağmen, bölgesel ve uluslararası gelişmeler çerçevesinde böyle bir planın masaya yatırılması olasılığı da vardır. Irak'taki askeri harcamalar ve kayıplar göz önüne alındığında, bu olasılık kuvvetlenmektedir.

Kuzey Kore'nin İkinci Dünya Savaşı sonrasında günümüze uluslararası sistemdeki rolü genelde ulusal güvenliğini gerçekleştirme kaygılarından ve bölgede kendini gösterememe endişesinden kaynaklanmıştır. Uzun yıllar kendi nükleer politikalarını geliştirme yönünde büyük çabalar sarfeden Kuzey Kore otoriteleri, bunun getirdiği olumsuz etkileri de gerek ekonomisinde gerekse diğer ülkelerle ikili ilişkilerinde her zaman hissetmiştir. Bununla birlikte, ABD'nin ve diğer önemli bölge ülkelerinin nükleer politikalara karşı uyguladığı destekleyici ve karşı koyucu politikalar çerçevesinde Kuzey Kore yönetimleri her zaman ulusal çıkarlarının gerektirdiği biçimiyle hareket etmekte özen göstermiştir. Dolayısıyla, karşılıklı bu

politikalar bağlamında, Kore Yarımadası'nda varolan gerginlik günümüze kadar daima en üst seviyede kalmış, fakat bir anlamda gerginliğin sınırını koymada da önemli bir unsur olagelmıştır.

KAYNAKLAR

KITAPLAR:

Andrew, Mack. **Nuclear Policies in Northeast Asia**, UN, New York and Ceneva.

UNIDIR. 1995.

A.V. Vorontsov, “ABD, Çin, Japonya ve Rusya Federasyonu’nun Kore Yarımadasındaki Politikanın Evrimi”, **Kore İki Asırın Sınırında**, Doğu Bilimleri Enstitüsü Yayınları, 2002.

A.V. Vorontsov, **Üçgen, ABD-Japonya-Güney Kore**, SSCB Bilimsel Akademisi Yayınları, 1991.

B. K. Grills, **Korea versus Korea. A case of contested legitimacy**, Routledge, London and New York . 1996.

D. S. Molodsov, **Nükleer Silahların Yayılmasına İlişkin Uluslararası Kontrolü**, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Moskova, 2005.

Chauvistre, Eric, **The Implications of IAEA Inspections under Security Council Resolution 687**, UNIDIR.1992.

East Asia Nonproliferation Program Center for Non Proliferation Studies Monetary Institute of International Studies, **Special Report of the North Korean Nuclear Weapons Statement**, 2005.

Erdurmaz, Serdar A. **Orta Doğu’daki Kitle İmha silahları, silahların kontrolü, ve Türkiye**, Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Uluslararası İlişkiler, Yayınlanmamış doktora tezi. Ankara-2003.

Han, Yong-Sup. **Nuclear Disarmament and Non-Proliferation in Northeast Asia**. UN, New York and Ceneva, 1995.

- James Clary Moltz and Alexandre Y. Mansurov, **The North Korean Nuclear Program: Security, Strategy, and New Perspectives from Russia**, New York, 2000.
- K. D. Kapur. **Nuclear Diplomacy in East Asia**, Lansers Books, New Delhi, 1995.
- Kibaroglu, Mustafa. **The nuclear non-proliferation regime at the crossroads: Strengthening or uncertainty**, Yayınlanmamış doktora tezi. 1996.
- Lee, Chae-Jin. **China and Korea, Dynamic Relations**, Hoover Press Publication No. 434. 1996.
- Lee, Suk Jung. **Ending Last Cold War**, Ashgate. 1997.
- Michael J. Mazarr. **North Korea and the Bomb**, Macmillan Press. 1995.
- O.V. Rojkov, **Kuzey Kore'nin nükleer programı**, Matematik ve Fizik Enstitüsü'ndeki Silahsızlanma, Enerji ve Çevre Araştırma Merkezi, 18 Mart, 2003.
- Özer, Özkan. **Debates on the future role of nuclear weapons**, Bilkent Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler, Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. 2002.
- Roh Tae Woo, **Korea in the pacific century**, Pergamon Press. 1990. Lanham, NY, London.
- Rinn-dup, Shinn."North Korea: Policy Determinants, Alternative Outcomes. U.S. Policy Approaches" (Rep. 93-612F) **Congressional Research Service**. June 24, 1993.
- Scalapino, Robert A. **China and Korean Reunification: A Neighbor's Concerns**. 2001.
- Weisburd, A.Mark. **Use of force, The Practice of States Since World War II**. The Pennsylvania State University Pres, University Park, Pensilvania.

- V. A. Shin, **Çin ve Kore Devletleri**, Diplomatik Akademisi Yayınları. 1998.
- V. A. **Çin ve İki Kore devleti**, Rusya'nın Diplomatik Akademisi Yayınları, Asya-Pasifik araştırma Merkezi, Moskova. 1998.
- V.A. Ten, "20 ve 21. asırdaki Rusya ve Kuzey Kore arasındaki ilişkilerinin evrimi", **Kore'nin barış ve refah için arayışı**, Uzak Doğu Enstitüsü Yayınları, Moskova. 2004.
- Y. A. Mansurov, "North Korea's Negotiations with the KEDO. The North Korean Nuclear Program", **Security, Strategy and New Perspectives from Russia**, NY, 2000.
- Y. V. Vanin., **Kore Savaşı ve BM**, Doğu Bilimler Enstitüsü Yayınları, Moskova. 2006.
- Yong Whan Kihl, Peter Hayes. **Peace and Security in North East Asia**, An east gate book, London, England. 1997.

SÜRELİ YAYINLAR:

- A.V. Torkunov, Y. P. Ufimtsev, "Kore Yarımadasındaki sorunları", **Yeni bakış**, Moskova. s. 98, 1995
- Bailey, Kathleen C. "The Nuclear Deal with North Korea: Is the Glass half Empty of half Full", **Comparative Strategy**, Vol.14, No.2, s. 137-148. 1995.
- Barry, Mark P. "America's role for Peace on Korean Peninsula", **The Korean Journal of Defense Analysis**, Vol XII, No.1 Summer, s. 137-148. 2002.
- Butteler, Nicola. "Slow Road to Nowhere: North Korea and the Six Party Nuclear Talks", **Disarmament Diplomacy** (Issue No.79, April/May 2005).

- Chun, Chae-Sung. **Misilse Technology Control Regime and North Korea**,
Kore Focus, January-February, s.15-29. 2000.
- Daniel, A. Pinkston. “Bargaining Failure and the North Korean Nuclear Program’s
Impact on International Nonproliferation Regimes” **KNDU Review**, Vol.8,
No.2. December 2003.
- E.M. Primakov, “Kuzey Kore’nin Nükleer Programı”, Case study, **Rusya Global
Politikada**, Cilt 2, No. 1. 2004
- E.P.Bajanov, “Dünya tek kutuplu mu olacak?”, **Obozrevateli**, Sayı 6. 2003.
- James Clary Molz, “Future Nuclear Proliferation Scenarios in North East Asia”, **The
Nonproliferation Preview**, Volume 13, Number 3, November 2006.
- Huntley, Wade L. “North Korea and the NPT”. **Foreign Policy in Focus**. 2005.
- Mustafa Kibaroglu, “Kuzey Kore’nin Nükleer Silah Programı: Sebepler ve
Sonuçlar”, **Uluslararası İlişkiler**, Cilt 1, Sayı 1, Bahar 2004.
- Niksch, Larry A. “North Korea’s Nuclear Weapon program”, **CRS Issue Brief for
Congress**. March 25, 2005.
- Norris, Robert S. and Kristensen, Hans M. “North Korea’s nuclear Program”,
Bulletin of the Atomic Scientists, cilt 61, no.3. 2005.
- P. Burmistrov, “Japonya ve Kuzey Kore, Kuzey Kore’nin Nükleer sorunun
şiddetlenmesi”, **Asya ve Afrika**, Cilt 6. 2005.
- Selçuk Çolakoğlu, “Soğuk Savaş Sonrasında Kore yarımadası: Kuzey Kore – Güney
Kore İlişkileri”, **Asya – Pasifik Çalışmaları Türkiye Yıllığı**, İlden Türkiye
Doğu Asya Disiplinler arası Araştırma ve Eğitim Vakfı, Çanakkale – Türkiye,
2006/1. s. 125.

So, Kim Kvan. “Moskova Dışışleri Bakanları’nın Görüşmeleri ve Kore’nin bölünmesi”, **Uzak Doğu Sorunları**. 1997.

Valerii Denisov, “Kore’nin Nükleer Krizi: Politik Çözümü halen mevcut ”, **Analitik tezkeresi**, Doğu Asya Araştırma Merkezi, No. 8(20). 2006.

Y. Fyodorov, “Kore Krizi ve Rusya”, **Nükleer Kontrolü**, Cilt 4. 2004.

Y. V. Lısyenko, “Kore Yarımadasındaki gerginliğin tırmanmasının uluslararası faktörleri”, **Bilimsel Notları**, Rusya Diplomatik Akademisi Yayınları. 2004.

İNTERNET KAYNAKLARI:

Arms Control Association. “North Korea: Documents, News, and Analysis: 1997-2005”. [<http://www.armscontrol.org/country/northkorea/>],

(Erişim Tarihi: 12.12.2005).

BBC News, “North Korea offers Nuclear Talks Deal”, Thursday, 13 April 2006, [<http://news.bbc.co.uk/2/hi/asia-pacific/4905308.stm>], (Erişim Tarihi: Ocak 2007.)

Bunn, George and Rhinelander, John B. “NPT Withdrawal: Time for the security council to step in” **Arms Control Association**. 2005.

[http://www.armscontrol.org/act/2003_05/Bunn_Rhinelander.asp?print]

(Erişim Tarihi: 07.22.2005).

Gary Samore, “U.S.-DPRK Missile Negotiations”, **The Non Proliferation Review**, Cilt 9, No: 2, Yaz 2002.

[<http://cns.miis.edu/pubs/npr/vol09/92/92samore.htm>], (Erişim tarihi: Ocak 2007).

CBS News. “N. Korea Vows end to Nuke Program” Beijin. 2005
[<http://www.cbsnews.com/stories/2005/09/19/world/pritable860169.shtml>]

(Erişim Tarihi: 11.29.2005).

China View, [http://news.xinhuanet.com/english/2007-02/13/content_5735516.htm],

(Erişim Tarihi: Mayıs 2007).

CNN Türk,

[http://www.cnnturk.com/DUNYA/haber_detay.asp?PID=319&haberID=246418],

(Erişim Tarihi: Ocak 2007.)

Gorvachev Vakfi, [http://www.gorby.ru/rubrs.asp?rubr_id=125&art_id=13123],

(Erişim tarihi: Nisan, 2007).

Haber.com.[<http://www.haberler.com/kuzey-kore-6-li-gorusmeleri-terk-etti-haberi/>],

(Erişim Tarihi: Mayıs, 2007).

Louis Charbonneau, “U.S. and North Korea pursue nuclear talks”, **Reuters**, January 17, 2007. [<http://news.scotsman.com/latest.cfm?id=88802007>], (Erişim

Tarihi: Nisan, 2007).

Michael Evans, “Now for stage two: putting a warhead on the end of a ballistic missile”, **Times Online**, October 10th, 2006.

[<http://www.timesonline.co.uk/tol/news/world/asia/article667042.ece>],

(Erişim Tarihi: Nisan 2007.)

Romberg, Alan D. and Swaine, Michael D. “The North Korea Nuclear Crisis: A Strategy for Negotiations”. **Arms Control Association**. 2003.

[http://www.armscontrol.org/act/2003_05/rombergswaine_may03.asp?print]

(Erişim Tarihi: 11.29.2005).

Rotblat, Joseph. “The Nuclear Policy of the Bush Administration”.

[<http://www.wagingpeace.org/articles/htm>], (Erişim Tarihi: 12.12.2005).

Samuel S. Kim, “North Korean Foreign Relations in Post Cold War World”,
[<http://www.strategicstudiesinstitute.army.mil/pdf/files/pub772.pdf>], (Erişim
Tarihi: Nisan 2007).

Sean, Mc.Cormack. “North Korea – U.S. Statement” Beijin. 2005.

[<http://www.state.gov/r/pa/pars/ps/2005/53499.htm>]

(Erişim Tarihi: 11.29.2005).

The Acronym Institute for Disarmament Diplomacy, “Six-Party Talks on the North
Korea Nuclear Crisis, Beijing, August 27-29: Statements and Comment”,
Disarmament Documentation, 2003.
[<http://www.acronym.org.uk/docs/0308/doc10.htm>], (Erişim Tarihi: şubat
2006).

RUSÇA KAYNAKLAR:

A.V. Vorontsov, “Evolyuetsiya politiki SHA, KNR, Yaponii i Rossii v otnoshenii
Koreiskogo poluostrova na rubeje vekov”, **Kore İki Asırın Sınırında**, Doğu
Bilimleri Enstitüsü Yayınları. 2002.

A.V. Vorontsov, “**Treugolinik**” **ABD-Japonya-Güney Kore**, SSCB Bilimsel
Akademisi Yayınları, s. 122. 1991.

A.V. Torkunov, Y. P. Ufimtsev, “Problemi Koreiskogo Poluostrova”, **Yeni bakış**,
Moskova. 1995.

V. A. Shin, **Kitai I Koreiskiye Gosudarstva**, Diplomatik Akademisi Yayınları, s.
18. 1998.

V. A. Şin, “Koreiskii poluostrov i pozitsii Kitaya”, **Çin ve İki Kore devleti**, Rusya'nın Diplomatik Akademisi Yayınları, Asya-Pasifik araştırma Merkezi, Moskova, s. 133. 1998.

V.A. Ten, “Evolyutsiya v otnoshenii mejdu Rossiyei i KNDR na rubeje vekov”, **Kore'nin barış ve refah için arayışı**, Uzak Doğu Enstitüsü Yayınları, Moskova, s. 138. 2004.

Valerii Denisov, “Koreiskii yadernii krizis: politicheskiye puti resheniya sushestvuyut ”, **Analitik tezkeresi**, Doğu Asya Araştırma Merkezi, No. 8(20), s. 14. 2006.

Kore Demokratik Halk Cumhuriyeti'nde hükümetler arası 9559/5 kontraktıyla çalışan Sovyet uzmanlarının raporu, Moskova, 1965.

E.M. Primakov, “Yadermaya problema KNDR”, Case study, **Rusya Global Politikada**, Cilt 2, No. 1, s. 188. 2004.

E.P.Bajanov, “Budent li zemly odnopolyarnoi?”, **Obozrevateli**, Sayı 6, s. 28. 2003.

E.P. Bajanov, “Aktualiniye Problemi v mejdunarodnih otnosheniyah” **Bilimsel Kitabı**, s. 106. 2002.

Kim Kvan So, “Moskovskoye soveshaniye ministrov inostrannih del i raskol Korei”, **Uzak Doğu Sorunları**, s. 99. 1997.

P. Burmistrov, “Yaponiya i Severnaya Koreya, Obostreniye Severokoreiskoi yadernoi problemi”, **Asya ve Afrika**, Cilt 6, s. 36. 2005.

Y. V. Vanin., **Koreiskaya voına i OON**, Doğu Bilimler Enstitüsü Yayınları, Moskova, s. 11. 2006.

Y. Fyodorov, “Koreiskii Krizis i Rossiya”, **Nükleer Kontrolü**, Cilt 4, s. 52. 2004.

O.V. Rojkov, “Yadirnaya Progmma KNDR”, Matematik ve Fizik Enstitüsü’ndeki Silahsızlanma, Enerji ve Çevre Araştırma Merkezi, 18 Mart, 2003.

Uluslararası toplantı belgeleri “Kuzey Kore’nin Nükleer Sorunu”, **Bilimsel Kitabı**. 1997.

Y. V. Lisyenko, “Mejdunarodniye faktori vliyayushiye na situatsiyu ya Koreiskom Poluostorve” **Bilimsel Notları**, Rusya Diplomatik Akademisi Yayınları, s. 316. 2004.

KUZEY KORE’NİN NÜKLEER TESİSLERİ HARİTASI.

Copyright © Center for Nonproliferation Studies
Monterey Institute of International Studies

KUZEY KORE'NİN FÜZE ÜSLERİNİN HARİTASI

ÖZET

İkinci Dünya Savaşı sonrası uluslararası barışı koruma amacıyla kurulan Birleşmiş Milletler ve bu örgütün çatısı altında faaliyet gösteren ve nükleer silahların yayılmasının önlenmesinden sorumlu örgüt Uluslararası Atom Enerji Ajansı, kendi yükümlülüklerini yerine getirmekte zorluk çekmektedir. Kore Yarımadası'nda yaşanan nükleer kriz bunun bir örneğini oluşturmaktadır.

Kuzey Kore kurulduğundan bu yana, ABD'den nükleer tehdit algılamaya başlamıştır. 1990'ların başında SSCB'nin dağılması ve Güney Kore'nin başlattığı sosyalist ülkelerle yakınlaşmayı hedefleyen "Kuzey Diplomasisi"nin başarıyla sonuçlanması, Kuzey Kore'nin geleneksel müttefikleri olan ÇHC ve SSCB'dan sağladığı iktisadi, mali ve askeri yardımların kesilmesinin sebebi olmuştur. 2001-2003 yılları arası Kuzey Kore'nin ekonomik durumunun daha da kötüleşmesi ve ABD karşısında yalnız kalması gibi sebepler, uluslararası otoriteler tarafından ülkenin ulusal güvenliğinin ve rejiminin korunmasında "nükleer silah" elde etmenin öneminin giderek arttığının göstergeleri olarak kabul edilmiştir

Bu çerçevede bu tez çalışmasının amacı, Kuzey Kore'nin nükleer politikasının oluşumunu, şekillenişini ve bu politikanın bölgesel ve uluslararası etkilerini ele almak ve Soğuk Savaş döneminden günümüze Kore

Yarımadası'nın nükleer krizden çıkması üzerine varsayımların ortaya çıkarılmasını sağlamaktır.

ABSTRACT

Actually International community experiences a globalised situation where the International Organizations like United Nations are founded for the purpose of safeguarding peace, International Atomic Energy Agency, dedicated for "Atom for Peace" as well as non-proliferation of nuclear arms, naturally they experiences new challenges and difficulties in fulfilling their mandates. The case in point is a nuclear crisis on the Korean Peninsula.

The main purpose of this work is to seek ways and means out of stalemate in North East Asia, caused by North Korea's go-nuclear program. North Korea's ambition to acquire and possess "deterrence nuclear force" against "US nuclear threat" date back to 1950's, when US deployed troops in the region. After collapse of the Soviet Union and South Korea's declaration of the "Northern Policy", North Korea lost its main economic, technical, military and financial support from its principal allies, USSR and China. In 2001-2003 when domestic economy stagnated and when it had to withstand alone against USA, North Korean leaders came to conclusion that "nuclear deterrence force" is necessary for national security and survival.

On January 10, 2003 North Korea announced its withdrawal from Non-Proliferation Treaty. Once, it suspended membership from the Treaty there are no legal obligations to hold North Korea further as non-nuclear weapon state.

Six Party Talks, which USA, Japan, South Korea, North Korea, Russian Federation and China launched, seeking to find a peaceful resolution to the North Korean nuclear program, is an important diplomatic mechanism not only

for denuclearization on Korean Peninsula but for strengthening a global arms control and Non-Proliferation regime. If the NPT is a failure other nuclear threshold states would have significant incentive to go nuclear. Indeed, there would be no fear of international condemnation or sanctions. Taiwan and South Korea, which face serious regional security threats and previously had proactive nuclear weapon program, would likely follow suit, igniting world-wide arms-race and spread of nuclear arms weapons elsewhere.